Születésnapi ajándék a „leányoskámtól" beírás nélkül.

1917. okt. 30.

S.W.
INTER FOLIA FRUCTUS

A Magyar Tudományos Akadémia
Péczely-díjával koszorúzott regény.

1-0-0

TORMAY CÉCILE

A RÉGI HÁZ

REGÉNY

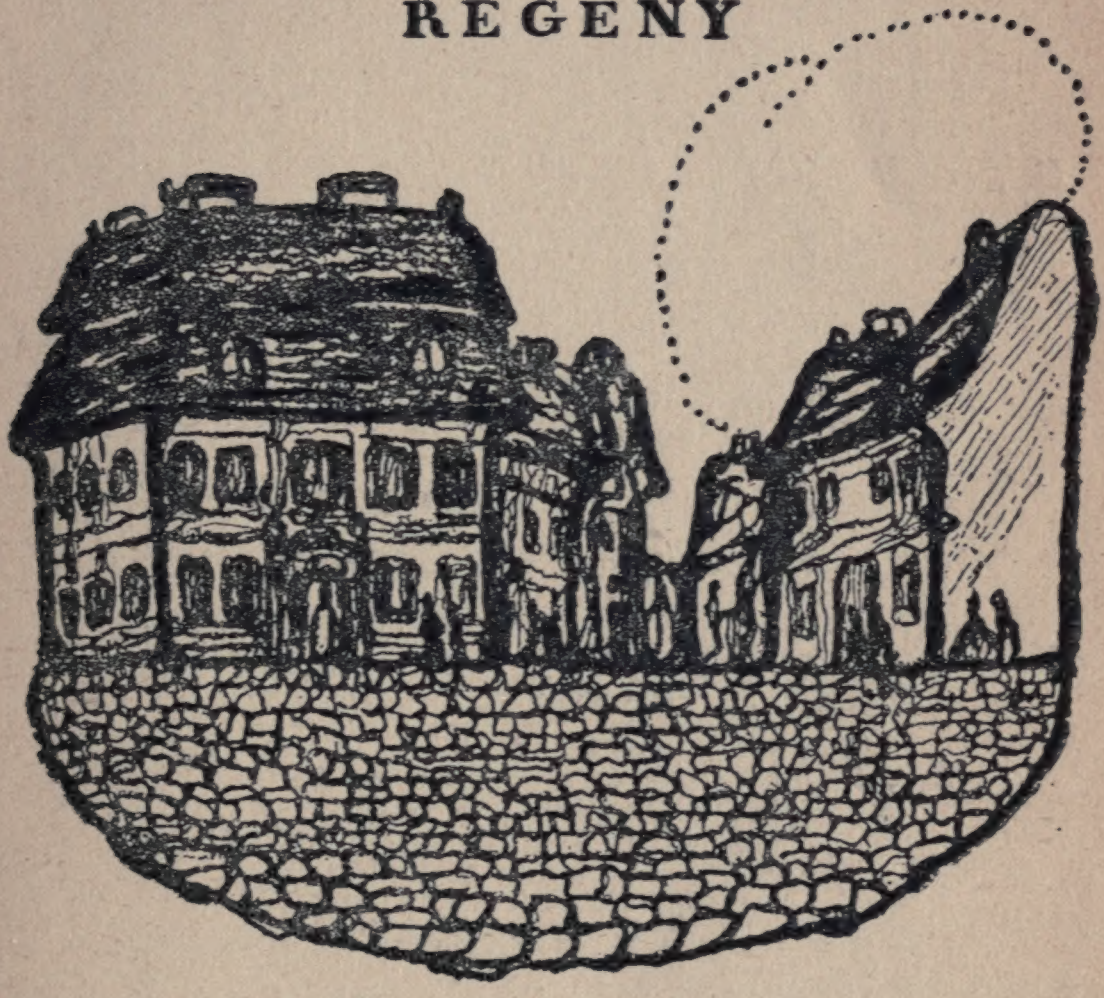

BATTHYÁNY GYULA GRÓF RAJZAIVAL

BUDAPEST
SINGER ÉS WOLFNER KIADÁSA
1917

4. KIADÁS 12–14. EZER

LIBRARY
JAN 26 1970
UNIVERSITY OF TORONTO
PH
3351
T57R4
1917

Minden jogot fenntartunk.
Copyright by Singer & Wolfner, Budapest.

Budapesti Hirlap nyomdája. — 15321.

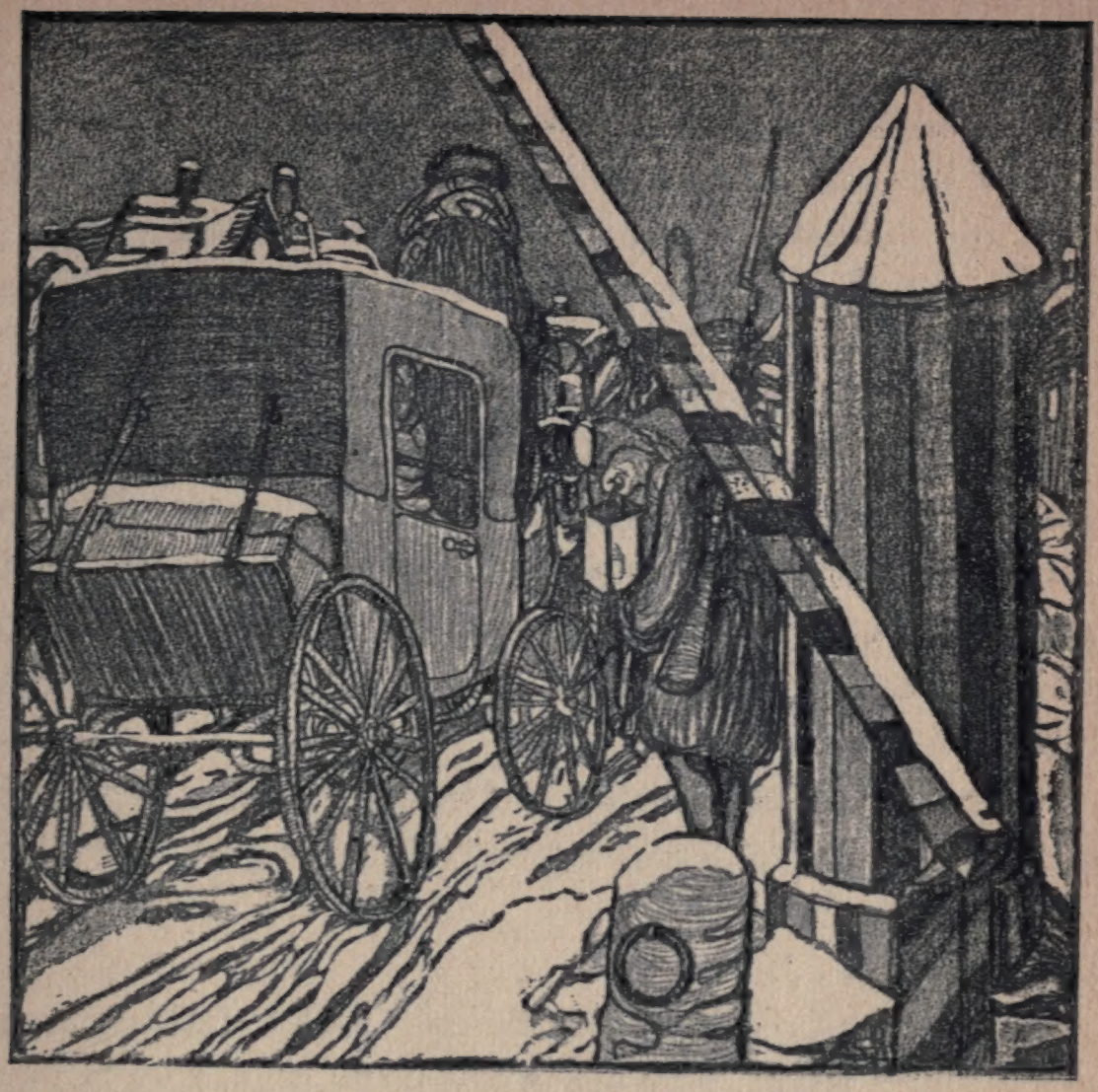

Este volt. A tél fehéren hullott a földre. A havazáson át nagy jegenyék jöttek a kocsi elé. Kísértetiesen, lombtalanul jöttek a mozdulatlan síkon. Mögöttük hegyek keltek föl a hóban. Kicsiny templomtornyok, háztetők torlódtak egymás fölé. Elszórt, apró négyszögek gyulladtak meg.

Éjszaka lett, mire a kocsi a vámsorompóhoz ért. Túl a sorompón két hóbasüppedt faköpönyeg állt egymással szemben. A kocsis trombitát csinált a kezéből. Egy álmos hang felelt és az őrházikók sötét üregében mozogni kezdtek a fehér csákóbokréták. A sorompóőr

viskójából lámpafény bukott ki. A fény mögött karabélyos ember kullogott a kocsi irányába.

Kétszínnel festett, magaskerekű utazókocsi volt, felső fele sötétzöld, az alsó rész és a kerekek citromsárgák. Fönn, a keskeny bak mellett kicsiny olajlámpák égtek, világuk elszéledt a lovak hátán. Az állatok teste füstölt a hidegben.

Az őr fölemelte a kézilámpáját. A fény nyers érintésétől összerezzent a kocsiablak és elmerült. Üresen maradt keretébe egy erőteljes, ősz fej tolódott. Két mozdulatlan, nyugodt szem nézett a sorompóőr szeme közé. Az ember meghátrált. Válla alázatosan görbült előre.

— Az Ulwing-kocsi! . . . Félrehúzta a sorompót. A két faköpönyeg alatt fegyverrel tisztelgett a városi polgárőrség.

— Mehet . . .

Ferde palánkok, üres telkek fölött botorkált a kocsilámpák fénye. Egy elhagyott nagy piac. Egy templom fala. A görbe utcák mentén világtalan házak ültek a gödrök között; lezárt szemmel ültek és hallgattak a sötétben. Odébb magasabbak lettek a házak. Ember nem járt sehol. Csak a Grassalkovich herceg palotája mellett gázolt egy éjjeli őr a hóban. Kezében rúdra akasztott vaslámpát lóbált. Alabárdjának az árnyéka, mint valami ágaskodó fekete állat mozgott feje fölött a falon.

A városháza tornyáról egy kopott hang kiáltott bele a csendes éjszakába:

— Dicsértessék az Úr Jézus! . . . Fenn a magasban a tűzőr jelezte, hogy ébren van.

Megint elhallgatott a város. A hó nyugalmasan hullott az ormos, vén tetők között és a kiugró ereszek alatt,

mint az összeesküvők, ferdén, gyanakodva jöttek elő az utcák minden oldalról. Ahol egybesereglettek, zegzúgos tér lett belőlük. A tér közepén, a Szervita-kút kávájáról fagyosan csurgott a víz, mintha valakinek a hangja lassan, akadozva imádkoznék a templom előtt a sötétben.

A sarokházon vaskampóról egy magányos lámpa lógott bele az utcába. Lánca csendesen csikorgott, valahányszor a szél meglóbálta és a fénye úgy összezsugorodott a falon, hogy egy gyermeknek a markában is elfért volna. Az Ujvásár-piac közepén még egy árva lámpa. Füstös világa fönnakadt a sűrű havazásban; nem tudott leesni a földre.

Ulwing Kristóf beletámasztotta állát hatgalléros köpönyegébe. A naptárban ma holdtölte van. Ilyenkor a magisztrátus megtakarítja a lámpaolajat, arról pedig ki tehet, hogy az ég nem igazodik a kalendárium szerint és sötétben hagyja a várost. Békés polgárembernek ilyen órában úgyis otthon a helye.

Két lámpa . . . És még ez is hiábavaló.

Pest, az öreg kis polgárváros már aludt és Ulwing Kristófnak valahogyan úgy rémlett, mintha ez máskor is, nappal is így lenne, mintha egyedül ő virrasztana ebben a városban.

Fölemelte a fejét: már a Leopold-külvárosban jártak. Az aprón ugráló kövezet megszünt. A gödrök lágyak és mélyek lettek a kerekek alatt. A Duna felől szél kapott a lovak sörényébe.

Egyszerre szép, szabad zúgással telt meg a csend. Az alvó partok között, a mély sötétben, mint a láthatatlan élet ment és ismételte meg magát a nagy folyó.

Túl rajta fehéren sereglettek össze a budai hegyek. A pesti oldalon sík térség húzódott a víz és a város között. A fehér mezőben, magányosan állt az Ulwing Kris-

tóf háza. Már vagy harminc esztendő óta hívták új háznak a városban. Esemény volt, mikor épült. Vasárnaponkint kirándultak hozzá a belsővárosi polgárok. Nézegették, tanácskoztak és a fejüket rázták. Sehogy sem bírták megérteni, miért állítja Ulwing építőmester oda a futóhomokba a házát, mikor annyi fundus akad még a belsővárosi szép, szűk utcákban. De ő ment a maga útján és csak még annál jobban szerette a házát. Az ő gondolatából, az ő munkájából, az ő téglájából lett: az övé volt egészen. Pedig valamikor . . .

Mialatt Ulwing Kristóf öntudatlanul hallgatta a Duna zúgását, lelkében közel jött és beszélni kezdett az, ami messze és néma volt. A régi Ulwingokra gondolt, akik a nagy, sötét német erdőkben éltek. Favágók voltak és a Duna hívta őket és ők mentek lefelé a partján. Egy kicsiny német városban polgárjogot nyertek. Ácsmesterek és kovácsok lettek. Tölgyfával és vassal dolgoztak, egyszerű tiszta anyaggal és hasonlóak lettek hozzá. Becsületes, erős emberek váltak belőlük. Aztán akadt közöttük egy, aki Magyarországba vándorolt; Pozsonyban telepedett meg és az ötvösművesek céhébe szegődött. Zománcos arannyal és elefántcsonttal dolgozott. A keze könnyebb lett, a szeme finomabb, mint a régieké. Már művész volt... Ulwing Kristóf reá gondolt: az édes atyjára. Ketten maradtak utána, ő meg Sebastián testvére. És mikor üressé lett a szülői ház, valami őket is hívni kezdte ép úgy, mint azokat, akik előttük éltek. Elindultak Pozsonyból a Duna partján. Jöttek lefelé, szegényen, árván.

Azóta sok év múlt el. Sok minden megváltozott.

Ulwing Kristóf elővette burnótszelencéjét. Atyja munkája volt és az ő egyedüli öröksége. Két ujjával gyöngén rákoppantott. Mialatt visszasülyesztette zsebébe, az ablakhoz hajolt.

Már tisztán látszott a ház: a meredek, kettős tető, az emeletes, zömök homlokzat, az apró kockára osztott ablakok és a sárga falban a nyomott tölgykapu, melynek félkörívét, mint egy őszbecsavarodó kőszemöldök, hajlított párkány követte. A párkány végén két urna állt és két oszlopember lenn a kapu mellett. Minden mélyedés, minden kiugrás puha és fehér volt a házon.

Odabenn észrevették a kocsit. Az emeleti ablakok sebesen, egymásután kivilágosodtak és elsötétültek. Valaki gyertyával futott végig a szobákon. A nagy tölgykapu föltárult. A kerekek zökkentek, az utazóláda a kocsi farához ütődött és az oszlopemberek hirtelen benéztek a kocsiba. A patkók és kerekek zaja, mint a mennydörgés visszhangzott a kapuboltozat alatt.

A szolga leeresztette a kocsihágcsót.

Fenn, a lépcső torkolatánál egy fiatal férfi állt. Magasra emelve, gyertyát tartott kezében. A világosság egyenesen ömlött le sűrű, szőke hajára. Az arca árnyékban volt.

— Jó estét, János Hubert! — kiáltotta Ulwing Kristóf a fiának. Hangja mélyen, röviden csengett, mint mikor kalapácsot ejtenek az acélra. — Hogy vannak a gyerekek? — Sebesen hátrafordult. Mozdulatától meglebbent válla fölött a dohányszínű kabát sok gallérja.

— Flórián! Hívd ide Fügert. Hamar!

A szolga jóindulatú, széles képe előbújt a homályból.

— A könyvelő úr sokáig várt . . .

Ulwing összeráncolta a homlokát:

— Hát mindenki alszik ebben a városban?

— Dehogy alszom, dehogy alszom, — és Füger

Ágoston már sebesen jött fölfelé a lépcsőn. Mindég sietett, a lélegzete rövid volt, kopasz kis fejét ferdén tartotta, mintha hallgatódznék.

Ulwing Kristóf a vállára ütött.

— Sajnálom, Füger. Nekem addig tart a nap, amíg dolgom van.

János Hubert eléjük jött. Palackzöld kabátot viselt. Mellénye és nanking pantallója szalmasárga volt. Túlzottan magas gallérján kifogástalanul állt a kétszeresen fölcsavart nyakkendő. Tiszteletteljesen lehajolt és megcsókolta az atyja kezét. Hasonlított hozzá, bár alakra kisebb volt, a szeme világosabb, az arca puhább.

Mögöttük egy szoknya surolódott a sötét folyosó négyszögletes kőlapjain.

Ulwing Kristóf hátra sem nézett. — Jó estét, mamzell. Nem vagyok éhes. — Kabátját egy székre dobta és bement a szobájába.

Tini mamzell feszült, hosszú arca, a fülére lapuló fekete hajpárnák közül, csalódottan tekintett az építőmester után: hiába várta vacsorával. Kulcsos kosarát egyik karjáról a másikra lódította és haragosan vitorlázott vissza a folyosó sötétjébe.

Ulwing Kristóf szobája boltíves, alacsony szoba volt. Két barlangos ablakán szétfogott mullfüggöny fehérlett. A kerek asztalon gyertya égett, faggyúból volt, de ezüsttartóban állt. Világa lassan tántorgott körben a zömök karszékek csíkbafénylő vászonhuzatán.

— Üljön le, Füger. Te is, — mondotta Ulwing a fiának, de ő maga azért állva maradt.

— A Palatinus úr rám bízta a kastély restaurálását. Az erdőre is megkötöttem az alkut. — Fölvett egy levelet a sokfiókos íróasztalról. Keze ingadozás nélkül, kíméletlenül markolt meg mindent, amire szüksége

volt. Közben rövid, biztos utasításokat adott a könyvelőnek.

Füger sietve irkált sárgafedelű jegyzőkönyvébe. Mindég magánál hordta, még ha misére ment is, kilátszott a zsebéből.

János Hubert kényelmetlenül ült a dudorosan párnázott karosszékben. Tekintete üresen kerengett a szobában. A divány felett Fischer von Erlach és Mansard építőművészeknek az arcképe függött. Finom, régi kis metszetek. Ismerte ezt a két arcot, de nem érdekelték őt. A zöld papirkárpit mintáját kezdte nézni. Apró csíkok. Zöld koszorúk. Mindegyiket megnézte külön. Közben egészen elálmosodott. Többször egymásután kihúzta a nagyfejű gombostűt, mely a butorvédő horgolást a karosszékhez tűzte és pontosan megint visszaszúrta a helyére. Aztán köhögött, pedig ásítani akart volna.

Füger még mindig jegyzett. Csak akkor szólalt meg, mikor az építőmester elhallgatott:

— Münster úr itt járt nálunk. A hitelezői csődbe kergetik . . .

Ulwing Kristóf tekintete merev lett.

— Hát ezt miért nem mondta előbb?

Füger fölvonta félvállát.

— Hiszen eddig nem jutottam szóhoz . . .

Az építőmester mozdulatlanul állt a szoba közepén. Szeme összehúzódott, mintha nagy távolságba nézne.

Münster Márton György, a hatalmas vállalkozó, a diplomás műépítész, tönkre ment. Az utolsó vetélytárs, a nagy ellenség, aki annyiszor állta el az útját, nem számít többé. Ulwing Kristófnak megaláztatások, lihegő kemény küzdelmek jutottak eszébe és az a sok

ember, akinek tönkre kellett mennie, hogy eléjük kerülhessen. Legyőzte őket. Most már igazán legelöl van.

Nagy tenyerével elégedetten fordított egyet a szép fehér hatoson, mely ősz hajából csavarodott a halántékán.

Füger figyelmesen nézte őt. A gyertyafény ebben a pillanatban megvilágította a csontos, beretvált arcot, melyet a téli szél vörösre cserzett. A haja és a szemöldöke fehérebbnek, a szeme kékebbnek látszott, mint különben. Kissé ferde álla keményen illeszkedett a kihajló fehér gallérba és sajátságosan makacs kifejezést adott neki.

„Ez az ember nem öregszik", gondolta a kis könyvvivő és várt, amíg kérdezik.

— Münster úrnak háromszázezer rhénes forintja veszett oda. Ezt már nem bírta.

Ulwing Kristóf bólintott. Közben számolt hidegen, szánalom nélkül.

— Látnom kell a Münster cég könyveit és a mérlegét. — Mialatt beszélt, arra gondolt, hogy most már elég gazdag ahhoz, hogy szíve is legyen. A szív nagy súly, akadályozza az embert a mozgásban. Amíg fölfele ment, félre kellett tennie. Elmult ez is. Felért a tetőre.

— Segíteni fogok Münster Márton Györgyön, — mondotta csendesen, — talpra állítom, de úgy, hogy ezentúl mellettem álljon.

Füger a pápaszeme üvegje alatt sebesen, meghatottan pislogott, mintha szempilláival tapsolna a főnökének.

Ulwing Kristóf ezzel elintézte a dolgot. Lekoppantotta a gyertya kanócát. A fiához fordult:

— Voltál a városházán?

János Hubertra úgy hatott az atyja hangja, mintha annak a hangnak marka lett volna, mely megrázta a vállát.

— Atyám uram nem fáradt? — Mint végső védelem tódult ez a kérdés a szájába. Hátha megszabadul és holnapra marad az egész. De az atyja feleletre sem méltatta.

— Beszéltél?

— Igen... János Hubert hangja lágy volt és habozó. Mindég úgy ejtette ki a szavakat, hogy utóbb könnyü legyen őket visszavenni. — Elmondtam, amit rám bízott, de azt hiszem, nem volt érdemes...

— Azt hiszed? — Egy pillanatra ravasz fény csillant meg Ulwing Kristóf szemében, aztán fölényesen mosolygott: — Igaz. A magunk fajtájának tennie kell... Gondolkozni is szabad, de csak akkor, ha nagyúrral mondatja ki az ember, amit gondol. Mégis azt akarom, hogy beszélj. Majd csinálok belőled urat, hogy meg is hallgassanak.

Füger bólintott. János Hubert panaszkodni kezdett.

— Mikor azt javasoltam, hogy sorfákat ültessünk a városban, valamelyik választott polgár megkérdezte, hogy kertész lettem-e? Az utcák világítására azt mondták, hogy a részeg emberek a házak falába is megfogózhatnak. Egyébre úgysem kell a lámpa.

— Majd lesz ez másként is! — Az építőmester hangja meleg volt a nagy, erős bizástól.

A fiatal Ulwing szintelenül folytatta:

— Az új téglavetőnket is bejelentettem, meg hogy ezentúl közvetítő nélkül, kicsinyben is adunk téglát, a külvárosi népnek. Ez sem tetszett. A magisztrátus urai összesugtak.

— Mit mondtak? — kérdezte Ulwing Kristóf hidegen.

János Hubert a földre nézett.

— Hát azt, hogy a nagy ács mindég a mások nyomoruságából csinál magának aranyat. A nagy ács! Igy hívják atyám uramat maguk között. Pedig tavaly, diszpolgárnak választották ....

Ulwing kicsinylően legyintett.

— Ami tisztességet a városházán kaptam, az nem számít. Azért akasztották rám, hogy a súlyától ne tudjak mozogni és ők alhassanak békén.

— És lophassanak békén, — mondotta Füger, mialatt kezével furcsa, ivelt mozdulatot tett a zsebe felé.

— Ne bántsa őket, — dörmögte az építőmester, — van ott sok becsületes ember.

A könyvelő előre nyujtotta a nyakát, mintha feszülten hallgatóznék, aztán ünnepélyesen meghajolt és kiment a szobából.

Ulwing Kristóf, mikor egyedül maradt a fiával, hirtelen feléje fordult.

— Mit mondtál még a városházán?

János Hubert csodálkozó, szelid szemét az atyjára emelte:

— Hiszen egyebet nem bízott rám ...

— De hát valamit mégis csak kellett mondanod? Valamit, ami magadtól jutott az eszedbe.

Csend lett.

A fiatal Ulwing úgy érezte, hogy egy szörnyű igazságtalanság történik vele. Hiszen az atyja felelős mindenért! Ő csinált belőle embert. És most nincs megelégedve azzal, amit csinált ... Egy pillanat alatt, mintegy villanásban, eszébe jutott minden. Gyerekkora, a technikus rajziskola évei; sok félénk vergődés, szóta-

lan keserűség, gyáva megalkuvás. És azok az idők, mikor még akarni akart: az atyja megtiltotta. Mikor szeretni és választani akart: az atyja mást választott. Egy szegény varróleány nem kellett Ulwing építőmesternek. A Jörg Ulrich leánya kellett neki. Az jó volt. Az gazdag volt. Rövid ideig tartott. Jörg Krisztina meghalt. De még ekkor sem gondolhatott új asszonyra, új életre. „A gyerekek", mondotta az atyja és ő belenyugodott, mert Ulwing Kristóf volt az erősebb és hangosabban tudta mondani, hogy neki van igaza.

Szokatlan dac szállt a fejébe. Egy pillanatra vádolón egyenesedett ki. Az álla kissé elferdült. Az öreg ember önmagát látta meg benne. Feszülten nézte őt, mintha a tekintetével akarná tartóztatni fia szemében azt a makacs erőt, melyről nem tudta, miért nem volt ott mindég és miért volt ott most.

De János Hubert tekintetében lassan megint kialudt minden. Ulwing Kristóf lehorgasztotta a fejét.

— Eredj! — mondotta kíméletlenül, — most már igazán fáradt vagyok. — És ebben a percben olyan volt, mint egy fáradt, öreg favágó. A szeme félig lecsukódott, nagy, csontos keze súlyosan csüngött ki a kabátja ujjából.

Kinn a folyosón egy ajtó zárult, halk, szaggatott nyikorgással. Ulwing építőmester jobb szerette volna, ha becsapják. De az ő fia ilyen óvatosan tett be minden ajtót. Az ő fia, aki más volt, mint ahogy szerette volna. Hogy miért, arra nem tudott felelni. „Mi lesz, ha majd nem állok mellette?" Összerezzent. Olyan elhasználatlan volt benne az élet, hogy a halál fogalma mindég idegenül és ellenségesen hatott reá. „Mi lesz?" Már elhalkult a kérdés, már nem gondolt vele. A szomszéd szoba irányába nézett . . . Az unokái!

Ők majd folytatják, amit a nagy ács elkezdett. Ők erős emberek lesznek. Kinyitotta az ajtót. Átment az ebédlőn. Kenyér- és almaszag érzett a sötétben. Aztán még egy szoba, azon túl voltak a gyerekek.

A levegő langyos volt. A háromfiókos szekrényen mécses égett. Tini leányasszony ültében elaludt mellette, kopott imádságos könyvével a térdén. Éjjeli fejkötőjének az árnyéka, mint egy sötét meszelő szállt és emelkedett a falon. A fehér cserépkályha barlangos üregében, kék kancsóban, víz melegedett. A rácsos ágyacskák felől apró gyereklélegzés hallatszott.

Ulwing óvatosan hajolt az egyik ágy fölé. Ott aludt a fiú. Kicsiny teste összehúzódott a takaró alatt, mintha álmában valami elől bujnék, ami az éjszakával jött és körülállta az ágyát.

Az öreg ember lehajolt, megcsókolta a homlokát. A fiú felnyögött, egy pillanatig rémülten meredt a levegőbe, aztán remegve bujt a párnájába.

Tini mamzell fölébredt, de nem mert megmozdulni. Az építőmester úr oly alázatosan állt a gyerek előtt, hogy fizetett személynek nem illett ilyesmit látnia. Elfordította a fejét és így hallgatta a gazdája hangját.

— Hiszen nem akartam. No, ne félj, kis Kristóf. Én vagyok.

A gyermek már aludt.

Ulwing építőmester a másik ágyhoz lépett. Megcsókolta Annát is. A kis leány nem ijedt föl. Szőke haja, mint a szétszóródott ezüst, megmozdult feje körül a párnán. Apró karját a nagyatyja nyaka köré fonta és visszaadta a csókját.

Mikor Ulwing Kristóf lábujjhegyen kiment a szobából, Tini leányasszony utána nézett. Arra gondolt, hogy mégis csak jó emberek ezek az Ulwingok.

Az ablakon át vakító, fehér világosság jött be a szobába. Odakinn tél lett egy éjszaka alatt és a két gyerek összedugta a fejét. Tavaly óta elfelejtették, hogy milyen a tél.

Lenn hidegen, zölden csúszott a nagy víz a fehér partok között. És fehér volt szemközt a várhegy is. A bástyák pereme, a tetők széle, a tornyok csúcsa, minden, ami éles és hegyes volt, tompa lett: letört a hóban.

A Boldogasszony templomtornya Annáé volt. A helyőrségi templom a kis Kristófé. Régen megosztoztak rajtuk, onnan a gyerekszoba ablakából és, mert Kristóf toporzékolt, Anna neki adta a budai városház zsindelyes tornyát is és a csillagvizsgálót a Gellérthegyen. Csak a Jezsuita-lépcsőt tartotta meg magának.

— De az is az enyém, — mondotta a fiú telhetetlenül, — különben megmondom Tininek, hogy mikor fodrászt játszottunk, lenyírtad a kendőjéről a rojtot.

— Én pedig megmondom, hogy beleköptél az irnok poharába. Nem, nem adom! — Anna olyan erősen megrázta fejét, hogy szőke haja össze-vissza keveredett a szeme előtt. A Jezsuita-lépcsőt semmiért sem adta volna oda. Azon kapaszkodott föl az út a várba,

Sebastián bácsihoz. És ő sokszor átnézett hozzá a gyerekszoba ablakából. Reggel, mikor fölébredt, két kezével integetett a túlsó partra. Esténként faggyúgyertyát tett az ablakdeszkára: hadd lássa Sebastián bácsi, hogy gondol reá.

Ulwing Sebestyén ilyenkor a túl oldalról felelt. Meggyújtott egy kis szalmát a vár bástyafalán és a sűrű sötétségen át a két lángocska jó éjszakát kívánt egymásnak a Duna fölött.

— A Jezsuita-lépcső az enyém, — mondotta Anna elszántan és átment a szomszéd szobába.

A kis fiú duzzogott egy ideig, aztán lábujjhegyen utána indult. Az ajtóban nyugtalanul pillantott körül. Félt ettől a szobától, pedig barátságosabb volt a többinél és Anna nap-szobának hívta. A sárgacsíkos papirkárpit sugarasnak tetszett és a cseresznyefa-bútorok még borús időben is úgy néztek ki, mintha a nap sütött volna fölöttük. A székek lába hegyesen állt a súrolt deszkapadlón, a támlányuk olyan volt, mint egy lant. Ez a szoba a mamáé volt. Nem lakott benne, mert az égbe ment és eddig még nem jött haza, de azért minden úgy maradt, mint azelőtt. Képe a sokvirágos divány fölött függött, varróasztala is ott állt az ablakmélyedésben. A zongora is az övé volt és a gyerekeknek megtiltották, hogy hozzá nyúljanak. Pedig Kristóf egészen bizonyosan tudta, hogy ott benn élnek a zongoraegerek és éjjel, mikor mindenki alszik, ezüstcipővel szaladgálnak és a levegő cseng a futásuktól.

— Menjünk innen, — mondotta szepegve, — de eredj előre te...

A nagypapa szobájában nem volt senki. Csak a kályha felől hallatszott finom ropogás. Csak az oszlopos alabástromóra ketyegett az íróasztalon.

A kis Kristóf egyszerre bátrabb lett. Odaszaladt a kályhához. A kályha ezüstszürke zömök cseréposzlop volt. Tetején urna állt, melyből fehér porcellán-lángok csaptak ki: mozdulatlan, fehér porcellán-lángok. És ez szép volt és megfoghatatlan és Kristóf szerette nézni.

A sárgaréz ajtóra mutatott. Szelelőjén át látni lehetett, hogy mi történik a kályhában.

— Most táncolnak a kályhatündérek odabenn . . .

Anna hiába lesett be a szelelő nyíláson, ő nem látta a tündéreket. A kályhában közönséges lángok billegtek a parázs fölött. A füst lassan csavarodott bele a kéménylyukba.

— Ugy-e szépek? Vörös ruhájuk van és dúdolnak, — mondotta a fiú.

A kis leány únottan elfordult.

— Én csak az óra ketyegését hallom. — Egyszerre lábujjhegyen állt. Mosolygott. Ilyenkor szemének és szájának a szeglete kissé fölhúzódott. Ő is akart valami furcsát kitalálni:

— Tik-tak . . . Egy kis törpe jár sántikálva a szobában. Hallod? Tik-tak . . .

Kristóf szeme kitágult a boldogságtól.

— Hallom... És ugy-e a törpe sohasem áll meg?

— Nem áll meg, — mondotta Anna meggyőzően, pedig éppen nem volt bizonyos abban, amit mond, — sohasem áll meg, de a nagyoknak nem szabad erről beszélned.

Kristóf áhitatosan ismételte:

— A nagyoknak nem szabad tudniok semmit... És ugy-e, ez igazán igaz? Ugy-e, a nagypapa is mondta?

Annának eszébe jutott, hogy a nagypapa soha se mesélt törpékről és tündérekről . . .

— Igen, a nagypapa mondta, — erősítette most már maga a fiú.

Anna fejében összezavarodott az egész. És ettől a pillanattól kezdve megdönthetetlenül hitték mind a ketten, hogy a nagypapa mondta és hogy csakugyan a törpe az, aki a szobában jár, sántikálva, apró lépéssel, szüntelen. Tik-tak ...

— Hallod?

A zárt folyosó világos, nyugodt csendjében visszhangzott az óra ketyegése. Lehallatszott még a lépcsőházba is, mely barlangosan sülyedt a folyosóból a kapualjig.

Egyszerre eltünt a törpe a gyerekek fejéből.

Az udvar fehér volt és a háztető olyan, mint egy havas domboldal. A vízöntő bádogsárkánynál fordult a ház, belső szárnya földszintesen nyúlt a mély udvarba. Ottan lakott Füger Ágoston úr a feleségével és Ottó fiával.

Füger Ágostonné, Henrietta asszonyság mindég az ablakban ült és varrt. Most is látszott nagy fejkötője, mint egy fehér macska az ablakdeszkán. Szerencsére nem nézett ki. Az udvarkert egészen a gyerekeké volt. A félkarú húzós kút is az övék volt, az almafa törzse körül a kerek pad is. Az ő birodalmuk ... Télen kicsinynek tetszett a kert, de nyáron, mikor lombjuk volt a fáknak és az orgonabokrok eltakarták a titkos helyeket, óriási lett. Magas falán át egy ajtó vezetett a világ végére; egy rácsos ajtó, melyet csak a nagyoknak volt szabad kinyitniok.

Anna és Kristóf olykor órákhosszant leselkedett át sóvárogva a rácsok között. A szertár teteje látszott, a kátrányforraló és sok mindenféle fadarab: gerendák, pallók, cölöpök. (Az ember lecsúszhatott volna róluk, ha odaengedik.

Ezt a gyönyörű rendetlen helyet, hol bőrkötényes, nagy goromba emberek dolgoztak a fával, ácspiacnak hívták az öregek. De ez nem tetszett a gyerekeknek. Ők akkor szerették igazán a világ végét, mikor nyárban, vasárnaponkint csendes volt minden és a sok napsütötte gerendának a szaga beáradt az udvarba, még a házba is. Ilyenkor el lehetett hinni azt a titkot, melyet Kristóf tudott. Nem ácspiac az. A nagyoknak semmi közük hozzá. Hiszen látnivaló, hogy az óriásgyerekek borították oda az építőfa-játékukat.

— És mikor én alszom, akkor játszanak vele, — suttogta a fiú.

— Ezt most nem lehet elhinni, — felelte Anna komolyan, — most minden világosan látszik odaát...

Kristóf leverten ballagott mögötte a hóban. Csak a kapualjában álltak meg egy ajtó előtt, melyen fölírásos tábla lógott: „Canzelei“... Ez a szó olyan volt, mint egy trüsszentés. Csiklandozta a gyerekek száját. Nevetni kellett tőle.

Anna és Kristóf egymásnak dült.

— Canzelei... Canzelei...

Kinyilt az ajtó. Az irnok állt a küszöbön. Éhes arcú, vézna emberke volt, hosszú lüszterkabátot viselt; a térde összeverődött, mikor járt. Anna tudott róla valamit. A nagyapa mondta, mikor haragudott: Feuerlein úr ostoba volt! Az egyetlen a nagyok között, akiről bizonyosan lehetett tudni ilyesmit.

A gyerekek egymásra néztek, kicsiny arcuk kidagadt a belső kacagástól; aztán, mint a gyíkok, besurrantak az iroda nyitott ajtaján.

— Ő ostoba, pedig nagy, — súgta Anna a fiú fülébe.

— Én pedig beleköptem a poharába! — Most már szabadon, diadalmasan nevettek össze.

Egyszerre abbamaradt a nevetés.

Gemming úr, a rajzoló, lecsapta háromszögű vonalzóját és morogni kezdett. Füger Ágoston följebb rántotta jobb karján a ruhavédő vászonujjat, melyet hivatalos órák alatt viselt.

— Ne dohogjon, Gemming. Hiszen valamikor ő is cégfőnök lesz . . . Ugy-e, kis Kristóf? És mindég ott benn fogsz ülni az íróasztalnál?

Kristóf ijedten nézett az ajtó felé, mely a nagyatyja irodájába vitt. Ott benn? Mindég? Csendesen, okosan? Még akkor is, ha játszani szeretne a cinkkatonákkal? . . . Borzadva nyargalt végig a szobán. Nem, inkább soha sem jön többé ide. Csúnya, tintaszagú hely.

Az ajtó, melytől menekült, fölnyílt. Ulwing építőmester egy idegen urat kísért át a szobán.

A kis könyvelő hirtelen írni kezdett. Gemming belemártotta a ceruzát a tintatartóba. A szomszéd szobában lázasan sercegtek a tollak és a két gyerek a falhoz lapult. Az idegen úr megállt. Anna tisztán látta az arcát, kövér és sápadt volt. Nagy, kettős álla alatt egészen lekonyult a vitorlaszerű gallér.

— Köszönöm, — mondotta az idegen úr és mintha szégyenelte volna magát valamiért, a földre nézett. Hájas, fehér kezét Ulwing Kristóf felé nyújtotta. A keze remegett. A szája is remegett.

— Nincs mit, Münster úr. Csak üzlet . . .

Ezt az építőmester már kinn a kapualjában mondta, de azért az irodában is meghallották.

Gemming rázni kezdte a tintába mártott ceruza hegyét. Füger sebesen pislogott. Mind a ketten olyasfélét éreztek, hogy ezentúl Münster Márton György

már nem nagyobb úr náluknál. Ulwing-alkalmazott ő is . . .

Mikor az építőmester visszajött, ferde álla elégedetten illeszkedett a széthajló gallér nyílásába. Egyszerre meglátta a két gyereket.

— Hát ti mit kerestek itt? — Le szeretett volna ülni melléjük a halomba rakott irodakönyvekre. Csak egy percre, csak míg a kezük végigsimítja az arcát. Kivette a zsebéből az ütőórát.

— Nem lehet.

Még sok emberrel kellett végeznie. Vállalkozók, fakereskedők, pallérok, fuvarosgazdák . . . mind ott várakoztak a farács előtt, az udvarra nyíló nagy szobában. És János Hubert már kétszer kidugta fejét az ajtón, mintha hívni akarná. Odébb ment. De a küszöbről mégis visszanézett.

— Délután Sebastián bácsihoz megyünk. Elbúcsúzunk tőle télire, mielőtt fölszedik a hajóhidat.

A két gyerek arca széles lett az örömtől.

— Ugy-e, kocsin megyünk? — kérdezte a fiú.

— Gyalog, — felelte Ulwing szárazon, — a lovak fát fuvaroznak! — és ezzel hirtelen becsapta maga mögött az ajtót.

— Gyalog . . . — ismételte Kristóf csalódottan, — óh, ez nem szép. És én nem is megyek. És fáj is a lábam.

Sántítani kezdett. Vállával a falat súrolta és szórakozottan jajgatott. Anna pedig tudta, hogy hazudik.

Az öreg ember és a kicsi leány lassan lépegetett lefelé a folyó partján. A ház kockás ablakai sokáig néztek utánuk és a kapu mellől a két oszlopember is.

Friss, havas szél fújt a fehér hegyek felől. A Dunán vizimalmok úsztak. A várhegy tövében egymás elé fogott lovak egy hajót vontattak és az árban apró, sötét sajkák eveztek mindenütt, mintha a tél előtt Pest és Buda búcsúzni indult volna egymáshoz a folyó fölött.

A parton hajóácsok dolgoztak. Mikor Ulwing Kristófot észrevették, félbehagyták a munkát és tisztelettel-

jesen köszöntek. Egy úr jött szemközt; az is köszönt. A Játékszin-piac előtt urak és asszonyságok sétáltak. Mindenki köszönt Ulwing építőmesternek.

Anna büszke volt. Egészen belepirult az arca.

— Ugye, mindenki köszön nekünk? ... Ugy-e, sokan laknak itt?

— Sokan, — mondotta a nagyatyja és másra gondolt.

— Hányan?

— Nem lehet tudni, a nemesek nem engedik megszámlálni magukat.

— És gyerekek is sokan vannak itt?

Az építőmester nem felelt.

— De ugy-e, a nagypapa sohase volt gyerek?

— Voltam, csakhogy nem itt.

— Hát a nagypapa nem volt mindig a mi házunkban? — kérdezte Anna fáradhatatlanul.

Ulwing mosolygott.

— Messziről jöttünk mi ide Sebastián bácsival. Postakocsin, amíg a pénzünk futotta, aztán gyalog. Akkoriban melegebbek voltak a nyarak, mint mostanában. Éjjel, holdvilágnál vándoroltunk ...

Már nem beszélt. A lelke másfelé nézett, mint a szeme. Visszanézett messzire: Pestvár! ... Akkor még álltak a pesti bástyák és falak. És ő egy vén kapu alatt jött be ide.

— Reggel volt és harangoztak, — mondotta elgondolkozva.

Egyszerre úgy rémlett neki, mintha nem is valóságban, hanem valaminő öreg-öreg elmosódott képen látta volna az akkori várost. Az utcákban háromszögletű kalappal, fehérparókás polgárok jártak. Láncos szekerek. Nagy csákós katonák. És a Duna fiatalabb

és szabadabb volt akkor. A vize jobban csillogott, partja hajós népséggel volt tele.

Sebastián testvér lement a vízhez. Ő maga megállt és nézte a cifrás szép hajót, melyre két pallón zsákokat hordtak le emberek. Egyiken mentek, másikon jöttek. A disponens a parton állt és egy darab fára rovást vágott minden zsák után. A félmeztelen zsákhordó legények ragyogtak az izzadságtól. Vállukon vitték a terhet, épp úgy, mint apáik, sok száz esztendő óta, itt lenn a Duna mentén. A palló hajlott, ingott a súlyuk alatt. A disponens szitkozódott: „Kevés az ember", és Ulwing Kristófra nézett. De ő nem nyúlt a zsákokhoz. A homokból, mint egy tűszúrás, valami belevillant a szemébe: egy szekerce csillogott a napban. Világosan emlékezett minden szóra, amit akkor mondott: „Verjük össze vályuba a két pallót. Egy óra alatt a hajóba csúsztatom az egész szállítmányt."

Lenn a parton Sebastián testvér egy sajkába ugrott. Vándorbotjával Buda felé mutatott. Hívta a bátyját integetett neki.

„Itt maradok!" kiáltotta ő erősen és fölkapta a szekercét a homokból.

A disponens figyelmesen nézett rá, aztán beleegyezően bólintott. Néhány perc mulva már sebesen csúsztak a zsákok a favályuban és a hajó, mint egy falánk viziállat, beszívta őket a gyomrába.

A sajka és Sebastián testvér eltávolodott a parttól. Már a Duna közepén úszott. Az ár és az evező: a véletlen és az akarás, vitték az életét a tulsó városba. Ulwing Kristóf Pesten maradt. Másnap már a hajóbérlő irodájában dolgozott. Aztán egy ácspiacra került. Aztán tovább. Előre. Fölfelé. És a város nőtt vele, mintha a sorsuk egy lett volna.

Anna hiába kérdezett ezer apró kérdést, a nagyatyja nem felelt. Messze járt önmaga mögött.

A hajóhídra értek. Itt is köszöntek az emberek. A vámszedő nem kért pénzt. A hídfőnél tisztelgett a katona-őrszem.

— Miért? — Ezt Anna, valahányszor kicsiny életében átment a hídon, mindég megkérdezte.

— Ismernek, — felelte az építőmester egyszerűen. Minek azt tudniok a gyerekeknek, hogy az övé a híd, ő bérli az útjogot a folyón át; az övé az a sok úszó tutaj is a Dunán és a partnak a földje ott messze fenn.

A híd egyenletesen remegett. A víz rázta a sajkákat. Tajtékzott, locsogott, mint ha nagy, szomjas állatok nyelve verdeste volna a sok, leláncolt kis hajó testét. A korlát mellett lámpák álltak. Középütt színes folt a folyó fölött: a híd védőszentje, Nepomuki Szent János szobra. Alatta kalaplevéve jöttek-mentek az emberek.

Anna a Szentre mutatott:

— Neki is köszönnek, még többen, mint a nagypapának, — és egy kicsit írigy volt.

Mire fölértek a várba, a kis leány panaszkodni kezdett:

— Éhes vagyok . . .

Az építőmester nagy léptei alatt sebesebben kopogott a keskeny járó havas kövezete.

Körülöttük mállott házak. Sárgák, szürkék, zöldek. Az apró boltok fölött kacskaringósra kovácsolt vaskarokon aranyozott perecek, óriási kulcsok, csizmák és patkók lógtak be a szűk utcákba.

Sebastián bácsi boltja fölött egy nagy óra függött. Anna messziről megismerte számlapján a mozdulatlan arany mutatókat. A Boldogasszony-templomtor-

nyának az árnyéka ép odáig ért. Mint egy fekete kopja, bemutatott az utcába. A ház maga talán vénebb volt a többinél. Emelete kijebb állt, mint a földszintje és szúette könyökfák támasztották a járda fölé. A mezitelen falon, épen a nagy cégérónánál, furfangosan csavaró fölírás látszott.

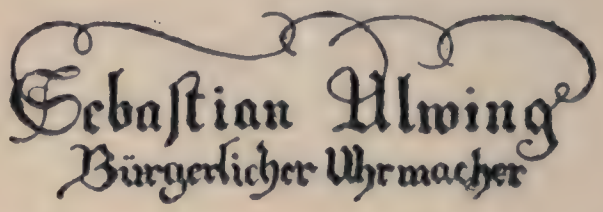

A boltban sokan voltak. Szomszédok, várbeli polgárok, akik ide jártak melegedni minden délután. Sebastián bácsi a kis órásasztal előtt ült. Hallgatott. Homlokából símán hátrafésült hófehér haja violaszínű frakkjának széles hajtókájára ért. Az alakja szikár és görnyedt volt. Régi divat szerint térdnadrágot viselt. Otromba cipőjén kissé rozsdás volt a csatt, fölötte vastag, fehér harisnya ráncolódott. Mikor Annát meglátta, nevetni kezdett. Két karjába kapta és fölemelte magasra.

— Hát a kis Kristóf?

— A lába fáj, — felelte az építőmester, mialatt a többieknek köszönt.

Anna jelentősen húzta össze az orrát. Sebastián bácsit a gyerekek nem számították egészen a nagyok közé. Ő sok mindent megértett, amihez a nagypapa nem tudott. Összebólintottak titkosan, egyetértően. Anna ingatni kezdte két kis lábát a levegőben és mézeskalácsot kért. Aztán körüljárta a boltot.

A bolt mélyében, egy félköríves ablak nézett ki az udvarba. Az ablak előtt füles bőrkarosszék állt és egy hosszú, kecskelábú asztal. Az asztalon temérdek

régi holmi. A polcok is tele voltak lommal. A füstös falakon órák függtek.

A kecskelábú asztalnál egy asszonyság kalapácsolt ezüst-billikomot akart eladni. Mikor Ulwing Kristófot meglátta, mélyen bókolt.

— Engedelmével, Csik Amália vagyok, a Halászbástyáról. — Borító kosár formájú kalapot viselt. Szinehagyott és avult volt rajta minden. Anna érezte, hogy mikor mozdul, öreg szaga van a ruhájának.

De a boltban senki sem csodálkozott ezen. A többiek is másként voltak öltözve, mint ő meg a nagyatyja.

— Már ez a kicsiny gyermek is a módi szerint megyen, — mondotta az asszonyság rosszalóan. — Persze, Pesten minden másként van, mint Budán. Nyugtalankodás, fényűzés... Mi, itt a várban, hál' Istennek megmaradunk a régiben. Ugy-e tisztelendő úr?

A várkapellánus sárga, madárszemű fejével többször egymásután bólintott.

— Azt hallom, — mondotta az asszonyság, — most már módi-journalt is nyomtatnak Pesten.

— Még pedig ugyanolyan betűkkel, mint az imádságos könyveket, — dörmögte a várkapellánus.

Az asszonyság nagyot sóhajtott:

— Pedig a módi-journaloknak az ördög a szerkesztőjük.

— Mindenféle journalnak, — mondotta a kályha mellől a Helytartótanács hites cenzora.

Ulwing Kristóf gúnyosan fölhúzta az egyik szemöldökét.

— És ezt a cenzor úr mondja?

— Én, — felelte a másik, olyan hangon, mintha

ezzel a szóval egy tekintélyes súlyt dobott volna a levegőbe.

— Pesten a literátus embereknek más a véleményük, — dörmögte az építőmester.

— Kérem, ne méltóztassék rájuk hivatkozni. Mint cenzor, én is a literaturához tartozom . . .

Az építőmester minden pillanattal türelmetlenebb lett. A cenzor a várkapellánushoz hajolt.

— Az írott szónak nem az egyén ideálját, hanem az állam és az egyház céljait kell szolgálnia.

Ulwing Kristóf az ajtóhoz ment. Egy kis friss levegőt szeretett volna bebocsátani. Egyszerre ingerülten fordult vissza.

— Hát akkor az uraknak csak az jó, ami középszerű?

— Nagyon helyesen mondja, építőmester úr. Az állam szerkezetére nézve csak a középszerűség hasznos. Ami fölötte és alatta van, az kényelmetlen rendetlenséget okoz.

Ulwing Kristóf maga sem tudta hogyan, hirtelen a Jörg Ulrich könyvkereskedésére gondolt, odaát Pesten. Eszébe jutottak a fiatal írók, akik odajártak; a terveik, a kéziratai, melyek mind megakadtak a cenzorok szürőin. Sok erős reménység és új álom és ébredő gondolat, ami fiatalabb volt, mint ő, amit nem értett egészen, de mégis szeretett épen úgy, mint az unokáit.

Dühösen fordított hátat a cenzornak és bement a szoba mélyébe, mert érezte, hogy goromba lesz, ha beszél.

A várkapellánus leverten mondotta:

— Ezek a pestiek mind ilyen rebellisek . . .

Ulwing Sebestyén jóindulatúan mosolygott, Anna

pedig integetett neki, hogy küldje már el a sok unalmas embert.

Az asszonyság egyszerre elkiáltotta magát:

— Ott jön a helytartósági tanácsosné! Az ezüstlakodalmi kalapja van a fején.

Mind az ajtóhoz sereglettek. A bolt egy pillanatra egészen elsötétedett, mikor a kövér tanácsosné elhaladt mellette. A kapellánus és a többiek fogták a kalapjukat és mentek utána, hadd higyjék az ablakokban, hogy vele sétálnak.

Csődület lett Budán: legalább hat ember ment lefelé a Tárnok-utcán. A nagykalapos asszonyságnak is sürgős lett a dolga. Hirtelen megkötötte az alkut a billikomra, bókolt, sietett a többi után.

Ulwing Kristóf előbbre került.

— Milyen hivatalnoklevegő van itt Budán. Jobb szeretem azokat a barátaidat, akik boltzárás után jönnek: a sánta fametszőt, meg az öreg optikust. Azok, ha nem is viszik előbbre a világot, legalább nem akarják hátratólni.

Ulwing Sebestyén nevetett:

— Jó emberek ezek is, csak mások, mint ti odaát. Mi ráérünk, ti siettek. Nektek mindig az kell, ami újmódi. A kapellánusnak mondta valaki, aki ujságot olvas, hogy a fiad beszélt a városházán. Már meg sorfákat, lámpákat, meg téglaházakat akartok. Hová jutunk . . .

Az építőmester mélyen és nyugodtan nézett az öccse szemébe.

— Sebastián testvér, át kell alakulni, különben legyőz az idő.

Az órás zavarba jött.

— De mikor olyan jó a régi, a megszokott . . .

Ulwing Kristóf a billikomra mutatott.

— Ez is régi, de ennek szabad lennie, mert szép. Emlékszel, az atyánk is csinált ilyeneket? Ezért még sok pénzt kaphatsz egyszer. Én is megvenném.

Sebestyén szinte ijedten nézett a bátyjára.

— Vagy ezt sem adod el? — Az építőmester megint türelmetlen lett. — Azért vásárolsz, hogy üzletet csinálj és mikor rá kerül a sor . . .

Az órás kezébe vette a billikomot. Szépen, melegen tartotta, mint egy élő madarat. Aztán megrázta a fejét.

— Nem lehet. Még nem. Majd később eladom.

— Dehát miért később?

— Mert egy kicsikét még szeretném nézegetni, — mondotta halkan Sebestyén, mintha szégyenelné magát.

— Igy aztán szegény is marad az ember. Mindent megtartani, ami öreg, mindent elkerülni, ami fiatal. Tudod-e, Sebastián, te egészen olyan vagy, mint Buda . . .

— Te pedig olyan vagy, mint Pest, — felelte Ulwing Sebestyén szerényen.

Csendesen mosolyogtak egymásra.

Anna ezalatt a szerszámos asztalkán babrált és egyenként belecsúsztatta az olajos üvegbe a kis órakerekeket és rúgókat.

Sebastián bácsi nem merte a kedvét rontani, de azért nyugtalanul követte minden mozdulatát. Mikor a gyerek észrevette, hogy figyelik, hátrakapta a kezét. Ártatlanul nézett a levegőbe.

— Unom magam, — mondotta szomorúan, — nagyon únom magam. Mesélj valamit.

— Ma nem tudok, — felelte Sebastián bácsi.

— Te mindig tudsz, hiszen annyi sokat olvassz . . . És közben óvatosan kihúzott Sebastián bácsi frakkjának zsebéből egy kopott, zöld könyvecskét.

„Democritos vagy: Egy nevető philosophus hátrahagyott iratai.“ Ez volt Ulwing Sebestyén legkedvesebb könyve.

— Itt van! — kiáltotta Anna és győzelmesen lobogtatta a zsákmányt. — Hát csak mesélj.

Az órás megrázta a fejét. Még mindég arra gondolt, hogy ő meg az építőmester sohasem tudnák megérteni egymást. Büszke volt a bátyjára. Érezte benne az akaratot és az erőt, de más egyebet aztán nem is tudott róla. Örült-e, szenvedett-e életében? Szeretett-e valaha, vagy nem szeretett senkit? ... Ulwing Sebestyén Borbála asszonyra gondolt, a bátyja elhalt feleségére, akit ő előle vitt oltárhoz Kristóf testvér, mert nem értette meg, hogy ő már régen, csendesen szerette. Homlokán fölhúzódott a sok barázda ... Egymáson taposunk mi emberek, mert nem tudunk egymásról semmit.

Anna megfogta a kezét és lassan hintázta.

— Mesélj, mesélj ...

Benn, a félköríves udvarablak előtt az építőmester egy régi könyvet lapozott.

Sebastián bácsi leült és ölébe emelte Annát. Közben a bátyja arcára nézett és mintha arról olvasott volna, megadóan mesélni kezdett.

— Hát bizony régen történt, régebben, mint én vagyok; még a török basák előtt. Víg város volt akkoriban ez a Buda. Minden utcában álarcosbolt nyílott és sok népek kereskedtek maskarás ruhákkal. Farsang idején dalolva jártak az emberek a várutcákban; vének, fiatalok, cifra maskarában, kicsiny vaslámpákkal, mint egy bolond processzió.

Csak hamvazó szerda virradóján lett vége a mulatozásnak. Minden álarcosboltot belakatoltak ... Mindet

belakatolták, csak a Fortuna-utcában maradt nyitva egy még hamvazó szerda után is. Egész éven át . . .

Egyenkint, titokban mentek oda a népek, éjjel, mikor már becsukták a várkapukat és a tüzek kialudtak az utcák szegletén.

A vevők között voltak olyanok, akiknek gőgös volt a képük. Hát ezek aztán alázatos álarcot vettek magukknak. A kegyetlen emberek szelidet vettek, a hitetlen népek istenfélőt, az ostobák okosat, az okosak bárgyút. De azért legtöbben azok voltak, akik szenvedtek és mégis nevető álarcot vásároltak . . . Úgy volt. Bizonyosan úgy volt, — dünnyögte Sebastián bácsi, — és az is bizonyos, hogy akik föltették a lárvát, nem vették le többé soha. Csak olykor esett le róluk, sötét éjjel, mikor egyedül maradtak, vagy mikor szerettek, vagy mikor pénzt láttak . . .

Megint a bátyja arcára nézett és egészen halkan folytatta:

— Az üzlet fölvirágzott. Fejedelmek, királyfiak, szép hercegkisasszonyok, papok, katonák, polgárok, mindenki, még a városi tanácsurak is eljártak a boltba. Már lenn az alsó városokban is híre ment a dolognak. A Dunántúlról is jöttek a sok népek. Lassankint álarcban járt az egész világ. Senki sem beszélt róla, mindenki hordta és az emberek elfelejtették egymásról, hogy milyen is volt az igazi arcuk. Senki sem tudja többé. Senki sem . . .

Sebastián bácsi nem mesélt tovább és a nagy csendben hangos lett az órák ketyegése.

— Ez nem volt szép, — mondotta Anna, — mesélj valamit rossz gyermekekről és tündérekről. Az szebb...

Az órás talán nem is fogta fel a kis leány hangját. Úgy ült ott alacsony székén, mintha valakinek a lép-

tét hallgatná, valakiét, aki elment. A meséje után hallgatózott és a bátyjára gondolt és Borbála asszonyra és önmagára . . .

Az építőmester becsukta a könyvet. Felállt.

— Menjünk. Későn van.

És a két Ulwing elbúcsúzott egymástól télire.

A Duna hídján már égett a tizenhat lámpa. Fényük egyenletes távolságban csepegett a folyóba. A víz egy darabon játszott a fénysávokkal, aztán ott hagyta őket. Feketén ment odébb a Szent Gellért sziklái felé. A sötétben csak nagy, lucskos tömegének a hidege érzett.

A hó megint hullani kezdett. A parti házak ablakában elvétve világ gyúlt. A Dunán tülkölés hallatszott.

A hídon Anna egyszerre meglátta az édes atyját. A fiatal Ulwing egy leánnyal jött a lámpák alatt. Egészen közel hajoltak egymáshoz. Mikor az építőmestert a gyerekkel észrevették, sebesen szétváltak és a leány futva ment át a híd tulsó oldalára.

Ulwing Kristóf rákiáltott a fiára.

János Hubert a korlátnak dülve várta be őket: ő mindig támaszkodott valamihez. Mikor melléje értek, megfogta a kis leány szabad kezét, mintha önmaga és az atyja közé akarta volna őt állítani.

Anna félni kezdett. Úgy érezte, hogy a csendben történik valami a feje fölött. Összehúzta a vállát. A két ember sokáig nem szólt egymáshoz. Mentek egyenlőtlen, szinte ellenséges léptekkel és vitték maguk között a szepegő gyereket.

Ulwing Kristóf törte meg a csendet. Ingerülten kiáltott föl:

— Megigérted, hogy nem mégy hozzája, amíg élek! Még a szavadban se bízhatom.

— De atyám uram, a gyerek is itt van.

— Úgy sem érti, — mondotta az építőmester nyersen.

Anna egészen tisztán értette a szavakat, de nem érdekelte az, amit hallott. Más foglalta el. Világosan érezte, hogy két oldalt két ellentétes kéz szorítja a kezét és hogy valaminő közösség támadt az édes atyja meg közötte. Mind a ketten féltek valakitől, aki erősebb volt náluk.

— Atyám uramék elé indúltam, — dörmögte János Hubert, — véletlenül találkoztam vele itt a hídon.

Ulwing Kristóf hirtelen megállt.

— Igazat beszélsz?

— Soha sem hazudtam. — A fiatal Ulwing hangja becsületes és szomorú volt. Úgy hangzott, mintha tartana rá, amit mond, mert nagy árat fizetett érte.

Az építőmester haragosan rántotta elő burnótszelencéjét. Erősen ráütött és kinyitotta.

A szelencében régi időtől fogva élt egy furcsa öreg dal. Az ütésre felébredt: a szelence muzsikálni kezdett.

— Sapperlott! — kiáltotta Ulwing Kristóf és még egyszer ráütött, hogy elnémítsa, de a szelence tovább muzsikált.

A két férfi, mintha valaki nevetségesen megindító érveléssel vágott volna a szavukba, hirtelen elhallgatott. Az építőmester visszasülyesztette zsebébe a szelencét. Anna pedig közel hajtotta a fejét nagyatyja köpenyegéhez. Ott benn a zsebben úgy hangzott, mintha a kis Kristóf cinkkatonáinak zenekara játszott volna szépen, finoman, messze, messze.

Félig lehúnyta a szemét.

Flórián egy kézilámpással várt a pesti hídfőnél.

Az utcák sötétjében sok kis lámpa mozgott a csendes havazáson át.

Anna most már egészen rátámasztotta fáradt fejecskéjét nagyatyja zsebére.

— Még ... — mondogatta halkan és úgy szívta magába a burnótszelencéből kiáradó zenét, mint a Tini mamzell imádságos könyvéből a lavendulaillatot.

Sokszor volt tél. Sokszor volt nyár. A gyerekek nem számlálták. Közben egy vasláncos állóhíd nőtt össze a két part felől a Dunán. Jégzajláskor sem szedték föl, szép volt és ott maradt egész éven át. Az Országúton sorfákat ültetett a magisztrátus. Esténkint olajlámpák égtek az utcákban és az Ulwing-ház nem állt már magányosan a parton. A nagy ács telkeinek felszökött az ára. Falak bújtak ki a homokból. Utcák kezdődtek a puszta térségen, félben maradtak, odébb folytatódtak. Munka, élet, házak: téglaházak mindenütt.

Minden más lett, csak Ulwing építőmester nem változott. Okos szeme éles és tiszta maradt. Egyenesen járt az épületállványokon, az irodában és az ácspiacon. Egy fejjel volt magasabb mindenkinél. A városházán féltek tőle, a vállalkozók gyűlölték. Ő pedig csak vásárolt és épített és lassankint babona lett az a hit, hogy amihez a nagy ács hozzányúl, az arannyá válik.

Odabenn, a ház nyugodt, biztos jólétében, egyhanguan ketyegett tovább az oszlopos óra, de a gyerekek nem hitték többé, hogy a törpe az, aki sántikálva jár a szobákban. Kristóf már azt is tudta régen, hogy

nincsenek tündérek. A nagyatyja mondta meg neki. Rákiáltott és erősen megrázta a vállát.

— Hallod-e, nincsenek tündérek és nem segítenek rajtunk. Csak a gyönge emberek számítanak csodákra. Az erős emberek maguk csinálnak csodát.

A kis Kristóf sokszor visszagondolt arra a percre, melyben nagyatyja megölte az ő tündéreit. Egy félelmes, felsőbb lényt látott benne. Sírni szeretett volna és eltöprengett, hogy hát akkor mi van a sötétségben, a kút vízében, a lángok között, ha nincsenek tündérek? Mi van? És mialatt szorongva nézett körül, tekintetében volt valami a vízbefulók kapkodó kézmozdulatából.

Aztán beletörődött ebbe is és ácspiacnak hívta a világ végét épp úgy, mint a nagyok. Világos szeme, a ritkán mozduló pillák alatt, közömbösen nézett ilyenkor a levegőbe. Csak a hangjában volt valaminő fáradt kiábrándultság, ha az öregeket utánozta és az ő nyelvükön beszélt régi, kedves dolgairól.

Elmúltak az évek és a bűvös barlangból, az udvar fala alatt, gödör lett; a félelmes vaskapuból padlásajtó, a kályhatündérekből közönséges lángok. A zongoraegereknek is végük volt. Ha olykor éjjel elpattant egy-egy húr a zongorában, Kristóf tágranyitotta a szemét és soká nézte a sötétséget, mely számára üressé lett.

— Anna, alszol?

— Igen, már régen . . .

— Olyan furcsát álmodtam . . . egy leányról. A karját emelgette és hátrahajlott.

— Aludj . . .

Kristóf szeme előtt megfoghatatlanul benépesült a sötétség, melyet üresen hagytak a törpék és tündérek, mióta nem hitt bennük. Meglátta a leányt, akiről álmodott, az arcát is, a testét is. Magas és karcsú volt, a

melle megfeszült, két karját emelve tartotta és a hajât, mint egy fekete sörényt csavarta össze a feje felett. Ép úgy, mint Hosszú Gábor testvérnénje a tükör előtt, mikor múlt vasárnap belesett hozzá a kulcslyukon.

— Anna . . .

A fiú nyitott szájjal hallgatódzott. Minden csendes volt a házban. Hirtelen fejére húzta a takarót. Mesélni kezdett magának. Azt mesélte, hogy király, aranykoronát visel és egy magas, fehér várban lakik, fenn a hegyen. A várban soha sincs sötétség, faggyúgyertyák égnek egész éjjel. Az ágyát rabszolgák őrzik, ők végzik helyette a leckéket is és egy sötétszemű hercegnőt hoznak neki. A hercegnőn láncok csörögnek. „Vegyétek le", parancsolja ő. „Szabad vagy!" A hercegnő térdre borúl előtte, kérdi, hogy mit adjon kegyéért? „Bontsd le a hajadat és csavard fel megint". Ezt mondja, egész egyszerüen mondja és mosolyog. És a hercegnő sokszor lebontja a haját és sokszor felcsavarja . . . Már aludt. Még mindég mosolygott.

Ezentúl gyakran mesélt magának hasonló meséket. Ha ilyenkor szóltak hozzá, összerezzent, elpirult, mintha tiltott dolgon kapták volna rajta. Gyorsan elővette iskolakönyveit és tanúlni akart. Egyszeri olvasás elég volt neki, de nem tudott oda figyelni. Várkastélyokat, leányokat és nagyfülü macskákat rajzolt az irka szélére. Közben kényelmetlenül érezte mozogni lelkiismeretében a Duna mellékfolyóit és III. Béla királyt. Verejtékes lett a homloka. Félt, de azért nem tanult, pedig holnap bizonyosan felhívják az iskolában. Mindenki lefelelt már az U betűig.

Felhivták, nem tudott. Egy légy dongott a levegőben. Úgy érezte, az ő fejében dong. Az osztály nevetett; Hosszú Gábor hangosan súgott; Walter Ádám oda-

tartotta a könyvét; a tanító kiabált. De azért Ulwing építőmester unokáját év végén mégse merte megbuktatni senki.

Kristóf láthatatlan védelmet kezdett érezni maga körül minden oldalról. A tanító megmondta, mit fog tőle kérdezni a vizsgán. Hosszú Gábor színes golyókért súgott a latinból. A kis pupos Gál két krajcárért megcsinálta a számtani gyakorlatát.

„Valahogy csak lesz", gondolta Kristóf, mikor nagyon félt az iskolától és tanulás helyett macskákat és leányokat rajzolt, mértani rajzok helyett agyagembereket gyúrt a kert végében.

— Mindenhez ért ez a gyerek, — mondotta Ulwing építőmester elégedetten és gondosan elzárta a sokfiókos íróasztalba a kis Kristóf rajzait.

Kristóf megijedt. Mit akarnak vele a nagyok? Elment a kedve a rajzolástól és agyagembereket sem gyúrt többé az udvar végében. Irigyelni kezdte Annát. Neki keveset kellett tanúlnia és senki sem várt tőle semmit.

Anna ebben az időben egyedül érezte magát. A szeme nyugtalan lett, mintha mindég kérdezni akarna valamit. Kicsiny teste megnyúlt, ezüstszőke haja megsötétedett, mintha valahonnan árnyék esett volna rája.

Fügerné feltólta pápaszemét fejkötője kikeményített fodrai közé és figyelmesen nézett rá az ablakból.

— Most ép úgy tartottad a fejedet, mint az édes anyád. Szegény jó Krisztina asszony! . . .

Anna az udvar közepén állt és még inkább félre hajtotta a fejét, de azért nem bírta megérteni, hogyan hasonlíthat valaki, aki gyerek, valakihez, aki már olyan öreg volt, hogy az égbe ment.

Fügerné sajátságosan mosolygott. És mialatt a kis-

leány nagy fiatalságán át nézve, emléktelen gondolataiban végtelen öregnek képzelte el az anyját, akit nem ismert, az asszony öreg fejében végtelenül fiatalnak rémlett az, aki meghalt és mindég fiatal maradt.

— Krisztina asszony tizenhat éves volt, mikor a fiatal Ulwing úr Jörg Ulrichéktól megkérte a kezét. Tizenhat éves és magával hozta a viaszbabáit. A férjével Federballt akart játszani az udvaron. Este pedig mindég besurrant hozzám, hogy históriákat mondjak neki.

Anna, mintha hívták volna, átugrotta Henrietta asszony küszöbét. Odabenn frissen súrolt deszkapadló szaga érzett. A nagy szekrényen sok befőttes-üveg állt. Összeszáradó hártyaborításuk olykor pattogott a csendben. Anna lekuporodott a zsámolyra és körülnézett. Tele volt kézimunkával a szoba. A kulcstartóra német írással volt ráhímezve: „Kulcsok", a divánpárnára: „Aludj jól", egy zsákra: „Kefék".

„Fügerék feledékeny emberek lehetnek", gondolta a kis leány, „mindenen meglátszik, hogy mire való, mégis ráírják".

Henrietta asszony felsóhajtott. Leverően tudott sóhajtani. Orrlukai kitágultak ilyenkor és a szemét lehunyta.

— Hányszor ült itt Krisztina asszony és nekem kísértetekről kellett mesélnem. Szeretett félni... mint a gyerekek. Mindentől félt: az éjjeli lepkéktől, a bútorropogástól, az építőmester úr hangjától, a visszajáró lelkektől. Aztán este nem mert egyedül átmenni az udvaron, Leopoldin kísérte és fogta a kezét.

— Leopoldin? Hát az ki volt?

— A leányom, — Fügerné felpillantott egy képre, mely az ablakmélyedés falán függött. Hajból csinált

szomorúfűzes sír látszott rajta és körülötte gyöngyből himzett fölirás: „Ewige Liebe“.

— Ő is az égbe ment?

— Nem. Soha se beszélj róla. Füger megtiltotta.

— Miért?

— Nem való gyerekeknek.

— A mamzell is mindég ezt feleli és azt mondja, a jó Isten majd megsúgja, amit tudnom illik. De az Isten nem súg semmit.

— Krisztina asszony épen így beszélt. Ő is tudni akart volna mindent. Mikor gyertyát öntöttek a cseléd-leányok, mindég hallgatódzott a beszédjükre. Aztán elpirult és nevetett, énekelt és zongorázott hozzá. És az ácspiacon abbahagyták a legények a munkát.

Anna felhúzta a térdét az álláig.

— Énekelni is tudott?

Fügerné elragadtatással bólintott.

— Az volt az élete. Úgy is jött be ide, mint egy dal, úgy is ment ki. Áthangzott a házon, még fel sem fogtuk, hogy itt van, már vége volt.

A kis leány nem hallotta többé az öreg asszony szavát. Kiment az ajtón. Egyszerre az anyja szobájában állt. Feltérdelt a kis diványra. Ott függött a falon az arckép, melyet mindég látott, melyet mégis most nézett meg először. Gyöngéd kis vízfestmény és akit ábrázolt, szinte gyermeknek látszott. A tekintete kedves és ijedt volt. Gesztenyeszínű haja fénylett a választéknál és mintha selyemszalag lenne, egy nagy fésű csokorba fogta a fejetetején, míg arcát kétoldalt, kicsiny halántékfürtök árnyékolták. A válla vonala fejletlenül hajlott bele a kivágott ruhaderékba. Kezében egy rózsát tartott fárasztó, bájos mozdulattal.

Anna úgy érezte, hogy ha visszajönne, vele sok

mindenről lehetne beszélni, amihez a mamzell nem tud és nem tudnak a többiek sem. Eszébe jutottak a Müller apothecarius leányai, Jörgék, Hosszúék, a kis pupos Gál, a Walter vászon-nagykereskedőék fia, a Münster gyerekek. Mindnek volt anyja. Mindnek . . . csak neki nem volt.

És ekkor, mint valami segélyhívás, egy szó tódult a szájába, de olyan halkan, hogy nem hallotta, inkább csak érezte a formáját, az ajka között. Aztán közel hahojt a képhez és most már hallotta a csendben a saját fátyolozott kis hangját; azt a szót, melynél kétszer megcsókolja az ember az ajkát, mikor kimondja:

— Mama . . .

Hirtelen hátrafordult. Szinte szégyelte, hogy hangosan beszél, mikor senki sincs a szobában, csak a napfény, ott a zongorán.

Anna lecsúszott a diványról és kinyitotta a zongorát. Poros volt. Kicsiny újját végighúzta az egyik billentyűn. A zongorából váratlan hang csapott ki. Meleg, világos hang. Mintha egy mécses lobbant volna fel. Hirtelen megint kialudt. Egy másik billentyűt ütött le: ismét egy mécs. Sok billentyűn húzta végig a kezét: sok mécs. Egy egész sor.

Hátraeresztette a fejét és a levegőbe nézett, mintha látná a hangok fellobbanó, kilobbanó kicsiny lángocskáit.

Valaki megsimogatta az arcát. Az atyja volt.

— Szeretnél zongorázni tanúlni?

Nem felelt. Tanulás nélkül szeretett volna zongorázni és énekelni hozzá olyan szépen, hogy még az ácspiacon is abbahagyják a legények a munkát.

János Hubert elgondolkozott.

— A Jörgök mind szerették a muzsikát. Az anyádnak is a zene volt az élete.

Anna zöldfényű, kék szeme nagy és komoly lett.

— Igen, mondotta elszántan, — tanulni akarok.

Másnap egy ünnepélyes külsejű úr jött a házba: Sztaviarszky Kázmérnak hívták. Akkoriban ő volt a legdivatosabb tánc- és zenemester a városban. Szénfekete parókát hordott; lábujjhegyen járt, a csípőjét mozgatta és harminc pengő krajcárt kapott egy óráért. Gyakran emlegette, hogy lengyel királyoktól származik. Ha haragudott, lengyelül beszélt.

Óra végén Anna sok mindent megtudott tőle. Sztaviarszky mesélt neki Chopinről és a pesti polgári dalárdáról, Mozartról és Jörg nagyapáról, aki szépen gordonkázott és vasárnaponként eljárt orgonázni a ferencrendi barátok templomába.

A kis leány egyszerre érdeklődni kezdett Jörg nagyapa iránt, akivel eddig nem sokat törődött. Ő más volt, mint az Ulwingok. A gyerekek furcsának találták és sokszor összenéztek a háta mögött, mikor könyvesboltjában, kezét dörzsölve, apró mozdulatokkal hajlongott a gyér vevők előtt.

Anna ilyenkor elpirult. Nem szerette ezt látni és hirtelen Ulwing nagyatyjára tekintett. Ő nem hajlongott senki előtt.

Jörg Ulrich könyvkereskedése a Kigyó-utca szegletén volt. A bejárat mellett egy lóca állt a házfalánál, az utca közepében egy vén almafa, melyet nagy lármával kerülgettek az elvétve járó kocsik.

Anna bedugta fejét az ajtón. Ulwing építőmester levette szélesperemű, szürke cilinderét.

Az egész bolt tele volt az almafavirág illatával és Jörg nagyapa apró mozdulataival mosolyogva jött elő a mennyezetig érő könyvespolc mögül, mely az üzlethelyiséget széltében osztotta két részre. A polc előtt

vásároltak a vevők. A polc mögött, hová az utcáról nem lehetett belátni, egy faggyúgyertya mellett, többnyire magyarviseletű urak ültek a diványon és fojtottan, sietve beszéltek egymással.

Aznap többen voltak, mint különben. Középütt az íróasztal szélén egy dolmányos, sovány fiatalember ült. A nyaka csupaszan nyúlt előre kihajló, puha inggallérjából. A haja fésületlen volt, de a szeme csodálatosan nagy és égő.

Annának először tünt föl életében, hogy milyen szép tud lenni az emberi szem. De aztán észrevette, hogy a fiatal ember beszéd közben, ferdére taposott csizmájával, Jörg nagyapa íróasztalának a rézvereteit rugdossa és szertelen mozdulataival mindent feldönt maga körül. Tiszteletlennek találta őt. Visszament hát a polc elé és tovább olvasott abból a könyvből, melyet nagyatyja választott ki neki. Egy skóciai fiúról szólt, akit Robinson Crusoenek hívtak.

Mások érkeztek a boltba. Senki sem vett könyvet. És az öregek is úgy néztek ki, mintha fiatalok lettek volna.

A polc mögött pedig még egyre beszélt az a lázas, félszeg ember és időnként hallatszott, amint a csizmája sarka a rézveretekhez ütődött. Anna nem figyelte, hogy mit mond. Érdekelte a könyv. Egy szó azonban, onnan bennről mégis többször a füléhez ért. De a szó nem szívódott föl az öntudatába. Megismétlődő hangzás maradt.

A bolt közepén egy úr állt meg. A képe csontos volt és csak az álla alatt viselt szakállt. Szűk nadrágja zsebéből sallangos dohányzacskó lógott ki.

A szomszédja meglökte.

— Beszélhetsz. Magunk között vagyunk.

A csontos képű egy írást mutatott.

— Hiába járok reggel óta. Az emberek féltik a bőrüket. Nincs nyomtatóintézet Pesten, amely ezt a proclamátiót kiszedné.

Mikor Jörg Ulrich az írás fölé hajlott, kopasz fején megcsillant a világosság és a sárgásan ősz hajkoszorú mulatságosan mozgott a füle körül.

— Ez nem proclamátió, — súgta valaki, — ez revolutió.

Jörg Ulrich előre nyújtotta a kezét.

— Az én nyomtatóintézetem vállalja a kiáltványt, — olyan igénytelenül mondta ezt, hogy Anna nem értette, mért tódulnak az urak egyszerre mind köréje. De mikor ránézett, nem találta őt többé furcsának. Apró szeme fénylett az ősz pillák alatt és az arca a kis biblia Szent-Péteréhez hasonlított.

Két suhanc futott el az ajtó előtt.

— Szabadság! .. . — rikácsolták élesen.

Anna ráismert arra a szóra, melyet az előbb a polc mögül hallott. Ezek is azt akarják. Milyen egyszerű, mindenki ugyanazt akarja. Szabadság! Éppen úgy hangzik, mintha azt kiáltanák: Ifjúság. És úgy rémlett neki, hogy valami máshoz is hasonlít ez a szó. Valami máshoz . . . Egyszerre eszébe jutott annak a félszeg fiatalembernek a lázas szeme.

A városháza felől futó alakok jöttek lefelé az utcán: mesterlegények, asszonyok, diákok, cselédek. A német színház komédiásai is közöttük voltak. Anna megismerte a rablólovagot és a királynét. A királyné szoknyája rongyos volt.

— Éljen a sajtószabadság! Le a cenzorokkal!

Ulwing építőmester, aki eddig szinte részvétlennek látszott, bólintott egyet. A budai cenzorra gondolt, az-

tán mosolygnia kellett önmaga felett: milyen kicsiny szegletből nézi az ember a világot, amely pedig olyan nagy.

Az utca kövezete sok lépéstől kopogott megint. Mások jöttek. Azok is futottak, szétvetett tagokkal, egymásnak ütődve. Egyszerre, onnan kinnről egy hang hallatszott mely, mintha a nagy tavaszból szakadt volna ki, mindenhatóan áradt szét a levegőben.

Valaki beszélt...

A könyvesboltban csend lett. Az emberek felálltak. Értük jött a hang. Szemközt kinyíltak a házak ablakai. A hang betódult a német polgárlakásokba. Betöltötte a dohos szobákat, az ósdi üzleteket, az utcákat és amihez hozzáért, az tüzet fogott tőle. Ez a hang a láng zenéje volt.

Ulwing Kristóf az ajtóhoz ment. De a küszöbön megállt. Mögötte megmozdult az egész bolt. Kitódultak mellette az emberek. Jörg Ulrich apró, gyors lépésekkel szaladt a nagyfejű boltosinas mellett. Mind futottak. Az építőmester is futni kezdett ellenállhatatlanul.

Az utcából kiáltott vissza Annára:

— Te itt maradsz!

A könyvesbolt egészen üres lett és a kis leány szorongva nézett körül, aztán, mintha zenét hallgatna, az ajtófélfának támasztotta a fejét. Nem láthatta azt, aki beszélt, messze volt tőle. Csak a hang lelke jutott el a füléhez, mégis érezni kezdte, hogy idegenül új az, ami történik vele. Szép borzongás gyöngyözött végig a hátán. A hang szédítette és ringatta, vonta és elvitte. Nem állt ellent, oda engedte magát és a kis Ulwing Anna öntudatlanul beleolvadt abba a nagy magyar tavaszba, mely most beszélt először hozzá.

Mikor a láthatatlanban elnémult a hang, felrivalgott a tömeg.

A bolt előtt egy deák teletorokkal kezdett énekelni. Egyszerre az egész utcában feltört az a dal, melyet Anna később sokszor hallott. A deák sebesen felmászott az almafára és vadul lengette a kalapját. Az arca tüzelt; a gallyak mozogtak alatta: csupa fehér virág lett a kövezet.

Anna is szerette volna a zsebkendőjét lobogtatni. Énekelni is szeretett volna, mint a deák. A levegőben egységes, végtelen öröm úszott. Az emberek összeölelkeztek és futottak.

— Szabadság!

Egy sajátos alak közeledett az utca végéről. A házak fala mellett jött, óvatos, ingó léptekkel. Minduntalan megállt és bizalmatlanul tekintett körül. Violaszín frakkja furcsán lebegett, fehér harisnyája vastag ráncokat vetett csattos cipője felett.

Anna zavaros ijedtséget érzett. Soha sem látta még Sebastián bácsit így kinn az utcán, Pesten. Szinte akarata ellenére meglapult az ajtó mögött. „Talán nem lát meg. Talán odébb megy ...“ És közben eszébe jutott a két lázas szem és az a szó, mely úgy hangzott, mintha azt mondták volna: ifjúság. És a hang ... és a dal ... Sebastián bácsi olyan öreg és olyan messze volt.

Anna lesütötte a szemét míg a kövezeten lassan mozgott feléje két otromba cipő rozsdás csattja.

A deák hangosan nevetett fenn a fán:

— Hát ez micsoda madárijesztő? Miféle régi idők sétálnak itt?

Anna szomorú lett és a szeme könnybelábadt. Most tudta meg, hogy mennyire szereti Sebastián bácsit.

— Ő az enyém! — kiáltotta kétségbeesetten és kitárta a karját az öreg ember felé.

Sebastián bácsi semmit sem vett észre az egészből. Leült a lócára a könyves bolt elé, kalapját letette a földre és egy hatalmas, tarka zsebkendővel soká törülgette a homlokát.

— Épen jókor kerültem ide. Micsoda felfordulás. Hová jutunk! Hová jutunk!...

Anna megint távol érezte magát tőle, de azért egészen közel húzódott hozzá, hadd lássák az emberek, akik kinevették Sebastián bácsit, hogy ők ketten összetartoznak.

A kigyó-utcai könyvesbolt elől elvitte a szél a tavaszt az almafáról. Elmult a nyár is.

Anna az ablaküvegnek támasztotta a homlokát. Odakinnről úgy hangzott, mintha a föld alatt doboltak volna. A gyalogjárón egyenletesen kopogott az új nemzetőrség nehéz lépése. A ház is hallotta és megismételte a kapuboltozata alatt.

Ekkoriban sokszor lehetett az ablakból katonákat látni és amikor Annát Tini mamzell az Angol-kisasszonyok klastromiskolájába kisérte, telenyomtatott papi-

rosok voltak a házak falára ragasztva. Az emberek csoportokba verődtek. A nyakukat nyújtogatták. Anna is szeretett volna megállni, de Tini leányasszony egy világért sem engedte meg.

— Tiszteletreméltó personának nem illik az utcasarkon ácsorognia.

A járda szélén egy fiú állt.

— Mi van azokon a papirosokon? — kérdezte tőle Anna elmenőben.

— Háborús hírek, — és a fiú fütyörészni kezdett. A túlsó szegleten egy öreg anyóka ballagott. A köténye szélével törülgette a szemét.

„Háborús hírek“ ... Anna az öreg asszonyra bámult és gondolatában egyszerre szomorú hangzása lett annak a két szónak.

Ebéd alatt figyelmesen nézte a nagyatyját és az atyját. Üzleti dolgokról beszéltek, közben egészen nyugodtak voltak és jóizűen ettek.

„Mindenki olyan, mint máskor“, gondolta Anna, „a háborús hírek talán nem is igazak“. — Hirtelen kiment az egész a fejéből. Az atyja épen arról beszélt, hogy a gyerekek táncolni fognak tanulni, minden vasárnap délután, a Geramb nevelőintézetben.

— Előkelő hely, — mondotta János Hubert, — a Szepesy bárókisasszonyok is odajárnak, Bajmóczy septemvir leányai is. — A Bajmóczy-nevet lassan és tisztelettel ejtette ki, aztán körülnézett, mintha a hatást várná.

Vasárnap Anna még mise alatt is a tánciskolára gondolt. Felállt, letérdélt, de azért nem tudott semmiről. Ujjával szórakozottan kezdte utána rajzolgatni a pad támlányába vésett betűket: „Ulwing-család ...“ És

ebbe a padba csak nekik volt szabad beleülniök, pedig ez volt legközelebb az oltárhoz.

Gál borkereskedő és a felesége ott állt a szószék alatt. Walter úrnak, a bálvány-utcai vászon-nagykereskedőnek sem volt padja. Még Hosszúék is hátrább ültek, mint ők, pedig vizimalmaik voltak és a dunai molnárok köszöntek nekik.

Anna a padok szerint osztályozta a városnegyedben az embereket. Épen Úrfelmutatáskor, mialatt kis öklével erősen verte a mellét, elhatározta, hogy az ő nagyatyja előbbre való mindenkinél.

Ulwing Kristóf ezalatt lehajtotta a fejét és alázatosan imádkozott.

Mikor Anna felpillantott, valami furcsát vett észre. A kis Kristóf, bár az oltár felé fordult, mégis oldalvást nézett. Követte a tekintetét: Hosszú Zsófin akadt meg a pillantása. Zsófi összekulcsolt kezére támasztotta a homlokát. Csak szép arcéle látszott. Félig lehúnyt szeme felett árnyékban úsztak a hosszú, sötét pillák... Kristóf ekkor már lesütött szemmel, mereven ült a padban. Anna nevetni szeretett volna.

Azután lassúakká váltak az órák, sokáig tartott, míg délután lett. A gyerekek nyugtalankodtak. Anna szemrehányóan szólt a cselédleányra, mikor a bőrtopánkáit vette elő a faliszekrényből:

— Óh Netti, hát nem tudod? Hiszen ma az új prunelle-stifletteket szabad felvennem.

Almazöld cachemire-ruhája az ablakkilincsen függött. A fekete bársonyköpenyke szétterítve feküdt a zongorán. Anna tavaly óta Krisztina asszony egykori szobájában lakott. A régi gyerekszoba egészen a fiúé lett. Kristóf is a tükör előtt állt. Elválasztotta a halántékán fehér fényű, szőke haját, mely olyan lágyan ug-

rott szét a füle felett, mintha a szél fújta volna féloldalra. Tetszett magának és mialatt puha ingallérját kihajtotta a vállára, fütyörészni kezdett. Egyszeri hallásra észben tartott minden melódiát. Olyan szépen fütyült, mint egy madár.

A kapualjában visszhangzott a kerekek zaja. A két oszlopember benézett a kocsi iramodó ablakán.

Geramb bárónő nevelőintézete előtt, a Sebestyéntér szegletén, már három fogat állt. Egyiknek a bakján libériás inas ült a kocsis mellett. Ez felemelően hatott Kristófra. Az jutott eszébe, hogy jövő vasárnap Flóriánt is el kellene hozni.

— Aztán kezet csókoljatok az asszonyságoknak, — mondta János Hubert, mialatt egy homályos helyiségen áthaladtak. A magas, fehér üvegajtó szigorú, kopár szobába vezetett. A szekrények tetején elgörbült, fagygyúgyertyák égtek. Barátságtalan fényükben krinolinos kis leányok és fehér galléros fiúk előtt Sztaviarszky lépkedett lábujjhegyen.

A szomszédszoba ajtajának két kitárt szárnya között, merev székeken urak és asszonyságok ültek. Nyeles szemüvegen át nézték egymás gyermekeit.

Kristóf egyszerre meglátta Hosszú Zsófit a nagyok között. Gábortól tudta, hogy itt lesz, de azért mégis összerezzent.

— Csókolj kezet, — súgta János Hubert. A fiú olyan buzgón hajolt előre, hogy beleütötte az orrát Geramb bárónő elefántcsontszerű kezébe. A többi dámának is kezet csókolt. Mikor Zsófi elé ért, egy pillanatig gyámoltalanul bámult a fiatal leányra. Zsófi elkapta előle a kezét és hangosan nevetett.

— Mais Sophie, . . . mondotta Geramb bárónő elhaló hangján és sárga kis arca mellett meginogtak a

halántékfürtök. Nem volt megelégedve egykori növendékével. Kristóf megbotlott egy abroncsos szoknyában, zavarba jött és sírni szeretett volna.

A másik szobában Sztaviarszky felemelve tartotta lüszter-frakkjának két szárnyát. Az egyik Bajmóczy kisasszonynak mutatta, hogyan kell meghajolni.

— Demoiselle Bertha, figyeljen kérem, — közben lengyelül mormogott valamit.

Az ajtóban mozgolódás támadt. Bajmóczy septemvirné a leányához ment. Selyemruhája suhogva surolódott a padlón. Nagy és kövér volt, fejét hátraszegve tartotta és mindég lefelé nézett.

Ez még jobban ingerelte Sztaviarszkyt. Beszívta az ajkát, keresően pillantott körül.

— Demoiselle Ulwing... Mutassa meg, hogyan kell meghajolni.

— De hiszen én nem tudom még... Anna ezt nagyon halkan mondta és úgy érezte, mintha a talpát megfogta volna a padló. Csak lassan, lábujjhegyen bírt előre jutni. Fejét oldalt hajtotta, halántékfürtöcskéi a vállához értek. Keze megfogódzott kis cachemire-szoknyájába. A csendben Sztaviarszky hangja recsegett:

— Egy... kettő... complimentum.

János Hubert ezalatt ünnepélyesen ült a magas, kényelmetlen széken és szokása ellenére nem támaszkodott hátra egyetlen egyszer sem. Annának úgy rémlett, mintha elégedetten bólintott volna. Mindenki bólintott. Milyen jók hozzá valamennyien... és már indult, hogy Bajmóczy Berthához menjen. De a lengyel intett. A lecke tovább folyt.

Hétközben rosszul ment az iskolai tanulás. Kristóf kétszer kapott büntetési feladványt.

Vasárnapok multak... A Geramb nevelőintézet hi-

deg, szigorú szalonjában már a gavotteot kezdték tanulni a gyerekek.

A lecke vége felé járt. A görbe faggyúgyertyák majdnem tövig égtek a szekrény tetején. Sztaviarszky lengyelül morgott. Bajmóczy Bertha akármerre lépett, a saját lábában botlott meg. Egyszerre sírni kezdett. A Szepesy bárókisasszonyok hozzá futottak; Illey Mártha a szoba közepén állt és vásottan nevetett; Annának is nevetnie kellett. A fiúk is nevettek.

— Mes enfants... Silence! — Geramb bárónő hangja elhaló volt, az arca szigorú.

Csend lett. Bertha mérgesen törölte a szemét. Pillantása Annára tévedt.

— Mióta ő ide jár, azóta megy rosszúl minden.

Szepesy Clemence bólintott és felhúzta vékony orrát. De Anna ezt nem látta. Tekintete csodálkozva akadt meg az atyján. Hosszú Zsófi mellett állt, a magas, fehér ajtószárnynak dülve. Egyik kezét apróvirágos gurgurán-mellénye nyílásában tartotta, a másikkal beszéd közben többször visszasimította sűrű, szőke haját, mely szép hajlással nőtt bele a homlokába. Mosolygott. Anna eddig soha sem vette észre, hogy az atyja még fiatal.

A tánclecckének vége volt. Mikor Anna a gyéren világított lépcsőn lement, beszédet hallott maga mögött. A csigalépcső épen fordult. Akik fennről jöttek, nem láthatták őt.

— A nagyatyja közönséges ácslegény volt, — mondotta Szepesy Clemence.

— Par exemple, mi az, hogy ácslegény?

— Hát az, — hangzott ismét onnan felülről, — aki nálunk tavaly a padlásgerendákon dolgozott.

— Igazán nem valók nemes családok közé az ilyen népek... Ez Bertha hangja volt.

Anna első pillanatban nem fogta fel, hogy kiről van szó . . . csak azután. Az ő nagyatyjáról mernek így beszélni? Ulwing építőmesterről? Aki az első padban ül a templomban, aki előtt még a magisztrátus urai is levett kalappal állnak . . .

Hirtelen megfordult. A fennről jövők szembe kerültek vele. Egyszerre a vaskorláthoz lapultak mindannyian. Anna zsibbadtan nézett rájuk, aztán ijedt és szomorú lett a tekintete. Meglátott valamit, ami csúnya és veszedelmes volt, amit eltitkoltak előle azok, akik őt szerették. Kicsiny életében először találkozott az emberi rosszasággal: mostanig azt hitte, hogy mindenki jó . . . És valami hátrálni kezdett a lelkében, ami eddig válogatás nélkül, kitárt karral ment az emberek elé.

Hazamenet szótlanul ült a kocsiban. Az atyja Bajmóczy septemvirékről beszélt. Most is hangsúlyozva és tisztelettel ejtette ki a nevüket. Anna szinte indulatosan nézett rá. De csak egy pillanatig fájt neki, hogy az atyja is, Kristóf is olyan elégedettek. Összeharapta a fogát, már nem tudta volna nekik elmondani, amit a lépcsőn hallott. Jobban kezdte őket szánni önmagánál és kicsiny asszonyi lelkének ezzel az öntudatlan irgalmával először vette fejletlen vállára a hallgatás élő súlyát, melytől emberi nyugalmak és boldogságok függenek.

Vasárnap volt megint. Kristóf egyedül ment atyjával a Geramb nevelőintézetbe.

— Itthon szeretnék maradni, — mondotta Anna fátyolos kis hangjával. Tekintete olyan könyörgő volt, hogy békében hagyták.

Délután, a rendes órában megszólalt a húzócsengő a kapu alatt. Sebastián bácsi állt az oszlopemberek között.

Anna eléje futott. Az építőmester az iróasztala mellől bólintott feléje.

— Üljetek le, — közben egy vászonkötésü könyvbe sűrű, apró számokat írt. Csak akkor tette le a tollat, mikor Netti behozta a papagályos tálcán a kávét. A gyertya fényén sárgán szállt át a tejeskanna gőze. A kávé szaga szétterjedt a szobában. A két öreg ember régi időkről kezdett beszélni.

— Jobb volt akkor, — dünnyögte Sebastián bácsi minden mondása végén, anélkül, hogy csak egyszer is megindokolta volna az állítását. Közben nagy, fehér kenyérdarabokat aprított a kávéjába. A morzsákat összeszedte a tenyerébe és a mellényzsebébe dugta a madaraknak.

Annának feltünt, hogy a nagyatyja nem úgy be-

szél Sebastián bácsival, mint a felnőttekkel, hanem inkább olyanformán, mint vele meg Kristóffal. Eleinte elnézőnek tetszett, aztán türelmetlen lett.

— Hát jobb volt akkor? — és valamilyen nemes úrról kezdett mesélni, aki félholtra korbácsoltatta a jobbágyát, mert a kastélya ablaka alatt merészkedett virágot szedni a menyasszonyának. A leány szép volt. Az úr megnézte őt, aztán besoroztatta a jobbágyot Bonaparte ellen grenadérosnak életfogytiglan.

— Mostanában a nemes urak maguk mennek háboruba és erre mifelénk még a földjüket is megosztják a régi jobbágyaikkal. Érted-e Sebastián? Kényszer nélkül, csak úgy a maguk akaratából.

— Mi is nemesek vagyunk? — kérdezte Anna a csíkos divány szegletéből.

A két öreg egymásra nézett. Kedélyesen nevetni kezdtek. Az építőmester felállt és egy elnyűtt, kicsiny könyvet vett elő az íróasztalából. A könyv borítékán kétfejű sas tartotta karmai közt a magyar cimert.

— Ez az én nemesi levelem. Se magamat, se mást nem adtam el érte.

Anna kinyitotta a könyvet és lassan betűzni kezdte a megmunkált, ósdi írást:

... Pozsony. Anno Domini 1797 ... Ulwing Kristóf. Tizenhat éves. Növése: magas. Arca: hosszukás. Haja: szőke. Szeme: kék. Foglalkozása: polgári ácslegény.

Anna elpirult.

— Én voltam ez, — és az építőmester a vándorkönyvre tette a kezét. Aztán sajátságos önérzettel nézett szét a szobában, mintha szemével mutatna rá arra, amit szerzett. Anna most értette meg először nagyatyjának ezt a gyakran látott tekintetét.

— Szabad polgár vagyok! — mondotta Ulwing Kristóf. Rövidcsengésű hangja széppé és erőssé tette ezt a szót. És Anna kicsiny fejével öntudatlanul követte az öreg ember emelt fejtartását.

Ulwing Sebestyén gondolata lassabban mozgott. Megakadt a vándorkönyvnél.

— Emlékezel? . . . Ez a szó megint vitte az öregeket vissza az évek fölött. A postakocsiról beszéltek: fölborult a Hatvani kapunál. A bécsi lovasstafétáról: leitatták a Háromrózsa-vendégfogadóban.

— A fegyverkovács, a kirurgus meg a többi markos kézműves fogta a stafétát és a harangöntő levágta a copfját, pedig még drót is volt benne, hogy felkunkorodjék a hátán.

Az építőmester elunta ezt a tárgyat. Komoly lett.

— Copf volt akkor minden. Az emberek az agyvelejüket is hordták. Mégis csak jobb most . . .

Ulwing Sebestyén csökönyösen rázta a fejét. Egyszerre felderült az arca, mintha megtalálta volna minden állításának az okát.

— Akkor fiatalok voltunk, — szerényen mondotta ezt és mosolygott. — Forog a fejem, ha eszembe jut, mikor a plébánia tetejét zsindelyezted. Az oromgerendán ültél és a Duna felé lógattad a lábadat. Ugyancsak szédülnél, ha most oda küldenének.

Anna mozdulatlanul nézte, maga mellett az asztalon, a nagyatyja kezét. Mikor pihent még akkor is ökölbe szorult. És mintha neki kellene jóvátennie, amit azok az idegen leányok vétettek, ráhajolt, megcsókolta.

— Mi az? — Ulwing Kristóf szórakozottan rántotta el a kezét.

Anna lesütötte a szemét, mert olyasfélét érzett, hogy valamit elmondott, amit nem értettek meg. Aztán

észrevétlenül kiosont az ajtón... A nap-szobában, a kottás szekrényen egy füzet feküdt. Moirirozott zöld selyemkötésébe koszoru volt préselve, benne egy szó: „Gyermekdalok." Az első oldalon elsárgult irás: „Jörg Krisztina, anno 1822." Anna a zongorához ült. Kis ujjai egy darabig tétováztak a billentyűkön. Halkan énekelni kezdte az egyik dalt:

Zwei Wanderbursche zogen
Hinaus in's ferne Land...

Félénken, iskolázatlanul szállt a kis dal. De a hangja, mely mindég fátyolozott volt, ének közben tisztán, csengőn tódult a melléből. Ő maga is észrevette és ekkor úgy tünt föl neki, hogy eddig egész életén át hallgatott. Csak most kezdett el beszélni, most: mikor énekelt. Új és gyönyörü volt érezni, hogy így mindent el lehet mondani és a többiek nem nevethetik ki érte és a nagyatyja nem ránthatja vissza a kezét.

...Zwei Wanderbursche zogen
Hinaus in's ferne Land.

Sebastián bácsi fölkelt a diványról és óvatosan kinyitotta az ebédlő ajtaját. A két öreg ember sokáig hallgatott.

Kristóf a tánciskolából jött haza. Nagy zajjal rontott be Annához. A szeme ártatlanul ragyogott. Egy fonnyadt virág volt a gomblyukába tűzve. Keze minduntalan a virághoz kapott. Beszélt, beszélt és a zongorára könyökölt. Anna meglepetve nézte őt: csinosnak találta. Leányosan hullámos haja eltakarta a félarcát. Rövid orrának kissé fölfelé hajló vonala magával húzta a felsőajkát. Ez kedvesen ijedt kifejezést adott neki, mely nem volt meg egyetlen Ulwingnak az arcában sem. Anna önkénytelenül az anyja képére tekintett...

Este, mikor lefekvésre került a sor, Kristóf türelmetlenül kereste rendetlen szekrényében az imakönyvét. Nem tudta megtalálni. A párnája alá dugta a virágot.

Soká feküdt nyitott szemmel a sötétben. „Kis Kristó... viszontlátásra", mondotta egyszerre halkan önmagában és közben Zsófi hanglejtését igyekezett utánozni. Aztán végig húzta kezét a fején, lassan, szórakozottan, úgy, mint Zsófi tette, mialatt az atyjával beszélt.

Csendes elragadtatást érzett. Mégegyszer megismételte a simogatást, a szót: „Kis Kristó..." Sokszor megismételte, olyan sokszor, hogy elkoptatta. Most már csak a saját hangját hallotta, a saját kezét érezte. Már nem rezzent össze tőle és fáradtan elaludt a Zsófi virágja fölött.

Jóformán sötét reggel volt még, mikor másnap Ulwing épitőmester az ebédlőbe ment. Mindég korán kelt; magányosan szeretett reggelizni. Az asztal közepén gyertya égett, lángja töredezett villanásokkal táncolt az üvegszekrény tükrében, a porcellánok között. A széktámlák árnyéka fölhajlott a falra.

Ulwing Kristóf hirtelen átolvasta az ujságot. „Ostobaság", gondolta, „Bécsből teljhatalmú császári komiszáriust küldenek. Mire való ez?" Az apró betűkkel sűrűn telenyomtatott ujságban különben semminő új hír sem volt. Mintha cenzorok dolgoznának megint.

Kezébe vitte le a gyertyát az irodába. Nagy csomó papiros feküdt az asztalon. János Hubert egyenletes, pontos irása látszott valamennyin. Az épitőmester munkája fölé hajlott, tolla szakadozottan, szinte rohamokban sercegett.

Szemközt ezalatt egyre világosabb lett Pest-Buda szines térképe az aranyozott keretben. A szoba meszelt

falán tervrajzok függtek. A kályha mellett egy divány állt, az is tele volt írással.

Kinn lépések kopogtak a reggeli csendben. Az elmenő alakok fejének az árnyéka időnként bevetődött az alacsony ablakon és ilyenkor Ulwing Kristóf tolla alatt kicsiny, kerek felhők úsztak a papiroson. Mások jöttek. Megint eltüntek. Az idő mult. Egyszerre sok, dühös lépés kezdett futni a Duna irányába. Feltűzött kaszapengék villantak a napban.

A cselédek kiszaladtak a kapu elé.

— Mi történt?

Egy hang visszakiáltott:

— A bécsi komiszáriust felkötötték egy lámpavasra!

— Dehogy ... szétszaggatták ...

— Leszúrták a hajóhídon!

— Meghalt? — kérdezte egy hátuljövő.

Az építőmester letette a tollat. Úgy nézett az ablakra, mintha azon át valószínűtlenül, kínosan bevigyorgott volna hozzá egy ijesztő arc. Hónapok óta jött ez. Most hát itt van ... Minden ok nélkül többször fölemelte és letette megint az írásokat... Meg kell szokni ezt is. Ferde álla keményen illeszkedett bele a kihajló gallérba és mégegyszer összeadta a számokat, melyek hosszú oszlopokban húzódtak végig a papirlapon.

Kinn, valahol azt a dalt énekelték, melyet Anna a Jörg nagyapa boltjából hallott először. Netti a konyhában ütemesen verte a habot. És este, mint minden más napon, kigyultak a lámpák a hajóhídon; az is, mely alatt ma egy ember meghalt. Fénye épen olyan nyugodt volt, mint a többié. Az utcák már hallgattak arról, ami történt. A Duna pedig mosta a sötétben a város véres kezét.

Szombaton este levelet hoztak Geramb bárónőtől. Nem lesz több táncóra.

Kristóf ritkán mozduló szemhéja, mintha elhalt volna egy pillanatra a szeme fölött.

— Dehát miért? — és fájdalmasan lógatta előre a fejét.

— Nem illik táncolni, mikor háború van.

„Hát igaz? Hát háború van", gondolta Anna, de azért most is valótlannak és távolnak érezte a háborut. Mintha egy könyvben olvasott volna róla az ember. Egy könyvben, melynek lapjait egyenként, következetesen ragasztották ki minden reggel a házak falára.

Karácsony után volt. A Duna nem látszott. Sűrű, enyves köd rágta az ablakok üvegét. Kristóf fázósan szaladt ki a derengő reggelbe. Mint rendesen, most is megkésett, a reggelijét otthagyta, az utcán ette a vajaskenyerét és fogalma sem volt a leckéjéről. Flórián egy kézilámpával ment mögötte. Téli reggeleken mindég világított neki odáig, ahol a kövezett utcák kezdődtek.

A belvárosban egy görbelábú kis öreg került a járdán Kristóf elé. Nagy csomó nyirkos papirost

vitt az egyik karján, a másikon csirizes veder himbálódzott. Az emberek hallgatag csoportokban várták az utcák szegletén és, akik elolvasták a friss falragaszokat, lassan, fáradtan mentek odébb.

— Mi történik? Mit akarnak velünk? — már nem értettek semmit.

A háború közelebb jött az emberek agyához. A pénzváltó üzletek előtt tolongott a nép. Katonák kardja csörömpölt a kövezeten. Mindenki sietett, mintha este előtt még sürgős elintézni valója lenne.

Annának épen zongoraleckéje volt, mikor a budai bástyán nagy, fekete-sárga zászlót húztak föl egy póznára. Ekkoriban gyakran változtak a zászlók.

— Vége a szabadságnak, — mondta Sztaviarszky és lengyelül szitkozódott.

— Szabadság? — Anna két lázas szemre gondolt. — Hát a szabadságért van a háború? — Ezentúl ellenségesen nézett a horvát granicsárokra, akiket a császári tisztek beszállásoltak hozzájuk.

Megállt a lépcső kerek ablakánál.

A vörösképű serezsán nyers hagymát evett az udvar közepén. A granicsárok, mint otromba, nagy gyerekek, hóval dobálództak. Letiporták a bokrokat, összegázoltak mindent. Egy hóembert csináltak a kút előtt, olyan vörös sapkát tettek a fejére, mint aminőt a magyar katonák viseltek és puskával lövöldöztek bele.

Aztán elolvadt a hóember. Lassankint rügyezni kezdtek az orgonabokrok az udvarkertben. A granicsárok a húzóskútnál mosták a szennyesüket. Félig meztelenül álltak a teknőnél. A szél szőrös mellükhöz csapta a szürke szappanhabot.

Hirtelenül egy szokatlan trombitajel hangzott,

mint valami vészkiáltás. Anna az ablakhoz futott. A ház előtt katonák szaladtak. Benn az udvarban ekkor már a teknőből kapták magukra lucskos ingüket a granicsárok. Nyargaltak ők is a többi után és nem jöttek vissza többé.

Néhány nap mulva Anna azt álmodta éjjel, hogy égiháború van. Reggel fele úgy hangzott a szobában, mintha kívülről borsót dobtak volna az ablaküvegnek, marokkal... sok borsó-szemet. Aztán, mintha láthatatlan testek zuhantak volna át a levegőn, megzörrent a házon valamennyi ablak.

— Be kell tenni a fatáblákat! — kiáltotta a kapualjából az építőmester.

Kristóf lelkendezve szaladt föl a lépcsőn.

— Bezárták az iskolát! — A zsebe tele volt árpacukorral, kettőt dugott egyszerre a szájába.

János Hubert, aki Kristófért futott el az iskolába, mögötte érkezett. Szép, ápolt haja a homlokába csüngött, gallérján ferdére csúszott a kifogástalan nyakkendő. Elfulladva hívta Flóriánt és belakatoltatta maga mögött a nagy kaput.

Az építőmester szobájában, az elzárt ablaktáblák sötétjében gyertya égett. János Hubert, szokása ellenére, most az egyszer nem várta, hogy üléssel kínálják meg: tagjai puhán estek a karosszékbe.

— Csakhogy mind itt vagytok, — kezével gyönge mozdulatot tett a levegőben, mintha valakit meg akarna simogatni. — A Dunaparton jöttem, — mondotta rekedten, — sokan voltak és azt beszélték, hogy nem érnek át a bombák a vizen. Szélről emberek ültek a köveken. Az egyik szalonnát evett. Egészen nyugodtan evett, egyszerre csak nem volt feje. Még ülve

maradt egy darabig és minden véres lett... Iszonyodva szorította kezét a szemére.

— Hát akkor bomba volt az, ami a Kis-Híd-utcában a cukrászboltba repült? — mondotta Kristóf, mialatt árpacukrot dugott a szájába. — Az egész járda tele lett cukorral, mintha kifordították volna a boltot. Ingyen tömte meg az osztály a zsebét.

Az építőmester nevetni kezdett. A belakatolt kapu mögött tovább élt az élet. János Hubert megigazította a nyakkendőjét és napközben néha egészen megfeledkezett arról, amit látott. Csak mikor enni akart, lett sápadt. Eltólta magától a tányért.

Időnként zörögtek az ablaküvegek. Sivító, messze fütyülés repült a tetők fölött. Mögötte a várakozás agysorvasztó csendje. Az emberek számoltak. A csend megüvegesedett és törékenyen rezgett a levegőben.

— Döglött volt az ágyúgolyó... Megint számoltak tehetetlen, állati félelemmel. Kire kerül a sor? A Duna partján fölordított valamelyik vonagló ház. Porfelhők puffantak szét a magasban. Az ég vörös-lött, mint a nyershús.

Ulwing építőmester udvarába a szél vésztjósló, hirtelen forróságokat lökött be. A zárt kapu mögött nem tudta senki, mely szomszéd háznak az élete adta magából ezt az utolsó meleget.

Fügerék a pincébe rejtőztek. János Hubert és a gyerekek az udvarfelőli irodákba költöztek. Az emelet üres lett, csak Ulwing Kristóf nem hagyta ott a hálószobáját, melynek egyetlen ablaka az elárvult ácspiacra nézett.

— Erős a ház, — szólt le az építőmester Fügernéhez a pinceablakán, — jól megépítettem a falakat.

Vad csattanás hallatszott a kapu felől, mintha egy

óriási nedves rongyot csaptak volna oda. Az ablakok csörömpölve törtek össze. Álltóhelyében megtántorodott a ház.

A pincéből ijedt jajveszékeléssel bujtak elő az emberek. A kis Kristóf krétafehér ajka elgörbült. Az építőmester összeráncolta a homlokát, mint mikor valami járatlan ember ellent mond neki. Nagy léptekkel ment a kapuhoz.

— Nem, nem! — sikította Kristóf és görcsösen zokogni kezdett. De az öreg Ulwing senkire sem hallgatott. Kilökte a gyalogajtót.

Az egyik oszlopembernek hiányzott a karja. Törmelék és porzódó vakolat feküdt alatta és a ház falában egy nyilás tátongott. Az ágyúgolyó nem robbant szét; megakadt a téglák között.

Az építőmester összegombolta a kabátját, hogy kisebb céltábla legyen, és kiment a ház elé. Hátraszegte a fejét. Föltekintett a siralmas ablakokra.

Az ő házát bántották ellenséges idegenek a császárjuk nevében? Hirtelen a Duna felé fordult. A hajóhíd égett: az ő hídja! Átnézett a szegény kis Budára, melynek a szívéből lövöldözik halálra a testvért, a védtelen Pestet. A város és Ulwing Kristóf együtt voltak kicsinyek és szegények és együtt emelkedtek, gazdagodtak és most együtt sebesültek meg.

Szitkozódni kezdett, mint ácslegény korában.

Körülötte nem látszott élet. Az utcákban semmi sem mozdult. Belakatolt boltok. Csukott kapuk. Nagy vesztőhely volt a város. A házak, mint a halálraitéltek, lezárt szemmel tartották a mellüket és olyan magányosak voltak a balsorsban, mint az emberi végzetek. Most már mindenik ház csak magának élt, magának halt meg. Részvétlen ablakokban tükröződött az égő

tetők fénye. Ragadós füst csúszott a falak mentén. Valamelyik parti templomban harangoztak.

Ulwing Kristóf hideg szeme könnybelábadt a dühtől és fájdalomtól mialatt elnézett a kormos, omladozó házak fölött. Hányat épített közülök. Mindannyit szerette. Szánta őket, szánta önmagát...

Csak egy pillanatig tartott. Aztán összeszorította az öklét, mintha a kitóduló erőt akarná visszatartani önmagában. Szüksége lesz rá! Karjában megvonaglottak az izmok, az agyvelejében érezte a vonaglásukat. Ha kell, előlről kezd el mindent. Még van idő. Még hosszú az élet.

A napok múltak. Az ágyúzás szünetelt. Riadt alakok bújtak elő a pincékből. A házak falához lapulva nézték a tüzet és hirtelen szaladtak át az utcák közén.

A város várt és visszafojtotta a lélegzetét. Az Ulwing-házban nyomasztó lett az aggodalom.

Kristóf egész héten át nem kelt föl az ágyából. A beteges ijedtség az arcán maradt. Nappal szótlanul feküdt az iroda szegletében. Éjjel nem bírt aludni a félelemtől és az ablakhoz lopódzott.

Kinn, az udvarkertben komoran álltak a fekete,

gesztenyefák. Néha vörös lett a koronájuk valami lebegő, távol visszfénytől. Leveleik, mint lapos, vérző újjak mozogtak az ég irányába. A bokrok között is mozogni kezdett valami. A húzóskút vicsorgott. Egyszerre egy istállólámpa állt a földön. Fényén emberek léptek át és dézsákban cipeltek vizet a padlásra. Az építőmester is ott volt, ingújjban húzta a kutat; fölváltva János Hubert is húzta, de ő feszes kabátot viselt és fehér gallérja világított a sötétben. Aztán elmentek pihenni mind. Az udvar üres lett.

Kristóf ismét félni kezdett. A nyakához kapott. Úgy érezte, mintha ott benn vékony fonalak remegtek volna és ez azóta tartott így, mióta a nagy csattanás meglökte a házat. Szüntelenül megismétlődött az akkori kép a homloka mögött. El akarta tólni magától, de valami belenyult az agyvelejébe és visszatólta.

Be szeretett volna menni Annához, hogy ezt elmondja neki. Hátha nem értené meg? Most nem bírta volna elviselni, hogy kinevessék. Levetette magát az ágyra és két tenyerébe szorította a fejét: miért is nem lehetett ő olyan, mint a többiek? Miért kellett neki mindég olyasmit gondolnia, amit mások nem értettek meg?

A szomszéd irodaszobában Anna sem bírt aludni. Mióta az ágyúzáskor, a gyalogkapun át kilátott egy percre a Boldogasszony templomtornyára, mindég Sebastián bácsi járt a fejében, aki fönn volt a várban. Régóta nem tudtak egymásról semmit és ő úgy szerette volna neki megmondani, hogy gondol reá.

Hirtelen elszánta magát. Lecsúszott az ágyról, kiemelte a tartóból a gyertyavéget, gyufát is vett elő. Lábújjhegyen ment át a kapualján. A lépcsők hidegek voltak mezitelen talpa alatt, a kilincsek finoman

nyikorogtak a csendben. Az ebédlőben egy székbe ütődött. Zsibbadt rémülettel gondolt a nagyatyjára. Ha meghallotta volna? Ő soha sem engedné meg, pedig meg kellett tennie, akárhogy is fél, akárhogy remeg.

A zongorához ért. Még egyszer hallgatódzott, aztán meggyújtotta a gyertyát, de körülnézni nem mert. Foga szánalmas kis nesszel verődött össze, mikor kinyitotta a fatáblát. Az ablak be volt törve. Ha a szél el találná oltani a gyertyát? . . . De a májusi éjszaka mély és nyugodt volt.

Anna két karjában érezni kezdte annak a régi mozdulatnak az emlékét, mellyel kicsi korában átintett Sebastián bácsihoz a Duna fölött. Felemelte a kezét és a világos ablak mögött behajtotta a fatáblákat.

A kicsukott gyertya fénye sárgán áradt az éjszakában, mintha indulni akarna a folyó fölött oda, ahová küldték . . .

A lágy, testetlen sötétben tömör, kemény sötétség volt a vár. Meredek utcáiban nem égtek a lámpák. A házak hallgattak és féltek.

Ulwing Sebestyén napok óta nem bújt elő a boltjából. Nem beszélt senkivel, nem tudott semmiről. Kenyéren élt és „Democritost“ olvasta. Olykor fáklyafény vetődött be az ajtórepedésen. A fénycsík mereven megkerülte a boltot, aztán kiszaladt. Az utcában nehéz katonalépések jártak. Olykor ágyúzás hallatszott és a ház remegett.

Az nap este várakozó csendben volt minden. Tíz óra felé járt az idő. Ulwing Sebestyénnek egyszerre úgy rémlett, mintha bezörgettek volna az ajtaján.

Mi történik? A szíve zavarosan kezdett verni és hirtelen az Ulwing-házra kellett gondolnia. Nem bírta elviselni a bizonytalanságot, fogta a kalapját, de a kü-

szöbről mégis visszafordult és mint minden este, ma is körüljárta a boltot. Föhúzta valamennyi órát, közben úgy nézett rájuk, mintha enni adna nekik. Aztán ingó, félszeg lépteivel kiosont az utcába.

A néptelen vár tele volt májussal. Az órás sietni kezdett. A Boldogasszony temploma előtt megemelte a kalapját. Kifordult a Halász-bástyára.

Túl a falon, lenn a mélyben fekete volt a pesti part.

Ulming Sebestyén erőltette a szemét, hogy az Ulwing-ház irányát megtalálja. Halkan felkiáltott. A part hosszú vonalában egy világos ablak . . . Tudta, hogy neki szól. Öreg szive meleg lett a hálától.

Nem gondolkozott, mikor lehajolt és összekotorta lába körül a szanaszét heverő szemetet. Fölhalmozta a bástyafalon, aztán gyöngéden, vigyázva kitépte „De mocritos, vagy: Egy nevető philosophus“ cimlapját. Gyufát vett elő. Meg akarta köszönni Annának a jelt. A papiros meggyulladt, tüzet fogott tőle a szemét és a láng világos lobogással kapott a magasba.

Ebben a pillanatban valami hátbalökte az órást. Lövést hallott és térdre bukott a bástya mellett. Az állát fölhorzsolta a falon. Bosszankodva nyúlt oda. A gyomra felémelyedett egy kissé. Csak ekkor jutott eszébe, hogy maga mögé nézzen... Senki sem volt a közelben. Az egyik háznak zörgött az ablaka. A templom alatt világos, osztrák egyenruha távolodott a sötétben.

Mikor nem hallatszott többé semmi, Ulwing Sebestyén megkapaszkodott a kövekben és fölállt. A templom előtt megint levette a kalapját. Valahogyan nem tudta visszatenni a fejére: kiejtette a kezéből. Szomorúan nézett utána, de nem hajolt le érte. Egy pillanatra nekidült a Szentháromság-szobornak. Mintha a szobor egy

szeg lett volna, mely középen leszegezte a teret, csak az a darab föld volt mozdulatlan, a többi lassan, émelyitően forgott körülötte.

„Szédülök", gondolta és undorodva köpött egyet. Sietni akart, mert már nagyon sok lépést tett és még mindég a téren volt. Egészen úgy érezte magát, mint mikor az ember álmában előre akar jutni és kinlódva egy helyben marad.

A Tárnok-utca sötétjében világos egyenruhákat látott. Ez a kép, mint valami rossz emlék, előre lökte. Válla a házakat súrolta, egyszerre bebotlott a boltba. Kezében a gyufa fegyelmezetlen rándulásokkal kerülgette a gyertya kanócát.

Ulwing Sebestyén beleesett a karosszékbe. Lehunyta a szemét. Mikor újból fölpillantott, homályosan látott mindent.

„Mostanában rosszabb gyertyákat öntenek, mint régen", gondolta, aztán hirtelen félelem lepte meg. Szomjas volt. Ablakot nyitni. Valakit hívni. Csak félig birta fölemelni a testét. Visszaesett a karosszékbe. Homloka verejtékes lett a kimerültségtől.

Valahol mintha megint ágyúzni kezdtek volna. De ő már ezzel nem törődött. Távol és idegen volt számára mindaz, ami másokat illetett.

Imádkozni... Egy gyerekimádság jutott eszébe. Visszagondolt, ez is fárasztotta, mintha a fejét kellene hátrafordítania. Az élete olyan jó és egyszerü volt... Hogy Borbála Kristóf testvérnek lett a felesége, az is úgy volt rendén...

Kínos zavar kavargott a homloka mögött. Minden átmenet nélkül arra gondolt, hogy a péknél két kenyér árával adós maradt. Aggódni kezdett: a vargánál nemrég egy pár új cipőt rendelt magának. „Fényes csatt legyen

rajta". Ezt mondta. És most ki fogja azt megvenni? Ekkor ötlött először eszébe, hogy olyan cipőt már senki sem viselt. A szeme könnybelábadt. Akarata ellenére hajlott előre a teste. Milyen nagyon rozsdásak voltak a csattok a cipőjén ... És a baloldali minden pillanattal rozsdásabb lett. A rozsda szinte folyt rajta, vörösen, sűrűn. Átterjedt a fehér harisnyára ... szétömlött a padlódeszkán.

A gyertya tövig égett. A láng még egyszer fölágaskodott. Körülnézett. Kilobbant. Olvadt, nehéz faggyúszag terjedt szét a boltban és Sebastián bácsi feje egyre mélyebben sülyedt a bőrkarosszéknek két nagy füle közé ...

Oda kinn, a virradatban minden pillanattal erősebb lett az ágyúzás. De ez a vad dörgés nem Pestnek szólt. A budai magaslatokról a vörössipkás katonák ágyúzták a várat. A császáriak kétségbesetten feleltek.

A reggel hamuszürke volt és reszketett.

Az Ulwing-ház zárt kapuja mögé semminő hír sem jutott be.

A pincében Fügerné asszonyság tépést csinált, közben leverően sóhajtozott. A kis könyvelő egy hordó tetején ült és fejét ferdén tartotta, mintha hallgatódznék. Lába minden dördüléskor a hordóhoz ütődött.

A fia olyan mereven nézte őt, hogy rövidlátó szeme összehuzódott a megerőltetéstől. Fáradtan ásított. Az öreg Füger lába most már mind nagyobb időközökkel verődött a hordó oldalához. Erről vette észre a fiú, hogy az ágyúzás ritkulni kezd: lassanként megszünik. Aztán még egyszer megremegett a ház. Egy utolsó robbanás ketté harapta az ijedt csendet és az ablakokból csörömpölve lódultak ki a törött üvegcserepek.

— Ez a közelben volt!

Az építőmester nem bírta tovább. Tudni akarta, hogy mi történik. Fölrohant a lépcsőn. A zöld szobában nyers mozdulattal felrántotta a fatáblát.

Szemközt füstölögve égett a királyi vár és a bástyán a császáriak kicsiny, fehér zászlója mellett háromszínű lobogót bontogottak a levegőben.

— Győztek! — kiáltotta Ulwing Kristóf. Rövid csengésű hangja, mint egy kalapácsütés végig csapott a házon.

Anna nevetni kezdett:

— Hallod Kristóf, győztünk!

Fenn a bástyán a májusi napban, mint egy adakozó kéz, kinyilt a zászló szövete a vár felett és kiáradt belőle az ünnep. Pesten és Budán a zászló színei visszhangzottak. Háromszínű lobogók feleltek a házak ablakából, a padlásnyilásokból, a tetőkről.

A nép énekelve rohant a Lánchíd felé és az emberi lábak szabálytalan dobogása összekeveredett. Az ár vitte Ulwing épitőmestert is. Ment a testvéréhez. Menynyit fog mesélni? Mennyit fog kérdezni?

Szemközt futva jöttek a budaiak. A két város egymás karjába szaladt a Duna hídján.

A hegy alatt tolongás támadt. Nehéz szekér kanyarodott az útra. Sárga arcú, vézna ember ült a bakon. A bajusza két oldalt fekete karikában lógott a szája mellett. A szekér ponyvával volt leterítve. A ponyván piszkos, vörös foltok látszottak. A saraglyából emberi lábszárak és karok lógtak elő és gyámoltalanul rángatóztak a kocsi mozgása szerint.

A tömeg már nem énekelt. A férfiak levették a kalapjukat. Az elől állók iszonyodva kiabáltak a kocsisra.

A rázástól lassan csúszott ki a ponyva alól egy holttest. A sárga arcú kocsis közömbösen csapott a

lovak közé és a szekér gyorsabban kezdet görögni. A halott feje már a földhöz ért. Beleütődött az út kiálló köveibe; zökkenve ugrott föl, merev nyitott szemével esett vissza a porba.

Hangtalanul ment tovább a tömeg.

Saraglyákon sebesülteket hoztak. Az üszkös házak udvarában vörös sipkák, szuronyok . . . Az utca kövezetén egy döglött ló fölött kék fényű legyek rajzottak. A kanális-árokból két csizmatalp meredt elő. És ponyvával letakart szekerek mindenütt. Élettelen terhük lassan himbálódzott a napban.

Ulwing Kristóf befordult a Szentháromság-tér szögletén. Az órásbolt előtt emberek álltak. A ház kiugró emelete mély árnyékot vetett az éles, fehér világosságba.

Az épitőmester megismerte Sebastián testvér barátait. A sánta fametsző a falnak dült és a szemét törülte. A cenzor is ott volt. Arcához szorította a kezét, mintha a foga fájna. A hátulsók ágaskodtak és előretólták az állukat. Mikor őt meglátták, mindannyian köszöntek.

A várkapellánus hegyes madárarca az ajtónyilásba furódott. Jelentős lépéssel indult az épitőmester elé. Sokáig beszélt, kenetteljesen többször az égre mutatott és fejét oldalvást ingatta.

Ulwing Kristóf nagy, csontos keze, mint két elgörbült kapocs, összeakadt a mellén.

— De hát hogyan történt? . . .

Most már körülötte álltak mind és egyszerre beszéltek valamennyien. Egy furcsa régimódis asszonyság hirtelen bókot csinált az utca közepén.

— Engedelmével, Csik Amália vagyok. Engem illet a szó. Ők is csak tőlem hallották. Tetszik tudni a Halász-bástyán lakom. Ma éjjel elszédült a férjem,

mert a pincébe bújtunk. Rossz volt a levegő. Fölmentem hát orvosságért a lakásba.

Az épitőmester kínosan fordult a boltajtó felé. Az emberek elállták az útját.

— Csak röviden, — súgta a várkapellánus. Az asszonyság gyorsabban folytatta.

— Méltóztassék elképzelni, az ablakomból láttam. Valaki tüzet gyujtott a bástyán. Mindjárt megismertem: az órás úr volt. Láttam az arcát; a láng épen belevilágított. Aztán egy lövést hallottam. És az órás úr lebukott a falnál.

Ulwing Kristóf szíve összeszorult. A szeme vörös lett, mintha füst marta volna. „Szegény Sebastián testvér . . .“ és egyszerre Annára kellett gondolnia.

Az asszonyság nagyot sóhajtott:

— Tetszik tudni, nagyon megijedtem. Futottam vissza a pincébe. Csak a férjem magyarázta meg az egészet. A tisztelendő kapellánus úr is tudja, a többiek is: ők törték be a boltajtót az ostrom után.

Az épitőmester megint a bolt felé indult.

A várkapellánus intett, hogy álljon meg. Ismét az égre mutatott. A hazáról beszélt. A hősökről . . . Átszelelmülten emelte föl hegyes madárarcát.

— És mind között ő volt a legönfeláldozóbb . . .

— Miért mondja ezt? — Az épitőmester elviselhetetlenek találta a pap hangját.

A várkapellánus egyre lelkesebben szónokolt:

— Ulwing Sebestyén neve mindég élni fog emlékezetünkben. A hálás Buda megőrzi hős vértanuinak emlékét.

Az épitőmester összerezzent. Szólni akart, de a pap apostoli mozdulattal tárta ki karját az egybesereglett nép felé.

— És ti akiket a hős iránti pietás ide hozott, mondjátok el gyermekeiteknek és majdan unokáitoknak, hogy egy igénytelen, istenfélő órásmester volt az, aki a fölmentő magyar seregeket, tűzjelekkel hívta be a várba, amiért derék szívét halálos golyóbissal némitotta el az ellenség.

Ellágyult a saját beszédje fölött. Az épitőmester elképedve nézett körül. Nagy, tarka zsebkendők kerültek elő. Az emberek hangosan fújták az orrukat. Csik Amália asszonyság a kör közepén állt. Igen fontosnak érezte magát. Minden új jövevénynek elölről kezdte elmondani a történteket:

— Ugyanis tetszik tudni . . .

— Ő az igazi hős, a mi utcánk hőse, — hagyta helyben a szomszédházbeli mézesbábos. A pék is bólintott és a két kenyérre gondolt, melynek az árával Ulwing Sebestyén adósa maradt.

Az épitőmester egy pillanatig zsibbadtan meredt a pap madárarcába. Megijedt attól, amit hallott. Megijedt saját magától, mintha hallgatásával tisztességtelenül, egy hamis tételt könyvelt volna el. Végig húzta kezét a homlokán.

— Tisztelendő várkapellánus úr, engedje meg . . . Szegény Sebastián öcsém békés polgár volt. Ő sohasem foglalkozott a szabadságharc ideáival. Távol állt minden revolueiós mozgalomtól . . .

A pap elutasitóan taszította bele tenyerét a levegőbe.

— Ulwing épitőmester, még a humilitas christiana is megengedi, hogy nagynevü testvérjének kegyeletes magasztalását emelt fővel fogadja.

— Hallgassanak meg, — mondotta Ulwing Kris-

tóf szinte kétségbeesetten. — Szerencsétlenség volt. Higyjenek nekem. Tévednek . . .

Az emberek ellenségesen vágtak a szavába. A hátulsók morogtak. Csik Amália asszonyság félteni kezdte jelentős szerepét. Haragosan tüzelte a körülállókat, mintha becsületüktől akarná őket megfosztani a pesti idegen.

— Olyan gazdag, mégis szegényen hagyta az öcscsét. Soha sem adott neki semmit. Most még az emlékezetét is el akarja venni.

— Ne engedjük! — kiáltotta az úri-utcai varga és elhatározta magában, hogy nem kéri meg az építőmestertől Ulwing Sebestyén csattos cipőjének az árát.

A várkapellánus szigorúan fedte meg az építőmestert:

— Ne irigyelje senki a mi hősünktől a tiszteletet.

Ulwing Kristóf becsületes arca megadó kifejezést öltött. Kezével nagy, lemondó mozdulatot tett a levegőben. Ebben a percben fölfogta, hogy itt mások könyveltek el egy tételt, amely nem volt az övé, amely fölött már nem rendelkezett. Különben . . . olyan mindegy, hogy miért lesz hős az ember. Azért-e, mert katonáknak, vagy mert egy kis lánynak ad jelt? Olyan mindegy minden a halállal szemben.

— Köszönöm, — mondotta alig hallhatóan. Levette a kalapját és kissé görnyedten bement a boltba. Kinn a cégérórán Sebastián testvér verebei várakoztak a morzsákra. Benn két gyertya égett. A nagy csendben, mint sok apró szív dobogása hallatszott az órák ketyegése. Még annak a keze húzta föl őket, akinek a szíve nem vert többé . . .

Esteledett a boltban, mikor az építőmester leindult a várból.

— Visszajövök éjszakára, — mondotta az opticusnak és a sánta fametszőnek, akik öreg barátjuknál akartak virrasztani. Aztán gyorsan lépett és erőltetetten egyenesen tartotta a fejét, de a szeme üresen nézett az emberekre. Úgy járt, mintha senki se léteznék, mintha egyedül lenne. Egyszerre arra kellett gondolnia, hogy egész életén át egyedül volt. Nem bánta, attól nőtt meg az ereje. Senkitől sem várni, senkire sem támaszkodni. De amit most érzett, az más volt. Ez nem az erőnek, ez az öregségnek a magánya volt. A pozsonyi ház sötét szegleteivel; az anyja nótái; az atyja műhelye; a fiatalsága... kivüle senki sincs többé, akinek ez valóság volt. Mikor az ember magányosan marad a multtal, az fájdalmasabb, mint a jelen magánya. Csak most fogta föl, mi az, mikor mindenki elment, akinek azt lehetne mondani: Emlékezel?

Körülötte katonák kezdtek jönni. Puskaporfüstös, izzdat embersorok. Szélről doboltak. Két oldalt kisérte őket a tömeg. Az egész út énekelt.

A házak ablakában, mint fehér lángok lobogtak a kendők.

Anna és Kristóf is az ablakhoz futott. Szemközt már leszállt a nap a vár mögött. Buda tornyos, tetőcsúcsos körvonala sötét volt a vörös égen. Egy fekete város a hegy tetején. A Duna hídján tüskés, sötét vasfolyam ömlött át Pest felé... szuronyos katonák. Ők is hátba kapták a napot: nem volt arcuk az árnyékban.

Anna kihajolt az ablakon.

Legelől egy ember alakja emelkedett a hullámzó, fegyveres tömeg fölé. A vörösdolmányos. A vezér... Lova nem látszott. Mintha az élő ár vitte volna őt önmaga fölött.

A pesti hídfőn innen a vörösdolmányos visszanézett

a vár felé. Arcéle erősen, tisztán világosodott ki a budai háttérről. Pápaszemének az üvegjén megcsillant a nap visszfénye: egy uralkodó láng a sötétben.

— Látod őket! — kiáltotta Anna és mialatt a vezérre nézett, úgy rémlett neki, mintha az ő arcában egyszerre meglátta volna a mögötte árnyékban jövőknek, — az egész győztes seregnek az arcát.

Lenn, csendesen nyitotta ki Ulwing építőmester a gyalogkaput.

Mikor Kristóf megtudta, hogy Sebastián bácsi meghalt, sírni kezdett. Zokogása kihallatszott a folyosóra. Anna könnytelenül, dermedten nézett maga elé.

— Hát nem fogom őt soha többé látni?

— Soha . . .

Kis arca megvonaglott. Egy pillanatig lehunyta a szemét. Egyedül szeretett volna lenni.

Ulwing Kristóf szánakozva simogatta meg a fiú fejét.

— Imádkozzatok érte. Ő nagyon szeretett titeket. Egy kissé csodálkozott, hogy Anna nem sír. „Nincs sok szíve", gondolta, „de ránézve talán jobb így". És kiment a szobából. Anna fájdalmasan tekintett utána. Nem értette, miért vigasztalja mindenki Kristófot és miért nem törődik vele senki, mikor pedig olyan végtelenül boldogtalan.

A folyón Fügerék alkalmi arckifejezéssel várakoztak. Az építőmester szótlanul bólintott feléjük. Lement a lépcsőn. Egyedül akart lenni.

A kapualjában hirtelen megállt. Kivülről sajátságos zaj hallatszott, mely olyan átható erővel ömlött szét a levegőben, mintha a dolgok és életek legmélyéről, a város gyökerei közül tört volna föl. Ráismert. Az öröm és a fájdalom morajlása volt: a város lélegzete

és Ulwing Kristóf, mialatt hallgatta, érezni kezdte, hogy most már elválaszthatatlanul vele lélegzik. A várossal ünnepel. A várossal sirat... Belsejében egyszerre alakot öltött a gyülölet azok iránt, akik az övét bántották: a testvért, a házat, a hajóhídat és annyi munkát...

Mintha ellenséggel állna szemben, kihivóan fölemelte a fejét. Tekintete megakadt a kis táblán, mely szemközt az ajtón függött:

CANZELEI

Álla elferdült. Keze, mely sohasem ingadozott, megragadta a táblát és letépte a kampóról. Mellényzsebéből kivette a pallérceruzát. Egy pillanatig gondolkozott: t-vel irják-e vagy d-vel? Aztán nagy, erős betükkel odairta az ajtóra:

IRODA

Ha csendes vasárnapok délutánján megszólalt a húzós csengő az Ulwing-ház kapuján, egyszerre elhallgattak valamennyien a zöld szobában. Senki se mondta ki, mégis tudták egymásról mindannyian, hogy kire gondolnak. Ez az óra a Sebastián bácsi órája volt.

Aztán elmult a nyár. Egy reggelen a szürkületből megint előkerült a görbelábú kis öreg és nesztelenül közömbösen kiragasztotta a pesti házak szegletére a nagy könyvnek az utolsó lapját is.

Tini mamzell hiába ellenkezett. Anna megállt. Elolvasta a falragaszt.

— Hát vége...

Szótlanul ment odébb és városi falak közé szorított képzelete, mely nem ismerte a határtalan szabad mezőket, sajátságos képet tólt eléje. Egy nagy teret látott a gondolatában, olyasfélét, mint a Városház-piaca, de még annál is sokkal nagyobbat. Körös-körül fák álltak sorban. Fű nőtt mindenütt. A fűben mozdulatlan vörössipkás katonák feküdtek. És két lázas szem lassan lecsukódott.

Hát vége...

Egy estén azután elfogták Jörg nagyapát a köny-

vesboltjában. Szuronyok között vitték végig a városon. Sok embert vittek így akkoriban. Akik szabadon maradtak, halkan beszéltek ezekről a dolgokról. Anna olyasmit hallott, hogy Jörg nagyapa valaminő proclamátiót nyomatott ki; ezért került börtönbe. De bizonyosat senki sem tudott. A nyomdát is bezárták a katonák, az almafát kivágták a Kigyó-utca szegletén és a könyvkereskedésben a fiatal Jörgnek úgy kellett állítania a nagy polcot, hogy az ajtóból is be lehessen látni a bolt mélyébe.

Hónapok teltek el, míg Jörg Ulrich kiszabadult. Közben egészen öreg és kicsiny lett.

A város is mintha megöregedett volna. Az emberek ezt is megszokták. Az emberek mindent megszoknak. Az utcákban császári tisztek jártak és feketeruhás, csendes asszonyok . . . Az ágyúzás nyomai lassan tünedeztek el. Egyedül az Ulwing-házon állt még mindég csonkán az oszlopember.

János Hubert nem szerette ezt a rendetlenséget.

— Pedig így marad, — dörmögte az építőmester. Hogy miért, arról sohase beszélt.

Egyszer két kis deák ment el az iroda nyitott ablaka előtt. „Ezen a régi házon is van egy honvéd", mondotta az egyik fiú, „ez is háborúban volt".

Ulwing Kristóf tolla megakadt a papiroson. Hát már régi háznak hívják az ő házát?

Hol vannak azok, akik a fejüket rázták, mikor ő itt a sivatag parton, a futóhomokban építeni kezdett? Egy város nőtt fel azóta. Hány év előtt volt? Hány éves ő maga? Nem számlálta végig, félretette a gondolatot, mint ahogy az ember félreteszi azt, amit szórakozottságból vesz kezébe és amit voltaképen nem is akar megnézni.

Undorodott a megsemmisüléstől. Fellázadt ellene. Elkerült mindent, ami emlékeztette rá. Építeni! Építeni! Ezzel meg lehet ölni a halált. Házat építeni: az annyi, mint életet építeni. Terveket rajzolni; hajlékot az életnek. Jövőt csinálni. Ettől megfiatalodik az ember.

De a város megállt.

Ulwing építőmester behívta magához az unokáit. Amit azelőtt nem tett, figyelmesen hallgatta őket.

Ekkor tünt fel neki először, hogy a gyerekek maguk között másként beszélnek, mint vele. Hát olyan nagy távolság van a nemzedékek között, hogy még a szavak is mást jelentenek számukra? Hiábavaló lenne az erőlködés, hogy közel jussanak egymáshoz?

Azokra gondolt, akik előtte voltak. Azok is tudták ezt. Ők is magukba zárták. Mennyi kimondhatatlan titkuk van egymás előtt a nemzedékeknek. És mindegyik nemzedék elviszi a sírba a magáét, hogy élni engedje a jövendőket.

Ulwing Kristófnak ezek voltak a legnehezebb napjai. Rombadöntött régi házakat épített újra. Mégegyszer felépítette önmagát is. És míg ő erősebbnek látszott, mint valaha, körülötte az üzletemberek buktak és panaszkodtak.

— El kell adni a telket, ilyen időben nem lehet tartani semmit, — mondották a vállalkozók és kérdően néztek Ulwing Kristófra. „Mit gondol a nagy ács?“ De az ő tekintete mozdulatlan és hideg volt. Ulwing Kristóf csak akkor beszélt elsőnek, ha parancsolt, különben várt és figyelt.

Este sokáig világos volt a zöld szoba ablaka. János Hubert és Füger Ágoston ott ültek a dudorosra párnázott karosszékekben és a szegletben alázatosan, leselkedőn már ott ült a fiatal Füger Ottó is.

— Rossz idők járnak, — sóhajtotta a kis könyvelő, — csak csődről hall az ember.

— Egyik le, másik fel, — dörmögte az építőmester, — nem kell kétségbeesni.

— A forradalom alatt még várhatott jót az ember, — mondotta János Hubert, — de a mostani idők . . .

Az atyja a szavába vágott:

— Ezeknek a dolgoknak is végük lesz.

— Csak az a kérdés, nem végeznek-e ezek a dolgok előbb velünk?

— Velem és a várossal nem! — mondotta az építőmester. — Hallja-e Füger, ami telek dobra kerül, azt meg kell venni. Az eladó házakat is meg kell venni. Tőkém is van, hitelem is. Össze kell vásárolni mindent. Öt év alatt rendbe hozom az egészet.

„Öt év . . .“ János Hubert az atyjára nézett: „Nem látszik meg rajta az idő.“

Másnap Ulwing Kristóf egy építészeti könyvet adott az unokájának. A szöveg közé templomok és paloták metszetei voltak fűzve.

— Ilyeneket építünk mi ketten együtt, mire te műépítész leszel.

— Ird bele a nevedet, — mondotta János Hubert. Hát a dátum hol maradt? Pontos üzletember dátum nélkül nem írja le soha a nevét.

— Üzletember? — Siváran hangzott ez a szó Kristóf fülében. Bágyadtan nézett maga elé és szája kissé elferdült. Ez a szokása megmaradt, mióta az ágyúgolyó a házhoz csapódott.

Mikor senki se figyelt rá, otthagyta a könyvet. Gálékhoz ment. Még mindig a kis púpos csinálta meg helyette a mathematikai dolgozatokat. Aztán Hosszúék felé vette az útját: a latin fordításra gondolt.

Kristóf ekkoriban egy magánintézetbe járt, ahol magyarul tanítottak. A nagyatyja választotta az intézetet. Az atyja helybenhagyta, mert csakis előkelő nevű fiúkat vettek fel. Kristófnak új iskolatársai voltak. Csupa nemes embernek a gyermeke. A gyógyszertári üvegek és tégelyek, melyekkel Müller apothekárius fia irigységre izgatta az osztályt, nem kellettek volna itt senkinek. A sziléziai végvásznakra ragasztott szines képek és tarka fonalak, melyek óraközben Walter Ádám zsebéből kerültek elő, nem érdekelték ezeket a fiúkat. Ők lovakról beszéltek, nyergekről és vadászkutyákról. Majdnem mind vidékről jött fel a városba.

Azért Kristóf vasárnaponként, mint régen, most is Hosszúékhoz járt, Zsófit ritkán látta, de ha a kisasszony véletlenül benyitott Gábor szobájába, a fiú piros lett és másfelé nézett. Pedig kerülővel is, hányszor ment végig a Gránátos-utcán, hogy a kalapja alól lopva felpillantson a Hosszúék ablakára.

Egy délután, mikor befordult az utcába, az atyját látta arra felé menni. Apróvirágos gurguránmellényét viselte és a testtartása ünnepélyes volt. A fiú megállt, utána bámult, aztán hirtelen elszaladt.

János Hubert a táncórák óta többször tett látogatást a Hosszú-házban.

Váratlanul értette meg, hogy mi vonzza őt oda. Egyszer elmenőben ott felejtette új, sárga keztyűit. Visszafordult a lépcsőn, de Zsófi már futva jött utána. Mikor a leány odaadta neki a keztyűt, meleg volt a kezétől. János Hubert hirtelen észrevette, hogy Zsófi szeme szép és a teste hajlékony.

Ezentúl még gyakrabban járt el a Hosszú-házba. Hosszúné két rőfös fatűvel horgolt az ablak mellett és nem nézett fel soha, de ha Zsófi halkan beszélt

János Huberttel, sietve kiment a szobából. Néha nagyon sokáig nem jött vissza. Aztán zajtalanul, hirtelen nyitott be. Mindannyiszor kérdően nézett a leányára.

„Miért néz így?“ gondolta János Hubert és kényelmetlenül érezte magát.

Aznap Zsófi atyja nyitott be az asszony helyett.

Hosszú Simon fogatlan, vörösarcú ember volt. Az egyik szeme állandóan könnyezett, amiért a bal fülében kis karikafüggőt viselt. Meggyőzően és gyorsan beszélt mindenről. Nem adott időt soha a gondolkozásra.

Mialatt János Hubert hallgatta, egészen megfeledkezett arról, hogy az öreg Hosszú nevét az utóbbi időkben gyanakodva emlegették az üzleti világban.

Hosszúnak vizimalmai voltak. A nagy gőzmalom sok kárt okozott neki. Most mégis úgy beszélt, mintha a vizimalmok ideje csak ezután következnék. Tüzbe jött. Bizalmas faüzleteket, nagy mészégetők tervét említette. Egy sörház. Egy papirmalom . . .

— Ha most tőkém volna, gazdag ember lehetnék.

János Hubertet megszédítette vakmerő eszméivel. Ő szerette a pénzt és az a gondolat, hogy ma este tervekkel állhat az atyja elé, tetszett neki. Összeráncolta a homlokát. Az emlékezetébe akart vésni mindent. Mikor elbúcsúzott, melegen megszorította Hosszú Simon kezét.

Az előszobában konyhaszag volt. Egy piszkos törlő feküdt az asztalon. Zsófi elkapta és a háta mögé rejtette. János Hubert gyorsabban búcsúzott tőle, mint különben.

Az utcán vissza akart gondolni Zsófi csinos arcára, de a konyhaszag és a piszkos törlő kellemetlenül zavarta. Előszedte hát emlékezetében Hosszú Simon gyönyörü terveit. Nem értette mi történt. Most, hogy

a saját eszével mondta el magának a terveket, már nem voltak olyan meggyőzőek. Homályosak és veszedelmesek lettek. Egyiket a másik után kellett elejtenie. Az elferdült valóság ismét józanul, egyenesen állt előtte.

Vacsora után egyedül maradt az atyjával a zöld szobában, cégekről, vállalatokról kezdett beszélni. Soká kerülgette a célját.

Ulwing Kristóf egész idő alatt összehúzott szemmel, figyelmesen nézett a fiára. Mikor János Hubert Hosszú Simon nevét kimondta, az építőmester arcáról eltünt a várakozó kifejezés. Hátradőlt a székében.

— Hosszú Simon elég rosszul áll, mindenütt kimerítette hitelét, — mintha véletlenül mondaná, közömbösen tette hozzá: — kuriozus, minket eddig még megkimélt. Nem tudom, micsoda célja lehet?

János Hubertnak egy pillanat alatt eszébe jutott Hoszúné, aki köt és nem néz fel, és kimegy és váratlanul nyit be az ajtón. Az atyja hangja a fülében maradt: „Miféle céljuk lehet? . . .“ És Zsófi? Nem, ő nem játszik a többivel. Önmaga előtt mentette a leányt. Világosan érezte, hogy nagyon kedves neki.

Hálószobája a gyerekekén túl volt. A szobában épen olyan rendesen állt minden, mint a gallérján a nyakkendő. Az öltözőasztalon nagyság szerint kefék és fésük, üvegek, tégelyek; minden nagyság szerint.

János Hubert megszámlálta tárcájában a pénzt. Beletette az egészet egy talpas alabástromtálba. A gyönggyel himzett szivartárcát is melléje tette. Mialatt a kis kulcsot pontosan forgatta a zsebórájában, elgondolkozott. A keze megakadt, mintha szenvedést okozott volna neki előbbre segíteni az időt, és a kis kulcs állva maradt az órában.

Elmult fiatalságának az emléke szállt fel körülötte.

Eszébe jutott, hogy semmit sem ért el, amit a saját benseje számára akart. Égő kivánást érzett: az érett férfi kétségbeesett kívánságát, melybe az elmulás félelme vegyült, melynek az órái már meg vannak számlálva. Asszony után vágyódott, úgy, mint ahogy a fiatalság nem tud vágyódni. Asszony után, aki hajlik, aki gyengébb, mint ő. Egy kis varróleány jutott eszébe. Menynyire szerette, amiért uralkodhatott felette és ... Zsófi képe egyszerre összefolyt annak a szegény, egyszerü leánynak az elmosódott képével.

János Hubert minden átmenet nélkül a gyerekekre gondolt. „Jó anyjuk volna-e Zsófi?“ Hiába kérdezte magától. Nem tudott felelni. Hoszúné, a törlő, Hosszú Simon rosszhangzásu üzleti neve, homályos tervei, veszedelmes rábeszélő képessége ... Megijedt ettől a befolyástól és tisztán érezte, hogy most már két ellensége lenne a vágyódásnak: az építőmester akarata és a saját józan esze.

Zsófi árnyékos, szép szeme reá nézett az emlékezetén át. Szomorúan, vádolón nézett rá, úgy mint egy másik leány szeme, mikor búcsúzott tőle. János Huberten egy éles kín vonaglott át. Megrázta egész testét. Ráismert: annak a vágynak a kínja volt, melyet már egyszer fiatalon le kellett igáznia magában.

A mult és jelen eggyé lett előtte. Nem tudta különválasztani és mint régen, most is lehetetlennek látszott számára minden. A világosság, mely az utolsó hónapokban körülötte volt, kialudt.

Tovább forgatta órájában a kulcsot. Folytatta ott, ahol elhagyta. És az idő, mely halkan ketyegett, megint csak munkát és megalkuvást jelentett számára. Szemközt, a tükörből fáradtan, öregen nézett rá a tulajdon arca.

A belsővárosban a Szentháromság-gyógyszertár száz éves fennállásának az ünnepére készültek. A többi városnegyed előkelő polgársága is hivatalos volt.

A Szervita-téren, Müller apothekárius háza előtt, emberek álltak és benéztek az érkező kocsikba.

A házban gyönge orvosságszag érzett mindenütt. A lépcsőre szőnyeg volt terítve. Ez ünnepélyesen hatott a vendégekre. Gál borkereskedő és a felesége, akik nagyon rosszul éltek egymással, a szőnyeg hatása alatt karonfogva mentek fel a lépcsőn. Az Ulwing-kocsi ép akkor állt meg a kapu előtt.

Az apothekárius hajlongva fogadta az ajtóban a vendégeit.

A szalonban újmódis, felhúzós olajlámpák álltak a tükrös consoleokon. A sok krinolintól szűk volt a szoba. Az emberek arca kissé kivörösödött. Halkan, ünnepélyesen beszélgettek egymással.

A polgármesterné asszonyság erős lavendulaszagot terjesztett a divány körül. Sztaviarszky elnyűtt parókája zöld volt az olajlámpa fényében.

Hosszúék érkeztek. Zsófi megsoványodott és három év előtti ruháját viselte. Kristóf ráismert a ruhára. Maga se tudta miért, szomorú lett. Erőlködve elfordította a fejét. Nem nézett Zsófira, csak érezte, hogy ott van, és még ez is olyan jó volt.

Az ajtón, nagyság szerint, a három Münster kisasszony lépegetett be. Kövérek és sápadtak voltak. Münster Márton Györgyné asszony fejkötőjén széles, lila szalagok lebegtek. Utolsónak Walter vászon-nagykereskedőék jöttek. Egy pillanatra csend lett. A szép Walternét csak szűk körbe szokták meghívni, mert a vászon-nagykereskedő színpadról vitte tisztes polgári házába. Valamikor énekesnő volt a német komédiában és ezt még sem lehetett elfelejteni.

Anna szomszédja a vacsora alatt a fiatal Walter Ádám volt. A zsúfolt ebédlőt megülte az ételszagú meleg. Az asztalon a hagyományos croque-enbouché torta állt.

Anna tekintete Kristófra tévedt. Feltünően sápadtnak látszott a kihevült, nehéz arcok között. Az asztal végén egészen némán, összeesve ült Zsófi. Már kétszer emelte szájához a poharat. Nem vette észre, hogy üres. Hold Ignác, a Szentháromság-gyógyszertár első laboránsa tolakodón hajolt feléje.

Walter Ádám ezalatt szótlanul, kíváncsian figyelte Annát. Idegenszerűnek találta a környezetben. Keskeny arcában valaminő nyugtalanító tavaszi nyugalom volt. A fiatal embernek úgy tűnt fel, mintha a hajának színe, a meleg, árnyékos arany, szétáradna a bőre alatt, lefutna megindítóan ártatlan nyakára. Az álla akaratosnak látszott: ez az Ulwingok megfinomodott álla volt. Az orra egyenes és rövid. A mosolya csinosan emelte fel az ajka szegletét.

A homlokára nézett. Szép szemöldöke szinte keménynek látszott.

— Mire gondol? — kérdezte önkénytelenül.

A leány meglepetten pillantott rá. Walter Ádám szeme épen olyan barna és nyugtalan volt, mint szép anyjáé. A homloka alacsony és széles, halántékcsontja kiülő. Anna gyerekkora óta ismerte őt, de eddig sohasem beszélt vele. Csak annyit tudott róla, hogy valamikor Kristóffal járt egy osztályba, rosszúl tanult és jól hegedűlt.

— Azt hiszi, hogy az ember ideegeneknek is megmondja, amit gondol?

— A bátor ember igen, — mondta a fiatal Walter. Én mindent meg akarok mondani, ami az eszembe jut. Azt is, hogy ezek itt körülöttünk tűrhetetlenül unalmasak. Nem vette észre? Senki se mer közülök olyant mondani, amit még nem mondtak. Egyik se tesz olyat, amit az atyja és anyja ne tett volna.

Walter Ádám érezte, hogy megfogta a leány figyelmét, merészebb lett.

— Ezeknek nincs semmi értelmük. Aki közülök magasabb növésü, annak hajlottan kell tartania magát, hogy idő előtt észre ne vegyék, különben a rend kedvéért levágják a fejét vagy lábát. Kitaposott igaz-

ságok taposói kellenek. Kinevezett nagyságok. Kérem ne nevessen. Igy van. Az előbb az öreg Münster azt mondta Sztaviarszkynak, hogy a Vampir és az Ördög Róbert a legszebb zene a világon. És Marschner és Mayerbeer. És Rossini a legnagyobb. Meg a szegény Schubert. Ez kényelmes. Ezeket biztonságban lehet bámulni. Le vannak bélyegezve. Sajnos vásári muzsika az egész. És Schubert, ő tavaszi eső. Sok apró csepp. Langyos, lágy csepp. Vagy nem? Miért rázza a fejét? Szereti Schubertet? Sajnálom, nagyon sajnálom. Hiszen csak azért mondtam, hogy bebizonyítsam . . .

Abbahagyta. A levegőbe bámult.

„Túloz", gondolta Anna és visszaszorította magába, ami fel akart szabadulni benne. A nagyatyja jutott eszébe, aki annyit épített. És ez a fiatal ember? . . . A szava ledönti azt, amihez hozzáér.

— Túloz, — mondotta fennhangon, — engem arra tanítottak, hogy tisztelni kell a kort és azokat, akik voltak.

— Nem igaz! — Walter Ádám gondolkodás nélkül felelt. — Gyülölök minden előbbi kort, mert útjában áll az én koromnak. Ami volt, az súly. Ami lesz, az szárny. Repülni akarok.

Anna félénken követte a szavait. Vonzotta és visszataszította az, amit hallott. Gyerekkora óta, ha valami eszébe jutott, ami ellentmondásban volt az emberek és dolgok tiszteletével, eltólta magától, mintha engedetlenséget követne el. És ez az idegen most egyszerre sok mindent kimondott, amit magányában ő is érzett, homályosan, ijedten.

Walter Ádám a terveiről beszélt. Külföldre megy, Weimarba. Hangversenyek, sikerek. Megírja a sonatáit, a nagy operát.

— Ami eddig történt az semmi. Amit csinálnak az rossz, mert csinálják. Teremteni kell. Úgy, mint az Isten. Egészen úgy. Még agyagot is újat kell teremteni! . . . Vagy nem? A művésznek Istenné kell válnia, különben . . . menjünk vászonkereskedőknek.

Nyugtalan szeme sajátságosan fénylett. Annának hirtelen eszébe jutott két messze, lázas szem és egy szó, mely úgy hangzott, mintha azt mondták volna: ifjuság. Egyszerre szabadabbnak érezte magát. Walter Ádám felé fordult. De a fiatalember már másra gondolhatott, mert dühösen húzta fel alacsony homlokát.

— Tudja-e, hogy az atyám szégyenli az anyám művészetét? Pedig hogy énekel, mikor csak ketten vagyunk, ő meg én. Mikor senki se hallja. Az atyám eldugja azt a szép, mulandó hangot a vásznai mögé. És ez a maguk polgári társadalma. Csak az legyen érték, amit rőffel és lattal lehet megmérni. Úgy fáj az ilyesmi.

Aggodalmasan pillantott fel:

— Mondot valamit? Nem? Hát kérem, képzelje el: egyszerűen eldugja a hangját. Vagy talán nem tudja? Az anyám énekesnő volt.

Anna zavarba jött. Eddig ő is szégyennek tartotta ezt.

Walter hirtelen kérdezte:

— Ugy-e maga is énekel? Sztaviarszky mondta. Igaz. Emlékezem. Minden tanítványa között a legművészibb. Énekesnő lesz?

A fiatal leány bensejében valami szinte tiltakozva utasította el ezt a kérdést.

— De hát miért nem? — Walter Ádám hangja levert volt.

Anna nem tudta, hogy felelt, mikor Walternéra

tévedt a tekintete, aki mindég kiközösítve élt a többiek között.

— Értem, — mondotta a fiatal ember gúnyosan, — a maga elnézése csak a mások élete számára tág, a saját életével szemben határolt.

Anna tudta, hogy igazat mond. Egyedül a gondolkozása lett ma szabad. Egyéni mozgását lenyügözte és fogva tartotta valami. Talán a régi dolgoknak és régi embereknek a láthatatlan ereje.

Hirtelen csend lett a szobában. Valaki felállt a hosszú asztalnál. Gárdos doktor volt, a ráncos protomedikus, aki csak arnikaborítást és nuxvomicát rendelt a betegeinek. Beszélni akart. Müller Ferdinánd félig lehúnyta a szemét, mintha simogatásra várna.

Anna nem figyelte, hogyan mondja el a protomedicus a Szentháromság-gyógyszertár és a Müller család százéves történetét. A saját gondolataival játszott, mint egy gyerek, aki kezébe kapja az üvegszekrénybe zárt játékokat.

Gárdos doktor után mások beszéltek. A croque-en-bouche torta sipkája elferdült. A vacsorának vége volt.

A szomszéd szobában egy letakart táblát állított fel két gyógyszerészsegéd. Sztaviarszky valaminő indulót kezdett játszani a zongorán. A vendégek félkörben álltak. Müller Ferdinánd leleplezte a rejtélyes táblát. Az elragadtatás hangjai hallatszottak.

— Milyen charmant figyelem . . .

Az apothekárius szeme könybelábadt. Családjának tisztelői és a gyógyszertár alkalmazottai egy új cégtáblával lepték meg. Ott ragyogott a két aranyozott évszám. Közöttük egy század. Alattuk nagy, fehér Aesculap-fej, mely Müller Ferdinánd apothekárius

arcvonásait viselte magán. A pofaszakálla is rajta volt és a balképén a szemölcs is. Csak a szemüvege hiányzott.

Anna és Walter Ádám összenézett. Leküzdhetetlen nevetési vágyat éreztek mind a ketten és az emberek feje felett barátok lettek.

Sztaviarszky egyre gyorsabban játszotta az indulót. A krinolinok forogni kezdtek. Lebegő, fodros tarlatan-kerekek: rózsaszínek, sárgák, kékek. A zongora körül már táncoltak.

Zsófi egy pillanatra a falhoz szorult János Hubert mellett. Ránézett nagy, árnyékos szemével, mintha kérdezne. De János Hubert tekintetében valami hideg és végleges volt. A leány elfordult. Pillantása Kristófon akadt meg.

A csinos, magasranőtt fiúnak úgy rémlett, hogy Zsófi a szobán keresztül megsimogatja az arcát. Erősebben odanézett. A leány megint szívtelenül közömbösnek látszott. Kristóf fáradtan kifordult az ajtón. Egy zöld asztal körül öreg urak és fejkötős asszonyságok L'Hombret játszottak. Átment Müller apothekárius dolgozó-szobáján is. Aztán, egy csendes kis szoba. Itt nem volt senki. A moderateur olajlámpa tejfehér üveggolyója megismétlődött a tükörben.

Belevetette magát az egyik karosszékbe. Két kezébe temette az arcát. A zongora hangja éles darabokban ütődött a homlokához. Eleinte fájdalmat okozott neki. Aztán eszébe jutott, hogy ez a keringő hozzáért Zsófihoz. A hajához, az ajkához, a melléhez. Átsuhant felette. Tőle jött lengő, hármas ritmusával, melyben rejtélyesen benne van a szerelem ritmusa. Tőle jött és hozott belőle valamit.

Kristóf feje előrehajolt, mintha rá akarná támasztani száját a zenére, hogy megcsókolja. Igen, ilyen

kerengő zenét érzett ő végtelen vágyódásában. Ilyen nagy, hármas lüktetés volt a belsejében, ha elképzelte, hogy Zsófi jön az éjszakán át és szeretni akarja őt. A lépése hallszik. A lehellete meleg. A melle száll és emelkedik, és mikor emelkedik, mindig az ő arcához ér.

Nem mert megmozdulni. Félt, hogy szétesik minden, ha kinyitja a szemét.

„Kis Kristó . . .“ úgy, mint régen, egészen úgy. „Most álmodom. Nem szabad lélegzeni, mert akkor vége.“ A képzelete megint megsimogatta.

— Kis Kristó . . .

Összerázkódott. Ez valóság volt. A Zsófi hangja. A lehellete . . . És a melle élt és az arcához ért.

— Még mindég szeret? — kérdezte a leány.

Kristóf bágyadt szemében kétségbeesés tükröződött. Hát tudja? Hát tudta mindég, amit ő annyi kín között rejtegetett? De hát akkor miért nem volt jobb hozzá? Miért hagyta annyit szenvedni?

— Szeret? . . .

— Mindég szerettem, — mondotta halkan a fiú és hangja veszedelmesen hasonlított a zokogáshoz.

Zsófi megsimogatta, mint egy gyereket, akit vigasztalni akarna.

— Szegény kis Kristó . . . és ilyen szegények vagyunk mi mind.

Egyszerre megállt a keze a fiú homlokán, ott, ahol a haja, mint az édesatyjáé, szép hajlással nőtt bele a homlokába. Hátranyomta a fejét és ő szinte leányos odaengedéssel hagyta, hogy történjék vele, amit Zsófi akar. A leány föléje hajolt. Soká, szomorúan nézte, mintha búcsúznék, aztán . . . megcsókolta a száját.

Egy másnak szánt, régen visszatartott csók. És mégis egy egész gyermekélet feloldozása.

A fiú felnyögött, mintha megsebesült volna és két karjának első férfias mozdulatával magához ragadta a leányt. Zsófi tiltakozva tólta el, de azért a küszöbről visszapillantott rá nagy, árnyékos szemével. Aztán nem volt ott többé. Kristófnak az az érzése támadt, hogy magával vitte az életét.

Utána ment. A L'Hombre játékosok asztala mellett hirtelen kihúzta magát, hogy még magasabbnak és férfiasabbnak lássék. Mosolyognia kellett: ők nem tudnak semmit. Senki se tud semmit. Egyedül van Zsófival a tudásban és ez épen olyan, mintha átölelve tartanák egymást az emberek között, akik nem látnak.

A szalonban még mindég táncoltak. Zsófi Hold Ignáccal táncolt. Kristóf nem egészen értette, hogyan bírja ezt most tenni. És közben úgy néz ki, mintha mindent elfelejtett volna. És az arcán semmi se látszik, semmi. Kedves komédiások az asszonyok . . .

Hold laboránsra nézett. Közönséges kicsiny körben forgott a leánnyal. Apró, gömbölyű orra fénylett. A száján keresztül vett lélegzetet. A cipője hegye felhajlott. A mellényén nagy carneol-lófej himbálódzott ép ott, hol egy gomb erősen feszült. „Ezt bizonyosan kigombolja az asztalkendő alatt". Kristóf nevetni szeretett volna. Aztán hirtelen másra gondolt: beszédet hallott a háta mögött. Figyelni kezdett.

— Én is odaadnám neki a leányomat, — mondotta Müller Ferdinánd, — vagyonos és istenfélő férfi. Szerencséjük van Hosszúéknak. Hiszen egészen tönkrementek. Sophie kisasszony pedig már nem fiatal.

Kristóf megvetően, büszkén mosolygott. Ezek nem tudnak semmit. Zsófi tekintetét kereste: az összefüggést, az egymáshoz tartozást, melyből a többiek ki voltak zárva.

De a leány már nem volt a táncolók között. Egyszerre minden elvesztette az értelmét. A csendes kis szobára kellett gondolnia. „A mi szobánk . . .“ és megindult arra felé. A küszöbön megakadt a lépte.

Zsófi most is ott állt, ahol az előbb, egészen ott. És előtte a laboráns. Kristóf világosan látta. A feszülő gombot is, a lófejet is látta a hasán. Mégis úgy hatott rá, mint egy rettenetes hazugság. A lófej meghimbálódzott és Zsófihoz ért. Hold Ignác lábujjhegyre ágaskodott. Megcsókolta a leány száját.

Kristóf agyában megbillent valami. Kiáltani akart, de a hangja nevetséges fuldoklás maradt. A padló egy kissé besüppedt és hirtelen lökéssel fölemelkedett. Émelygést érzett, mintha ököllel ütöttek volna a gyomrába. Merev, töredezett lépéssel ment át a szobákon. Tekintetében volt valami a vizbefuló kapkodó kézmozdulatából. A szalonban kissé elferdült szájjal mosolygott. Aztán fáradt volt.

— A fejem fáj, — mondotta Müller apothekáriusnak az előszobában.

Mikor az utcára ért, futni kezdett. A Dunához akart kijutni. Ösztönösen rohant végig egy szűk sikátoron. A szegletlámpa alatt beleütődött valamibe: egy puha, meleg testnek szaladt neki. A kalapja leesett.

— Te vagy? — rikácsolta egy női hang és szitkozódni kezdett.

— Kinek tart? — Kristóf kínosan érezte a puha test közelségét. Visszalépett és felemelte a kalapját.

A leány arcátlanul kezdett nevetni. Egy ideig kíváncsian vizsgálta Kristófot. A fiú ruhája drága szövetből volt. A gallérja tiszta. A nyakkendője fehér. Egyszerre finomnak akart látszani ő is.

— A bátyámra vártam, — mondotta félhangon.

— Itt lakom a Hal-piacnál. Talán haza kisérne a fiatal úr?

— Hát a bátyja?

A leány vállat vont. Már egymás mellett mentek a szűk sikátorban. Az elvétett lámpák alatt kiemelkedtek, mintha dombos világosságokra kapaszkodtak volna fel. Aztán megint visszasülyedtek a sötétbe. A háztetők között felfordult kék mélység volt a keskeny ég és a fenekén csillagok. Az ablakokban itt-ott idegenül, közömbösen hunyorgatott valami kis világ. Ép úgy, mint ahogy az emberek néznek jó, biztos falak közül a kizártakra.

Kristóf végtelenül egyedül érezte magát. Még a leány lépésének a kopogása sem tartozott hozzá. A sötétség egészen üres volt. Minden hazugság az ablakok és az ajtók mögött: a tisztaság, a finom hajlongás, a csókok . . . Könnyek folytak végig az arcán.

A leány megállt egy alacsony ház kapuja előtt. Tompa állatszemével egyenesen belenézett Kristóf szemébe. Látta, hogy sír. Ismerte ezt. „Eleinte sírnak és alázatosak, mint a kutyák. Később minden más lesz.“

Lassan ringatni kezdte a csipőjét és hozzásimult.

— Gyere be . . . A hangja sűrű volt és mint egy ragadozó, hirtelen a fiú szájára szorította nedves ajkát.

Kristóf undorodva lökte el magától. A leány a kapunak esett; a feje koppant. De a fiú nem törődött vele. Kétségbeesetten kapott a szájához. Ott . . . épen ott, ahol az előbb Zsófi csókját érezte. Most már nem maradt belőle semmi. Az ajkán is elmúlt. Valami más jött a helyébe . . . Rohanni kezdett a Duna felé. Futtában a házak falához súrolta a kezét, mintha le akarta volna törölni róla a puha melegséget, mely a tenyeréhez ragadt.

A szegletlámpa alatt hirtelen megállt. Megint az eszébe tódult minden. Felordított és visszaszaladt. Mégegyszer meg akarta ütni a leányt, erősen, az undorodás bosszújával. Hihetetlen durvaságok jutottak eszébe, melyekről eddig nem tudta, hogy tudja őket; tisztátalan szavak, melyeket közönséges férfiak kiabáltak az utcán. Szavak! Ezek is ütések voltak; ütések valamennyi asszonyra.

A leány még mindég a kapunál állt. Felsőteste hátrahajlott. Két karját emelve tartotta és lustán csavarta össze a lökéstől lebomlott haját.

Kristóf tágranyitott, őrült szemmel nézett rá. A mozdulatát nézte, mint egy halottat, amely megelevenült és visszajött... Hogy kifeszül a melle az emelt karok alatt... Tántorogni kezdett és nyöszörögve nyújtotta ki kezét a levegőbe.

A leány megragadta a kinyújtott kezet. Húzta be Kristófot a kapun. A fiú csak annyit érzett, hogy valami elkapta a szabad akaratát. Valami, amiből nincs menekülés.

A szennyes, hosszú udvarban, kétoldalt sok alacsony ajtó sötétlett. Az egyik mögül darabos, ijesztő nevetés hallotszott. Egy repedésen vörhenyes világosság szűrődött át.

Kristóf járása bizonytalan volt a kiálló köveken. Belelépett a bűzös, nyitott csatornába. Összerázkódott. Bensejében rettentő várakozás volt minden és feszült félelem, és könnyek és kimondhatatlan fájdalom.

A leány nem eresztette el többé a kezét. Vonszolta, mint egy zsákmányt. Az udvar legvégében nyikorgott az ajtó. És egy fülledt szoba sötétje felszívta őket magába.

A városban soha sem alszik el az éjszaka egészen. Mindég virraszt. Elvétve kinyitja a szemét egy ablakban és pislog. Egy kapu csukódik, mint egy ásítás. Lépések jönnek. Visszhangjuk a házak falához ütődik és elmegy a szomszéd sikátorba, pedig ott nem jár senki.

A nagy folyó hüvösen, mélyen lélegzett. A csillagok elfogytak az égen. Kristóf kifordult a Hal-piacról a Duna-sorra. A lépése olykor megakadt, aztán fáradtan, egyenlőtlenül kongott az alvó házak alatt.

Visszagondolt és megvetést érzett. „Hát csak ennyi az egész? Hát csak ebből áll a felnőtt emberek titka?“ Egyszerre a szemére húzta a kalapját. Nem szerette volna, ha valaki belenéz.

Flórián akkor nyitotta ki a kaput. Söprűje egyenletes, ívelt hangzással surolódott a gyalogjáró köveihez. Mikor a szolga elkészült és bement a házba, Kristóf észrevétlenül osont be a gyalogkapun.

Ijedten nézett egy pillanatig a lépcső felé. Fenn-ről gyertyavilág esett le egyik fokról a másikra. Nem fogta fel mindjárt, hogy mi történik. Csak a veszedelmet érezte és hirtelen elbujt a pincelejáró falmélyedésébe.

Nehéz, biztos lépések jöttek lefelé. Feltarthatlanul jöttek és neki úgy rémlett, hogy a hangzásuk rátapos. Remegve kuporodott össze. Meglátta a nagyatyját. Dolgozni ment. Kezében gyertyát vitt. Árnyéka emberfelettien nagy volt a fehér falon. És ő maga is emberfelettien nagynak látszott a meglapuló fiú előtt. A kapualjában elnyult az árnyék. Kiért az udvarba. Áthajlott a falon. A házakon is át kellett érnie, át az egész városon. Kristóf utána nézett; nem látta a végét és a sötét falmélyedésben kimondhatatlanul kicsinynek és nyomorultnak érezte magát a nagy árnyék mellett.

A kimerültségtől ingadozva osont fel a lépcsőn. Lábujjhegyen. Végig a folyosón. Az egyik nagy kőlap mozgott. Régen tudta. Elkerülte, mint egy árulkodót.

Anna ajtaja előtt megállt egy pillanatra. A tiszta nyugalomban úgy érezte, mintha szenny volna az arcán, a kezén, az egész testén: nehéz, gyalázatos szenny.

Aztán, mint régen, gyerekkorában, sokáig feküdt nyitott szemmel a sötétben. A sötétség olyan üres volt,

mint a szíve. Ami után vágyódott, elmult. Csak émelygés és fáradtság maradt a vérében.

Arra ébredt fel, hogy nehéz fuvaroskocsik dörömbölnek végig a kapualján. Munkáslépések mennek az ácspiac felé.

Ulwing építőmester nemcsak telkeket és házakat vett magának. Most minden olcsó volt. Anyagot is vásárolt a tönkrejutott vállalkozóktól. Rengeteg épületfát, hogy a cég készen legyen, ha megjön a munka.

Kristófot ez nem érdekelte. Ebben az időben semmivel sem törődött. Még azt is közömbösen vette, hogy Hosszú Zsófi Hold Ignác menyasszonya lett. A carneol-lófej jutott eszébe, mely himbálódzik és Zsófihoz ér.

Egy hét telt el. Kristóf jóformán senkihez sem szólt a házban, de valahányszor Anna beszélni kezdett, gúnyosan fintorgatta az arcát, mintha rajta akarná kitölteni megvetését minden iránt, ami asszonyi. Soha még ilyen erősnek és szabadnak nem érezte magát.

Aztán . . . egy éjjel, mint valami éles vágás, belenyilallott egy léleknélküli emlékezés. Csak teste volt az emlékezésnek. Asszonyi teste.

Az éjszaka feketesége benépesült. Alakok jöttek, többen, egyre többen. A sötétségből lassankint egy óriás katlan lett, melyben csupasz karok nyüzsögtek, puha vonalak, fehér vállak, közönséges női arcok.

A következő napon Kristóf a Hal-piac irányába indult. Megismerte a házat. Bezörgetett. És mikor kijött a leánytól, már tudta, hogy ezentúl pénzre lesz szüksége.

A nagyatyjára gondolt, az atyjára. Mindég dolgozni látta őket és soha se költekeztek. Ilová teszik a

pénzt? Sok lehet. Idegen emberek mondták neki. Még az az állatszemű leány is tudta és a többiek is, a kifestett arcúak, akik úgy intenek a szemükkel, hogy csak ő lássa meg. Miről ismernek rá? Mit akarnak? Miért bújnak elő a piszkos házakból, mikor ő arra megy? Miért várnak rá az utcák szegletén? Várnak és kínálják magukat és csökönyösen követik. Jönnek. Éjjel, mikor aludni akar, akkor a képük jön. Megtelik a szoba. Az ágyára ülnek. Fojtogatják, hogy fizessen nekik. De hát honnan vegye a pénzt?

Egyszerre maga előtt látta a nagyatyját, úgy, mint a pincelejárat falmélyedéséből látta. A nagy árnyék a korai reggelben. Összekuporodott. Szégyelte minden nyomorult gondolatát. Piszok volt az egész. Ő is dolgozni fog, erősen, becsületesen, mint az öregek. Jó lesz mindenkihez. Annához is jó lesz. És az állatszemű leányhoz nem megy el többé soha.

De mikor eljött az óra, megint nyugtalan lett. Hogy tartóztassa magát, gondolata elővette a nagyatyja képét, mikor dolgozni ment. A kép megfakult, erőtlenné vált. Az ijesztő, csúnya kényszer húzni kezdte megint és a lépcsőn már tudta, hogy hiába ellenkeznék önmagával: mennie kellett a Hal-piac felé.

Lenn, a kapualjában egészen váratlanul elébe került Anna és az édesatyja. Annának egy csokor fuchsia volt a kezében.

— Jer velünk a temetőbe, Sebastián bácsihoz, — mondotta a leány, mialatt a kocsiba szállt.

Kristófnak csak az utcán jutott eszébe, hogy nem felelt. Utánuk nézett.

A kocsi már távolodott a Duna irányába.

A Lánchíd faburkolatán hirtelen puha lett a kere-

kek zaja. A híd lágyan, egyöntetüen ringatta össze a folyóval, mintha a víz elemeiből kövült volna a Duna fölé és emlékeznék eredetére. Annának úgy rémlett, hogy a híd, a folyó csak egy és a kocsi úszik. Szeme előtt, a láncba foglalt vasrúdakon, mint óriási hárfahúrokon játszott a nap. Az ég magas és kék volt a várhegy felett. Túl rajta a Vérmezőn, a sok nagy halálból, mély fű nőtt. Az akácfák mögött kétablakos polgárházikók. Ivelt zöld kapuk, összeérő bubos tetők.

— Milyen kicsiny itt minden . . .

János Hubert felpillantott:

— Itt is lehet még város. Ekkora se volt Pest, mikor a nagyatyád letelepedett.

A kocsi előtt gágogva rebbentek szét a libák. Kutyák ugattak. Az Ördög-árok partján egy pásztorember furulyázott.

Anna idegenül nézett körül, közben egy régi játékára gondolt. A játék egy majorság volt. A gazdasszony nagyobb volt, mint az istálló és kerek talpon állt. A fáknak, a libáknak és a pásztornak is kerek volt a talpa. Önkéntelenül visszanézett a furulyázó ember lábára és nevetni kezdett. Valószinűtlennek találta az egész környezetet.

Odébb szétváltak a krisztina-városi házak. Magányosan ültek a zöldséges kertek között, szélesen tarkán, mint a parasztasszonyok.

A Város-majornál megállt a kocsi. Ulwingék gyalog mentek tovább a katonatemető felé. A budai polgárok oda temették Sebastián bácsit.

— Miért? — kérdezte Anna, — hiszen ő nem volt katona . . .

— De hős volt, — felele János Hubert, bár soha

se tudta egészen megérteni Ulwing Sebestyén halálát. Az atyja hallgatott a részletekről. A várbeli polgárok pedig szép, zavaros dolgokat meséltek. Szerette hinni, amit mondtak, hizelgett neki. És valahányszor az órás emlékezete szóba került, szerényen, de önérzetesen jegyezte meg, hogy a hős közeli rokona volt. Beleélte magát a ráháramló tisztességbe. Emelt fővel viselte, mint a magas gallérokat.

Annának eszébe jutott valami. A nagyatyja mondta neki, vagy három év előtt és közben erősen a szeme közé nézett: „A vérbeli polgárok hősnek tartják Sebastián bácsit. Ők talán tévednek. Te vagy az egyetlen, aki nem tévedsz, ha annak tartod“ . . . Emlékezett rá. Ennyi volt. És azontúl hősnek tartotta ő is azt, akit addig egyszerűen csak szeretett.

Köröskörül, mint egy erdő, álltak a fák a hantok között, egy erdő, amelyben temettek. Itt nem a fák igazodtak a sírok szerint, a sírok igazodtak úgy, ahogy az erdő akarta. És az élet buja erőt szívott a gazdag halálból. Néhol megdültek a kőkeresztek, elmerültek a gazos mohában. Az egyik kriptára szomorúfűz hajlott. Ráborult, mint egy erdei asszony, kinek lecsüngő zöld haja eltakarja az arcát, mely bizonyosan sír az árnyék alatt.

Anna sokáig imádkozott Sebastián bácsi fejfájánál. Szótlanul mentek odébb. A sírok körül alacsony vasrácsok aranyozott dárdái villantak ki a fű közül. Kerítések, határok még a holtak körül is, hogy elválasszák egymástól azokat, akiket szerettek és azokat, akiket senki sem szeretett. Annának mégis az jutott eszébe, hogy a halottak lenn a földben talán kezet nyújtanak egymásnak a rácsok alatt.

A hantok lelapultak a hegyoldalon. A halál meg-

állt, kimaradt a fák közül, csak az élet jött velük. Csak az erdő kisérte lépésüket a nyári csenden át.

Egy kis tisztás szélén szalmakalap feküdt a fűben. Meglepetve néztek fel. A tisztáson fedetlen fővel egy fiatal férfi állt és arcát a nap felé tartotta. A közeledő léptekre figyelmessé lett. A szeme barna volt. A tekintete sötétebbnek tetszett a szeménél. Haragosnak látszott. Ekkor vette észre Annát. A kicsiny leányarc komoly akart maradni, de a szeme már gúnyosan nevetett és az ajka is közel volt hozzá. Az idegen zavarba jött.

Ulwing János Hubert megemelte az ágak közt felborzolódott cilinderét. A városi major ösvénye felől kérdezősködött.

A fiatal ember irányt mutatott. Férfias szép keze előkelően keskeny volt. Egy zöldkövű, régi pecsétgyűrűt viselt. Néhány lépést tett Ulwingék mellett. Mikor az ösvényhez értek, szótlanul meghajolt.

Anna bólintott. Puha florentini pásztor-kalapjának a hullámzása egy pillanatra árnyékot vetett a szemébe. Szinte sajnálta, hogy az ösvény ilyen közel volt. Mögötte már távolodtak a lépések. Lehajolt és letépett egy virágot. Most vette észre, hogy mennyi virág van az erdőben.

Kalapját a karjára akasztotta. Még egy, még egy... és bokréta nőtt a kezében. Egy harangvirág gyökerestől odaadta magát. A gyökerek, mint végtelenül finom kis madárkarmok nedves földet fogtak markolva. Anna először érezte meg a föld szagát. És mikor a két oszlopember között behajolt a kocsi, eszébe jutott, hogy ma jöttek először vadvirágok a régi házba . . .

A lépcsőn Kristóffal találkozott. A bátyja mereven tartotta a fejét, hallgatódzni látszott. Most már ő is meg-

hallotta a nagyatyja hangját. A hang messziről jött, az ácspiac irányából.

A régen száradó, felhalmozott fa között az egyik ács pipára gyújtott. Az építőmester ép akkor járta be a telepet. Egyszerre meglátta a kékes kis füstfelhőt a levegőben. A vér a fejébe tódult. Ököllel fenyegette meg az embert. Az ács rémülten verte ki a pipát és eltaposta az égő dohányt. Mellette egy legény, ijedtében ferdére kezdte bárdolni a szép, nagy tölgygerendát.

Az öreg Ulwing arca sötétvörös lett a haragtól. Félrelökte a legényt és kikapta kezéből a szekercét.

— Ide nézz! — kiáltotta olyan hangon, hogy körülötte mindenki abbahagyta a munkát. Aztán, mint egy fogoly acélmadár, lendülve emelkedett markában a szekerce. Szilánkok repültek. A tölgyfa urára ismert és hasadt a biztos akarat szerint.

Ulwing Kristóf elfelejtett mindent. Melle lihegve szívta fel a tölgy szagát. Az átöröklött ősi ösztönök és mozdulatok, fiatalságának széles ereje, melyet félretólt a megfeszített szellemi munka és feleslegessé tett a jólét, elemien ébredt fel benne. Csak a tölgynek a fája, csak ő volt a világon. És az emberek egy pillanatra újra látták a nagy ácsot, akinek a régi erejéről az öreg mesterek növekvő meséket mondtak a fiataloknak.

Egy pillanatig látták, aztán valami történt. A felemelt szekerce kifordult a hatalmas kézből, gyámoltalanul billent át a levegőben. A földre esett. Az építőmester a homlokához kapott, mintha a szekerce odacsapódott volna és tántorogni kezdett lassan, rettentően, úgy, mint mikor egy vén torony állttóhelyében meginog.

Senki se mert hozzányúlni. Az összefutó munkások bénultan néztek rá.

Füger volt az első, aki magához tért. Odatartotta a vállát a főnökének.

János Hubert halálsápadtan szaladt át az udvaron. Két izmos ácslegény között, egyenlőtlen ingadozással jött az építőmester. Karja begörbülten fogta körül a legények nyakát. A könyöke magasabban volt, mint a válla. Az erőlködéstől vörös, fiatal munkásarcok mellett fakó és lárvaszerű volt az aggastyán arca.

— Nem oda, — mondotta alig hallhatóan, mikor hálószobájában az ágy irányába akarták terelni a testét. Az ablak felé intett az állával. Karosszéket tóltak elébe.

Aztán megjelent Gárdos protomedicus aszott, barna képe az ajtóban. Mikor kiment a szobából, azt a mindent elejtő, alázatos mozdulatot tette, melyet csak papok és orvosok tudnak. A papok, ha Isten előtt állnak az oltárnál, az orvosok, ha a halállal kerülnek szembe.

— A gyerekek... Az építőmester erőlködve visszafordult. Akadozó pillantása lassan járt körül a szobában.

Kristóf remegve fogódzott meg az asztal szélében. Érezte, hogy ha az a nagy, kereső tekintet megtalálná őt, ép a szemhéjához nyúlna és befelé nyomná a szemét. Minden összehúzódott benne. A teste el akart bújni a térben.

Hát ilyen a halál! Eddig nem látta soha. Pedig most már sejtette, hogy ott van minden mögött és belesúgja a félelmet az emberek fülébe. Neki is ő súgta, mikor gyerek volt és el kellett bújnia a paplan alá. És futnia kellett a szobából, ha kialudt a gyertya. Akkor még nem értette a súgást és a félelme eltévedt

és rémek ellen fordult, mély csendek, sötétségek ellen. Pedig minden a halál volt.

Homályosan látta a többieket maga körül. Az atyját, Fügert, Gemminget és Feuerleint. Tini feszült, hosszú arca is ott volt. Valószinűtlenül pontosan mozgott a mosdótál és karosszék között. Jött és ment. A kezében vizes kendő. Kinn a folyosón az ácsok. Eltompított, nehéz lépések. Váltakozó, ijedt arcok az ajtónyilásban. Egyik nyomja a másikat és a szemük olyan, mintha verembe néznének.

Egyszerre meglátta Annát. Milyen sápadt. De azért ő is rendesen mozog. Most letérdel a karosszék mellett és két viaszkéz között van az arca. Egy galambősz fej föléje hajlik és nézi őt soká, elviselhetetlenül soká. Ha nem eresztené el többé? Ha magával vinné?

Kristóf felzokogott. Valaki meglökte és tólta előre. Már ő is ott térdelt a karosszéknél. Most, most... A kialvó szem tekintete megtalálta őt. Két viaszkéz tapogatózva nyúlt bele a levegőbe, begörbült, valamit meg akart fogni.

A fiú hangtalanul esett végig a padlón. Aztán nem tudta, hogy kiviszik.

Lassanként besötétedett a szobában. A pap lépései ünnepélyes csendben kongtak a folyosón. A lépések jöttek és újra elmentek. Tömjénszag érzett a kapualjában. A sekrestyésfiú végig csengetett az utcán. Úgy csengetett, mintha labdáznék a hangokkal és ezalatt egyik ház a másiknak mondta el a hírt:

„Ulwing építőmester haldoklik"...

A lépcső alján tolongás támadt. Az építőmester nehéz, kettős lélegzete kihallatszott a folyosóra. Fenn,

az udvari szobában szorongó, kisírt arcok hajoltak a karszék fölé.

Mióta a pap elment, Ulwing Kristóf nem nyitotta ki a szemét. Hallgatott és a csendben agya kétségbeesetten küzdött a megsemmisüléssel. Korán jött. Még nem volt készen. Fellázadt ellene. Annyi terv . . . Valamit mondani akart. Szavakat keresett, de nem talált egyet sem: elvesztek az utak az emberekhez . . .

Szeme és a lezárt pillák közé egyszerre színek kerültek, kemény szín-szilánkok, melyek beleestek és nyomták a szemgolyót. Sárga foltok. Fekete karikák. Vörös cikázások . . . Aztán jó, pihentető erőtlenséget érzett, mint nagyon régen, mikor gyerek volt és az anyja karjában vitte az ágy felé. És Sebastián testvér . . . és ők vándorolnak ketten, fáradság nélkül, csendesen. Egy város látszik. Templomtornyok, házak, sok üres telek, melyekre ő fog építeni. Reggel van és harangoznak . . .

János Hubert lehajolt az atyjához. Még lélegzett. Mintha a szája mozgott volna.

— Reggel van! — Olyan erősen mondta ezt az építőmester, hogy mindannyian az ablakra néztek.

Az ácspiac túlsó szeglete felett csodálatos derengés látszott. Füger kivette az óráját: még éjfél sem volt.

A derengés minden pillanattal jobban terjedt. Vörös por és villanások; eleinte csak egy-kettő, aztán mindég több.

A kis könyvelő izzadni kezdett. Hirtelen egy hőrkötényes embert látott meg a gondolatában. Kiveri a pipáját és rátapos az égő dohányra. Most már világosan emlékezett a nagy munkáscsizmára a fürészpor között. Önvádoló kétségbeeséssel arra is emlékezett, hogy azután nem nézett többé oda . . .

Az udvaron egy ember szaladt át.

— Tüz van! . . .

A kiáltás megismétlődött: a ház minden szeglete mondta. A meredek tető alatt narancssárgák lettek a falak. Az ablakok üvegjén természetellenes vörösség terjedt. A szobákban hirtelen világosságok hullámzottak.

— Tűz van! . . .

Most már az utcák is kiáltották, makacsul, élesen. Lépések nyargaltak. Lajtoskocsik dörömböltek a Duna felé.

János Hubert az ajtóhoz rohant. A küszöbön úgy látszott, mintha elesnék. Tántorgott és visszafordult. Verejtékes ijedséggel számolni kezdett. Görcsösen, zavarosan számolt az agya. A veszteség óriási volt. A temérdek épületfa és anyag. A cég meginoghat ettől... Gyámoltalanul meredt az atyjára. De a karosszékben csak egy kisérteties aggastyán ült, aki lárvaszerüen mosolygott bele a tűzfénybe. Tőle már nem várhatott semmit. A térde remegni kezdett.

Anna zsibbadtan nézett az ablak irányába. Nem merte megmozdítani a fejét. Valami össze akart esni a homloka mögött.

Az udvar falán fekete alakok bukkantak fel. Rocskával lódították a vizet a tűzre. A szemközti házak tetején is emberek álltak.

A kátrányolvasztók táján kormos rémek tántorogtak a levegőben. Fojtós, égett szag tódult be az ablakon. A tűz rettenetes erővel terjedt. Nyargalt az udvarfal felé.

A ház! . . . Anna szíve egy lökésben eszmélt fel. Félteni kezdte a házat, vonagló fájdalmas félelemmel úgy, mint egy élő teremtést, akivel összetartozik.

Kinn az ácspiacon egy lángoló farakás omlott le.

A szobák vészes világosságában, Tini és a cseléd-leányok, fejveszetten kapkodtak a nyitott szekrények előtt.

Anna a falnak dült: „El akarják hagyni a házat. Menekülni akarnak".

— Mentsék meg!... Mentsék meg! — kiáltotta vértelen arccal.

Füger Ágoston lihegve botlott be az ajtón. Hireket hozott; megint ment, megint ott volt.

Már a szertár teteje is égett. A levegő remegett a forróságtól. Rekedt reccsenés, sustorgó sziszegés, sok-hangú emberi kiáltás hangzott...

Az építőmester félig leesett pillái ritkán mozdultak. Nem hallott, nem látott semmit, ami kívüle történt. Rejtélyesen távol volt mindentől.

Az ablak alatt száraz csörgéssel zsugorodtak össze a hőségben pörkölődő levelek. Az udvarban egyenletesen sivalkodott a húzóskút. Egy szivattyú locsolni kezdte az átmelegedett falakat.

Ebben a pillanatban egy nehéz, rövid hang esett le a magasból: mint egy kerek érccsepp. Utána több jött, kongva, baljóslatún.

Ulwing Kristóf arcán valami átsuhant.

— Harangoznak... Reggel van és harangoznak.

Feszült rémülettel néztek rá mindannyian. Az építőmester keze megfogódzott a karosszékben. Felállt. János Hubert és Flórián kétoldalt tartották.

— Eresszetek! — Ez a régi hangjának az árnyéka volt. Nem tudta, hogy már senki sem engedelmeskedik.

— Építeni... építeni... Álla egészen elferdült és a teste ijesztő erőfeszítéssel kiegyenesedett. A hal-

dokló Ulwing Kristóf egy egész fejjel volt nagyobb az élőknél . . .

Aztán, mintha belülről valaminő erő megcsavarta volna, félig megfordult önmaga körül. János Hubert és a szolga összegörnyedt a súlya alatt. Karjaik között halott volt az építőmester. Állva halt meg és megtört szemében benne maradt a tölgyek égő fájának a fénye.

Lenn új lajtos-kocsik érkeztek. Trombiták rikoltoztak végig az utcákon. Létrák ágaskodtak bele a vörös levegőbe.

Hosszú, lihegő kígyók kezdtek dolgozni: a szivattyúk repülő vizet köptek a lángok közé. De a tűz nehezen hátrált . . . sisteregve, lassan esett össze önmagában.

A lipótvárosi templom vészharangja jajgatva kiáltozott tovább: segítséget kért, hívott, panaszkodott. Valamennyi városnegyed felelt. Egész Pest felriadt. A félrevert harangok kongásában szállt a kormos perje. A füst belepte a sárga falakat. A szivattyú vize végig csorgott az ablakok üvegjén.

Azon az éjszakán megöregedett a régi ház.

Ulwing építőmestert kivitték a régi házból és az oszlopemberek benéztek a halottaskocsiba. Mögötte az infulás apát... viaszgyertyák lángja. A papság énekelt. A polgármester, a magisztrátus, a céhek zászlói, az egyletek: lassan mozgó, nagy, sötét tömeg a nyári ég alatt.

Ulwing Kristófot levett kalappal kisérte az egész város és amerre utolsó útjában elment, zúgott valamennyi templom harangja. Aztán becsukódott a ház kapuja. A nagy űr, a nagy csend belül maradt.

A temetés utáni reggelen történt, hogy az Ulwing cég új főnöke először foglalta el atyja helyét a rácsos, földszinti ablak előtt, az íróasztalnál. A tűz kihült füstje, a tömjén és erjedt virágok szaga még érzett a házban.

A korai órában senki sem mozdult. János Hubert egészen egyedül volt. Felesleges mozdulatával többször a nyakkendőjéhez nyúlt, aztán, mintha meglökték volna, ráborult az asztalra és hangtalanul, sokáig sírt. Csak akkor egyenesedett fel, mikor a szomszéd irodában lépéseket hallott. Mialatt a szemét törölte, észrevette, hogy a porcellán tintatartó nem áll a he-

lyén. A porzót is az ellenkező oldalra tették. Erőltette az emlékezetét és pontosan visszahelyezett mindent úgy, mint az atyja idejéből megszokta.

Az ajtón kopogtak. Hirtelen eszébe jutott, hogy az a kis ajtó, melyen évtizedek óta alázatosan, meghajolva, sápadtan, kérve jöttek be az emberek a hatalmas Ulwing Kristófhoz, most ő hozzá vezet. Önérzetesen felemelte a fejét, de csak egy pillanatra aztán, mintha megijedt volna attól, amit tőle vár az élet, újból összegörnyedt.

Füger Ágoston állt előtte. Egy csomó írás volt a hóna alatt.

Ulwing János Hubert tétovázott. Most neki kellett határoznia, segítség nélkül, egészen egyedül.

— Ezeket az ügyeket még a boldogult építőmester úr parancsából intéztem el így, — mondotta a kis könyvelő és ráncos arcában lehúzódott a szája, mint egy gyereké, aki sírni készül.

János Hubert gondolkozás nélkül aláírta a nevét. Megtörölte a tollat, beleszúrta a sörétes pohárba, ép úgy, mint az atyja tette.

És ezentúl így ment minden tovább. Az üzlet élt a régi nyomon, a régi mozdulatokkal, pedig körösköröl lassanként megváltozott a világ. Új emberek, új cégek támadtak.

Az Ulwing-ház feje nem változtatott semmin és külsőleg még az élete is olyanná lett, mint az atyjáé volt. Ő maga napról-napra öregebbnek látszott. A szemét lehúnyta, ha pihent.

A tűzkár, a rossz üzletévek súlyosan nehezedtek a vállára. Az atyja nagyarányú vásárlásai, terhek, régi vállalkozások, törlesztések és sok más egyéb, aminek a lebonyolítása világosan, egyszerűen körvonalozódott az építőmester előtt, mint megannyi rejtély maradt

reá. A megfejtés örökre elveszett az építőmester ridegen, biztosan számító elméjével. Csontos, kíméletlen kezével lehanyatlott az Ulwing-ház ereje.

János Hubert minden bajon takarékossággal akart segíteni. Csak ennyi volt, ami az ő egyéniségéből az üzletbe áradt. Ócska szerszámok. Ócska eszközök. Megszorította még a háztartást is és Tini mamzell konyhakönyvét ő maga nézte át minden vasárnap délután. Aztán behívta a fiát a zöld szobába; takarékosságról beszélt neki.

Kristóf bágyadt szemmel, unottan ült a karosszékben és nem figyelt oda. Szórakozottan kihúzta a nagyfejű gombostűt a bútorvédő horgolásból, közben elfelejtette, hogy honnan tévedt a kezébe, ledobta a divány alá.

Netti behozta a papagályos tálcán a kávét és meggyújtotta a moderateur olajlámpát. Kristóf egyszerre nem volt ott többé.

Hosszú Gáborral már nem törődött ekkoriban, a kis Gállal sem. A technikus főiskolára járt. Egy színésznővel volt viszonya és azok a falusi nemes fiúk voltak a barátai, kikkel még a magánintézetben ismerkedett meg. Cinikusan beszélt velük az asszonyokról. A Vadászkürt-vendéglő egyik hátulsó szobájában órákon át nézte őket, mikor kártyáztak.

Egyszer ő is megkísérelte. Vesztett... Vissza akarta nyerni a pénzét. A zsebe üres volt, csak dohányszelencéje akadt a kezébe. Hirtelen eleresztette. A nagyatyja még burnótot tartott benne. Szégyelte, amit egy pillanatig gondolt.

Egy fanyar szájú ember rászólt az asztal túlsó oldaláról:

— Mi lesz? . . .

Kristóf megint a zsebébe nyúlt. „Visszanyerek mindent, aztán nem játszom tovább.“ Kirántotta a szelencét és az asztalra csapta. Az ütéstől felébredt a szelence. Öregesen, cincogva elmondta a kis dalt, melyre Ulwing ötvösmester vagy száz év előtt tanította. Egészen úgy mondta el, mintha kéregetne, de senki se figyelt rá. Mire a muzsikának vége volt, Kristóf elvesztette a játszmát.

A keserű szivarfüstben nehéz lett a lélegzete. Hangok. Undorító, borszagú meleg. Egy hosszú, szürke kéz elvette az asztalról az ezüst szelencét.

Kristóf felállt. Még hallotta, hogy valaki azt mondta a háta mögött: „Úgy játszik, mint egy nagyúr.“ Zsibbadtan ment el az asztalok mellett. Közömbösnek látszott. Csak kinn az utcán fogta fel, hogy mi történt és szíve összeszorult egy belső fájdalomtól. Önmaga felett érezte-e ezt a fájdalmat, vagy a kis burnótszelence felett? Nem tudta. A nagyatyjáé volt és most már egy idegené . . . Pedig hányszor látta a csontos öreg kézben, mely talán meg akarta őt áldani, mikor a halál órájában feléje nyúlt.

Borzongás futott rajta végig, kín és félelem. „Nyomorult vagyok“, — mondotta sokszor egymásután, hogy lealázza magát. Aztán megesküdött, hogy nem nyúl többé kártyához. Soha, soha . . . Ez valamennyire megnyugtatta őt.

Mikor másnap a zsebéből kihúzott egy új bőrtárcát, észrevette, hogy Anna tekintete követi a mozgását. Többször észrevette ezt. Türelmetlen harag szállt fel benne.

Az atyja kiment a szobából. Anna feléje fordult.

— Elvesztetted?

— Persze, hogy elvesztettem! — Kristóf most már

hálás volt, amiért beszélhetett. Megkönnyebbült. Jóformán nem érzett többé felelősséget.

Anna lehorgasztotta a fejét.

— Tudod, hogy hol vesztetted el? . . . Igen! — A szeme felragyogott. — Hát ha igérnél valamit annak, aki megtalálja?

— Ahhoz pénz kell, — mondotta Kristóf leverten.

Anna a szekrényhez szaladt. Egy kis dobozt vett elő a fehérneműje alól.

— Nem sok, csak amit kaptam. Összegyült lassan, régen, — és a bátyja tenyerébe fordította a pénzt. — Kis Kristó, eredj gyorsan. Nincs baj. Igérd oda az egészet.

Kristóf örült is, szégyelte is magát. Anna keze után nyúlt. De a fiatal leány hátra kapta. Felágaskodott a nagy fiúhoz és odatartotta az arcát. Kristóf megcsókolta és elszaladt.

Anna utána nézett. Hogy szerette a bátyját! És most talán megértette Kristóf azt, amit ő nem tud megmondani. Mindég férfiak között élt és a férfiak szégyenlik a gyöngédséget. Fütyörésznek, hogy eltitkolják és kinéznek az ablakon. Őt is így nevelték. Megtanították rá, hogy a gyöngédség csak addig mély és nagy, amíg mozdulatlanul hallgat és egyszerre kicsiny és nevetséges lesz, mikor beszélni kezd; olyan szánalmasan kicsiny, hogy az ember elpirul és kiszalad a szobából. Nem lehet megmutatni. A többiek se mutatják, senki a házban, csak régen, régen Sebastián bácsi. Pedig olykor mennyire vágyódott valaki után, aki magához öleli.

Az anyja képére tévedt a szeme. Ha kiejtené kezéből azt a festett rózsát! Ha megsimogatná őt! Csak egyszer, egyetlen egyszer, mikor magányosan van a

szobában... olyan egyedül... mindég egyedül. Mióta Walter Ádám is elment, senkije se maradt, akivel beszélni lehet. Egy új dal, egy új könyv: ez jött tőle messze Weimarból. Aztán megint csend volt heteken át.

Anna céltalanul ment le a lépcsőn, az udvarkerten át a nagy falig. A tűz óta a város végére került az ácspiac. Most már csak puszta telkek húzódtak ott a palánkok között, hol régen bőrkötényes nagy, goromba emberek dolgoztak a fával.

Lassan, ködösen, majd repülve, elevenen jöttek fiatal életének az emlékei.

Vasárnapi délutánok. Mesék és Sebastián bácsi. Frissen bárdolt tölgygerendák illata és a nagyatyja. És zene és álmok és az anyja arcképe. Ennyi volt. Évek . . . Gyermekévek.

Leült az almafa kerek lócájára és megtámasztotta fejét a fa törzsén.

Az ég kék volt a lombok között. Az almafa virágzott. Egyszerre Jörg nagyapa boltja jutott eszébe. És egy hang és egy dal. Milyen zavaros volt az egész. Hirtelen két lázas szemre gondolt, de valahogyan Walter Ádám arcában látta őket. Aztán Walterné . . . a Bajmóczy Bertha hangja és kerítések az emberek körül. Kicsiny vasrácsok még a temetőben is. A hegyoldalon elmaradnak. Egy tisztás van a fák között. Arra szeretett hazajönni. A tisztáson az ember a nap felé fordíthatja az arcát. És az erdei ösvényről vissza lehet nézni, egészen egyszerűen visszanézni, minden ok nélkül, mert hiszen senki sem áll a tisztáson . . .

Fölpillantott. Valakinek a szemét érezte magán: a bokrok között Füger Ottó állt. Gyerekkora óta ismerte ezt a bujkáló, makacs tekintetet. Mindenütt ott volt;

az atyja íróasztala mellett, a kapualjában, olykor még este is, kinn az ablak alatt.

A rövidlátó szem pillantása most egyszerre tapadó és alázatos lett. Anna le szerette volna dobni magáról. Bólintott és bement a házba.

Este sokáig várta Kristófot. Nem jött haza. Ez az éjszaka hosszabb volt a többinél, szorongó, ijedt sejtelmeket súgott.

Másnap Kristóf megvallotta a hugának, hogy kártyázott és vesztett. És Anna azt is megtudta, hogy a nagyatyja szelencéjét nem fogja viszontlátni többé soha.

Még tavasz volt, de a nyár már a Duna fölött járt és a folyó közepén, mint egy úszó erdő, kivirágzott a Palatinus szigete.

Anna nem sejtette, hogy a nyár elébe megy, mikor egy délután elindult a sziget irányába, fölfelé a Duna mentén. Kristóf kisérte és mint rendesen, az nap is elkésett. A társaság, melyhez csatlakozni akartak, már nem volt sehol. Magukra maradtak a parton; egy ideig tanácskoztak, aztán intettek a sziget révészének. Odaát, a vízbeérő falombok alatt egy csolnak mozdult és lassan evezett át a folyón.

A parti gáton emberek jöttek a város felől. Anna közeledő hangokat hallott. Valaki a nevét mondta; valaki csodálkozva ismételte meg:

— Ulwing Anna . . .

Önkéntelenül visszafordult. Kristóf köszönt.

A szürke gáton egy fiús arcú, nyulánk leány jött feléjük.

— Nem ismersz meg? — kérdezte Annától. — Igaz, hogy régen találkoztunk. Emlékezel?

Most már emlékezett: Illey Mártha volt.

— A táncórák . . .

Ettől a szótól Anna szemöldöke merev és kemény lett. Illey Mártha hirtelen oldalt pillantott.

— Tamás! — és bemutatta a bátyját.

Anna egy előkelően férfias kezet látott a napban. Zöld kövű, régi pecsétgyűrűt viselt. Fölpillantott, de a férfi arca egészen idegennek rémlett előtte. Aztán szinte ijedten rezzent át a belsején magányos gondolatainak az emléke. Érezte, hogy elpirul. Zavara, mint egy felhő szállt át a szemén. Már elmúlt . . . Csinos mosolya gúnyosan vonta föl az ajka szegletét . . .

Illey Tamás is nevetni kezdett, de a nézése nem volt egészen biztos. A vízről fölverődő nap mozogva himbálódzott a szemében. Kristófhoz fordult.

— A hugod meg én, nem vagyunk idegenek egymásnak. Rajtakapott, mikor egyszer napot mentem keresni a városon túlra, napot, meg fákat, meg földet. Akkor is kinevetett . . .

Lenn, a gát alatt kikötött a révész. Aztán elindult velük a csolnak a sziget felé. Anna úgy érezte, hogy minden, ami volt, a parton marad és ő könnyű és szabad. A kis hajó töredező aranyban úszik, az evező is

aranyat kavar. És a víz viszi őt, elviszi a gondolatait a nagy ragyogáson át.

Illey Mártha megszólalt:

— Szeretem hallgatni a Dunát. Emlékezel Tamás? Otthon is hallgattuk. Épen úgy zúg, mint az illei erdők.

— Én is szeretem a Dunát, — mondotta Anna fátyolozott hangján. — Valahonnan az eredetétől jöttek a dédapáim. Nagy erdőkből . . .

Kristóf a kényelmetlen favágókra gondolt és ijedten meglökte a hugát, hogy ne mondjon többet.

Anna elmosolyodott.

— Onnan jöttek, lefelé a folyó partján, mintha a Duna hívta volna őket . . . Egy pillanatig elgondolkozott, aztán csendesen mondotta: — Sohasem hallottam még erdőzúgást. Nekem úgy rémlik, valamit dalol a víz. Mindég ugyanazt és mire bevégzi, senki sem emlékezik a dal kezdetére.

Kristóf figyelmesen nézte Illey öltözetének a szabását. Vajjon hol lakik a szabója? Keskeny cipőjét is nézte és közben a pad alá dugta a lábát. Óvatosan utánozni kezdte Illey Tamás mozdulatait. A hanghordozását is utánozni kellene. Biztos és előkelő volt.

Illey elnézett a víz fölött, mialatt beszélt:

— Ki tudja, miért hívják kék Dunának ezt a folyót? Nem az ég van benne, hanem a föld. Hogy hömpölygeti, milyen zöldes-sárga tőle . . . Áthajolt a kis hajó peremén; alulról locsogva verte a víz a csolnak orrát. — Maguk erdőzúgásra meg zenére gondolnak, — mondotta mosolyogva, — látják, nekem úgy hangzik itt, mint mikor a gulya iszik?

— A gulya? . . . Annának nevetnie kellett.

A szigethez értek. A révész megfogta egy fűzfa

gallyát. A csolnak feneke csikorogva csúszott föl a kavicsos partra.

A lehajló ágak végigsimították Anna arcát. Utánuk kapott a szájával és egy levél fehér fogai között maradt.

A víz beszélő, mozgó csillogásából, nedves, zöld csendbe léptek. A fű magas és puha volt, a fák mélyen lehajoltak és alattuk a sűrű árnyékban, szárnyas ezüstszilánkok úsztak. Mint egy kicsiny, zümmögő aranyharang, egy vad méh szállt föl a magasba.

— Meg kellene keresnünk a többieket, — mondotta Anna a bátyjának. Egyszerre kedvetlen lett.

Kristóf elfintorította az arcát. Mártha kérlelte őket.

— Maradjunk együtt, — mondotta Illey Tamás. Egészen egyszerűen mondta; a hangja mégis úgy hatott Annára, mintha megfogta volna és visszatartaná. Már egyikük sem gondolt arra, hogy elváljanak. A moha nesztelenül süppedt a lábuk alatt. A gallyak, mint a hullámok váltak szét és csapódtak össze mögöttük.

— Mintha egy zöld tó fenekén járnánk . . .

— Az árnyék is olyan hűvös, mint a víz.

— Ez évben megkésett a nyár. Sokáig kellett rá várni.

— Sokáig! De most már itt van.

— Itt van . . . Anna elhallgatott és hirtelen oldalpillantással nézett Illeyre. Nyugtalanság fogta el. Megint egészen idegennek tünt föl neki. Az, akit a temető mögötti tisztáson látott, szebb és vonzóbb volt. Illey Tamás élesen metszett, sovány arca ellentmondott az emlékezetének.

A fák ritkulni kezdtek. Egy gyepmezőre értek. Illey levette a kalapját. A nap az arcába sütött.

Anna megállt, szeme nagy és kék lett, mintha egészen megtelt volna éggel és az emlékezése egy pillanat alatt beleolvadt a valóságba. Már nem értette, miért gondolta az előbb, hogy a képzelete megmásította Illey Tamást. Hiszen ő volt.... egészen az volt, akit nem felejtett el. Sötét haja fénylett. Úri formáju feje finom vonallal hajlott bele a nyakába, mint egy telivér állaté. Anna tekintete félénken simította végig. Ez nem az Ulwingok széles, izmos nyaka volt. Ezen a nyakon talán soha se hordtak terhet az illei urak.

Megtalálta amiről azt hitte, hogy elveszett. És mialatt Illey Tamás oldalán odébb ment, úgy érezte, mintha egy remegő, boldog nevetés áradna szét a bőre alatt, föl az ajkára, bele a szemébe.

A tartózkodás megenyhült a belsejében. Hiszen régen ismerik egymást. Hiszen annyi mondani valójuk van . . .

Illey Tamás is beszélni kezdett.

Anna megtudta, hogy a szülei már nem élnek; hogy lenn, délnek, a Duna mentén, az illei földön született. Messze, egy nagy, hűvös falusi házban, ahol kongott a lépés a régi arcképek alatt. A kert benézett az ablakon. A Duna is hallatszott és az őszi ködben a vadászkürtök is. A szántásban nagyszarvú, ezüstfehér ökrök, mögöttük a hajdani illei jobbágyok: mintha minden a barázdából nőtt volna ki . . .

Annának távol és idegen volt mindez, de szerette hallani Illey hangját. Csak lassan jött az az érzése, hogy az, amiről beszél, elvonja őt, szinte mintha elvinné mellőle az árnyékos ösvényről. Ha igaz lenne! Ha igazán el találna menni? Önkénytelenül kérdezte:

— De ugy-e azért vissza jön onnan megint?

— Vissza? — A férfi megállt egy pillanatra. Szemében tompa lett a fény. — Már nem mehetek oda. Ille már nem a miénk.

Anna jóformán alig hallotta. Csak arra bírt gondolni, hogy nem megy el, hogy itt marad. És Illey is mosolygott megint. Sajátságosan, fájdalmasan mosolygott. Ezt észrevette a leány.

— Mi baja? Semmi... Hogy miért kérdezem? Csak úgy; azt hittem, megütötte a visszacsapódó gally.

— Nem bántanak engem a fák.

Az illei tölgyekről kezdett beszélni. Ott álltak a ház előtt. Ha fújt a szél, recsegtek. Mondtak valamit egymásnak, amit szerettek volna megérteni a gyerekek ép úgy, mint mikor az öregek a szalonban deákul beszéltek maguk között. És az udvarkapun túl a jegenyefasor is ingott a szélben. Mozogtak a jegenyék, mint a csákóforgók. A kert végében pedig egy cserfa volt, hinta lógott rajta. A kötelek belevágódtak a gallya kérgébe, később is, mindég megmaradt a nyomuk.

Illey Tamás arca fiatalabb lett, mialatt beszélt. Annára nézett.

— Ott, ahol először találkoztunk, a kis tisztáson, ott is van egy cser és hasonlít a hintafához. Itt is van egy.

Botjával egy fára mutatott.

Eddig szinte siettek beszélni, mintha kettesben akarnának járni ott is, ahol magányosan jártak. Aztán, egyszerre elakadt a hangjuk: a jelenhez értek. A lombos bokrok eltakarták a másik kettőt a szemük elől. Ekkor vették észre, hogy egyedül vannak.

A sziget, mintegy igézetben hallgatott körülöttük.

És az igézetben két tekintet félénken összekulcsolódott.

A pillanat megállt, aztán elrepült.

Illey Mártha nevető arca kibukkant a sűrűből. Egy bokréta vadvirágot emelt a feje fölé. Kristóf szedte neki és olyan szépen tette egymás mellé a virágokat, hogy még a rét se tudja szebben.

Anna a bokrétára nézett. Aztán lesütötte a szemét kihajló csipkegallérjára, a mellére: oda tűzte volna, haza vitte volna... de Illey Tamás nem adott neki virágot.

Körülöttük lassanként vadonná szövődtek a bokrok. Az ösvény mohos lett, lépcsőkhöz ért és eltünt. A kitaposott, százados lépcsők alatt, a bozótos mélyedésben szelid, alázatos romok. Egy csúcsíves ablak a kövek között. Megzöldült, kihült templomfalak: Szent-Margit ódon monostora.

A királyleány cellájából egy alacsonyan szálló madár rebbent ki. A vízmenti út felől hangok hallatszottak. Mintha innen-onnan szitálták volna be őket a sűrűbe. Túl a romokon emberek jártak.

Anna megismerte Müller apothekariusné csokoládészínű napernyőjét. A napernyő rugóra járt és most félre volt billenve, mint egy kerek legyező. Gárdos protomedicus régi divatú cilindere látszott. Gálné nagykockás sálja. A Münster kisasszonyok nefelejtses kalapja.

— Hiszen ott mennek, — mondotta Anna. Kristóf megmarkolta a karját és visszarántotta.

Kinn az úton páronként haladtak a kirándulók, lihegve nekihevülten, mintha dolgoznának.

Hold Ignác mellett fáradt unalommal járt a fele-

sége. Zsófi megcsúnyult. Csak a szeme volt a régi: az a szép, árnyékos szeme.

Kristóf sokáig nézett utána.

Az apothekárius pofaszakálla lengett a dunai szellőben. Müller Ferdinánd úr a camomillatermésről beszélt. A púpos kis Gál, a számító borkereskedő, arról panaszkodott, hogy Pesten már bort sem isznak annyit, mint régen.

— Nekem részeg emberek kellenek! — kiáltotta és nevetett hozzá.

Mögöttük két boltiszolga kosarat vitt. Hosszúnyakú palackok látszottak ki belőle.

Anna Illey Tamásra nézett. Feltünt neki, hogy az alakja milyen magas és arányos. Előkelően keskenynek látta az arcát. Valami öntudatlanul feléje vonta.

— Utánuk megyünk, — mondotta félhangon, mintha a lelkiismeretét akarta volna megnyugtatni.

— Majd aztán... Kristóf nevetett és az ellenkező irányba indult. Művészetről kezdett beszélni. Azt mondta, festő szeretne lenni. Egy képet festene. Egy erdőt. Tűz égne a fák alatt és a tűz lángjában kicsiny, vöröstestű tündérek hajlongnának. Magas, fehér várkastélyt is festene. Fenn a hegyen, nagy magányos hegyen. A bástyán árnyékos szemű, fehér asszony állana, csak a haja lenne fekete és lobogna, mint egy zászló. Már másról beszélt. Zenéről: Bachról és Mozartról. Ügyesen a felszínen maradt és halkan, finoman egy keringő dallamát kezdte fütyülni. Könnyedén mondta, hogy ő a szerzője. Utazásokról is mesélt, bár soha sem utazott; építészetről, könyvekről, melyeket nem olvasott és közben nevetett fel-feltörő, gyerekes nevetésével.

Anna úgy nézett rá, mint egy szemfényvesztőre.

Milyen kedves tud lenni, ha akar és hirtelen a régi Kristófot látta meg benne, ezüst fényű, szőke fejével, kissé beteges arcával.

Aztán megint csak Illey Tamás volt Anna mellett. Mintha egy horgonyzó hajón álltak volna ők ketten, a sziget csúcsánál. Előttük a keskeny, kavicsos föld ketté hasította a vizet. A folyó szétvált. Csobogva futott le kétoldalt. Egyszerre megállt a víz, a föld kezdett futni. A sziget fölvonta horgonyát... A hajó megindul és viszi őket messze a végtelen felé, melynek nincsenek partjai.

A nap lesülyedt a hegyek mögött. Anna fölrezzent és utána nézett.

— Elmegy . . .

A kihült, üvegszerű égen egyszerre meglátszott az új hold ezüst sarlója.

Visszafordultak, de a kirándulókat hiába keresték. A major körül papirdarabok és hosszúnyakú, üres palackok hevertek a letaposott gyepen.

A révész várta őket a vízbe érő gallyak alatt. Kristóf fáradt volt, megunta a szerepet, melyet játszott. Most már tudta, hogy ehhez is ért, ha kedve tartja. Az ősi Illey névnek a varázsa pedig elkopott, nem hatott rá többé, hogy a dédatyjuk vicepalatinus volt, azt is megszokta, hogy Tamás tegezte őt, úgy, mint a casinobeli barátait.

Mióta csolnakba szálltak, Anna is szótalan lett. Ünnepnap este volt és holnap hétköznap lesz megint... Világos mosolya kialudt az ajkán. Visszanézett a távolodó sziget felé, aztán lehúzta a keztyűjét és lenyúlt, mintha meg akarná simogatni a folyót. A hullám átcsapott a kezén.

Illey a hajó peremére dült és ő is lenézett a vízre. A

holdas, halvány ezüst alatt, megcsillantak Anna csontos, fiús kis kezén a gyűrűk. Egy saphir: egy kék villanás; egy rubin: egy vércsepp. A folyó nem tudta lemosni a leány ujjairól.

— Hogy húz az ár, — mondotta Anna.

Illey félig öntudatlanul nyúlt le a vízbe. És a Duna, a messze német városok és nagy magyar földek végzetének közös folyója, úgy tett egy pillanatig, mintha össze akarná sodorni a kezüket.

A csolnak partot ért.

Virágban állt a régi ház. Még sohasem nyílott ennyi rózsa az udvarkertben. Anna akarta így. Bevitte a virágokat a szobákba is és lassú mosollyal ment végig a lakáson. Kíváncsian nézett meg mindent, mintha most látta volna először a butorokat, a képeket, mintha új szemmel nézné őket. Annak a szemével, aki el fog jönni. „Viszontlátásra . . .“ hiszen ezt mondta valaki a multkor, ott a dunai gáton.

Azóta nem találkozott Illey Tamással. Pedig soha sem sétált annyit Tini mamzellel, mint ekkoriban. Olykor már fáradt volt és még mindég menni akart, a dunai gát felé, végig a belső városon. Egy keskenyvágású arc az eliramodó kocsiablak mögött: hullámot érzett a szívében. Nem, megint tévedett. Egy nyulánk alak az utca fordulójánál; mire közelebb ért, egészen idegen volt.

A napok forróak lettek, melegek voltak az éjszakák . . .

Az Ulming-ház egyik ablaka halkan nyilt bele a párás, kora reggelbe. A homlokzaton még mély volt

az árnyék. Szemközt, a várhegyen sárgán terjedt a napfény, mintha egy borostyánkő-ablakon sütött volna keresztül.

Anna kihajolt az érintetlen virradatba. A sziget irányába nézett. Mikor visszafordult, a sárga reggeli napfény már leért a hegyről és úszva jött át a Dunán a pesti part felé.

Lépések közeledtek: kopogó csizmák, csattogó mezitelen lábak. A szögleten háromemeletes ház épült. Egy ismeretlen vállalkozónak a táblája lógott az állványon. Kiabálás, kalapálás . . . A túlsó oldalon is egy új ház. Azt az Ulwing-cég építette, de lassan haladt. Sok ház . . . A vidékről özönlött a munkás nép a városba. Az utcákban falusi magyar beszédet lehetett hallani. A régi, szőke német polgárok, mintha elfogytak volna.

Egy tarkaszoknyás parasztleány, meg egy hosszú kőmíves legény ment el az ablak alatt. A ráncos kis parasztszoknya vígan harangozott a nagy férfilépések mellett. Anna utánuk nézett. „Ezeknek jó: együtt maradnak". Hirtelen önmagára kellet gondolnia és az emlékezetéből egy álom kezdett fölmerülni. Ma éjjel álmodta, pedig azt hitte, hogy semmit sem aludt.

Álmában idegen utcában járt egészen egyedül. Ez szokatlan volt és megijesztette őt. A néptelen utcának csak a túlsó végén ment valaki. Megismerte előkelően hanyag járásáról. Utána eredt, egyre gyorsabban lépett, de a távolság nem fogyott közöttük.

Az utca nyúlni kezdett, hosszabb és hosszabb lett.

És az a valaki egészen kicsinynek látszott messze, messze. Nem bírta elérni, pedig már lélekszakadva futott. Kiáltani akart, hogy álljon meg és a két karját kinyújtotta utána.

Fölébredt. Az álom eltünt, de a mellében láthatatlanul ott maradt kinyújtott karjának vágyó, végtelen mozdulata.

Az anyja képére nézett. Az anyja már nem volt idősebb nála; egykorúak lettek ő, meg az a kedves, ijedt tekintetü gyermekasszony. Már utólérte az anyja éveit. Ha itt volna . . . Nem, erről még vele sem tudna beszélni, senkivel, soha.

Levetette magát a diványra, tenyerébe fogta az arcát. Félig lehunyt pillákkal nézte a sokvirágos vászonhuzatot. Terjedni kezdett körülötte. Már nem is volt szövet, rét lett belőle, egy virágos rét és a tulsó végéből jött valaki feléje. Nem fordította oda a tekintetét, mégis tudta, hogy jön. A szíve gyorsan vert. Csodálkozva emelte föl a fejét. Új volt minden, új lett ő maga is. Egyszerre énekelni szeretett volna, kiénekelni a napfénybe azt, ami nagyobb volt nála, ami nem fért el fiatal mellében.

Énekelni . . . De a ház aludt. Csak ő volt ébren. Ez jó . . . egyedül lenni. Két keze között leküzdhetetlen mosolyt érzett az arcán. „Szeretem . . .“ Halkan mondta, utána mégis úgy érezte, mintha abban az egy szóban minden dalát elénekelte volna.

Lenn csendesen nyikorgott a gyalogkapu. Kristóf ekkor jött haza. Körülnézett, aztán beosont az irodába, abba a szobába, melyben az építőmester életében az atyja dolgozott. Mióta Kristóf valahogyan elvégezte a technikus főiskolát, ez lett az ő helye. Kimerülten könyökölt az íróasztalra. Az inge gyűrött volt, az arca is gyűröttnek látszott.

Füger Ottó bejött hozzá, de ő nem bírt változtatni kétségbeesett tartásán. A szája gyámoltalanul elferdült.

— Mi történt? — kérdezte a fiatal Füger.

Kristóf bágyadtan föltekintett. Mindegy volt neki, ki kérdezi, kinek felel. Ebben a pillanatban akár Flóriánnak is megvallotta volna a nyomorúságát. Beszélnie kellett valakivel... attól minden könnyebb lesz.

Füger Ottó ajkának egyenes, puha vonala hangtalanul vált ketté. A szeme kerek lett. Régen sejtette, hogy Kristóf kártyázik. De amit ma éjjel vesztett, az sok volt. Túl sok . . . Hirtelen rendbe szedte ámuló arcát. Mindent tudni akart.

— Hát csak ez a baj?

Kristóf gyanakodva tekintett rá. Ő szemrehányást várt. Az kellett neki, az megalázta és megnyugtatta volna. Levette volna róla a felelősség súlyát.

Füger Ottó érezte, hogy ügyetlen volt. Komoly és gondtelt arcot rögtönzött.

— Ez már baj! Nagy baj. Ha a boldogult építőmester úr tudná...

Igen, ennél lesújtóbbat nem mondhatott. Kristóf összegörnyedt.

— Ne higyje,... nem vagyok rossz. Csak szerencsétlen vagyok, átkozottul szerencsétlen.

A fiatal Füger fel-alá járt a szobában és gondolkozni látszott, pedig tudta, hogy mit fog mondani.

Kristóf szeme kínos merevséggel követte minden mozdulatát.

— Segítsen rajtam, — mondotta rekedten, mikor már nem bírta a csendet. — Segítsen, az Isten szerelmére, adjon valami tanácsot.

Füger Ottó éppen ezt akarta. Fürkészően körülnézett, aztán megállt a főnöke fia előtt.

— Jó az Ulwing-név, — mondotta halkan, — a Paternoster-utcában adnak rá, amennyit akar. Mire

való lenne a váltó? Elitélendő dolog, — tette hozzá sebesen, — nagyon elitélendő, de hát most az egyszer.

— A Paternoster-utcában, a pénzváltóban? — Kristóf kissé fölegyenesedett. — És az aláírás elég? Hogy is nem jutott előbb eszembe. Hát oda menjek?

Füger Ottó, mikor egyedül maradt, levette a szemüvegét, rálehelt és mialatt megtörölte, egészen közel tartotta a szeméhez. Leült az íróasztalához. Lassan rajzolni kezdett az itatós papírosra. Eleinte kigyóvonalakat rajzolt, aztán U betű lett belőle... Ulwing & Társa. Ezt írta oda és arra gondolt, hogy a Társ majd ő lesz. Dolgozni fog, de már nem sötétben, nem másért, mint Füger Ágoston. Végtelen megvetést érzett az atyja iránt. Ő csak olyan régi fajta cselédtermészet, aki megöregszik az igában, koldus marad és dolgozik a más zsebére.

Kitörölte, amit az itatósra írt. Alázatosan állt föl az íróasztal mellől. Ulwing János Hubert ment át a szobán. A cégfőnök barátságosan intett a kezével. Füger Ottó összehúzta a szempilláit. „Milyen öreg a keze. Öreg az egész ember. Ez már nem viszi soká". És azzal a fojtott lassú gyűlölettel nézett utána, melylyel csak azok a szegények bírnak nézni, akiknek el kell adniok az eszüket, hogy a gazdagokat gazdagítsák.

„Nem viheti soká. És a másik?..." Megint írni kezdett az itatósra. Ulwing & Társa. Sokszor odaírta és óvatosan kitörölte megint.

Aznap délután Kristóf egy kis aranyláncot hozott Annának. A mamzellnek egy ezüstözött Szent-Antal szobrot vett, Flóriánnak pénzt adott és a cirkuszba küldte. Bőkezű volt és jókedvűen fütyörészett.

A paternoster-utcai pénzváltóban mindenki hajlongott, mikor megmondta, hogy Ulwing Kristófnak

hívják. Kezest sem kértek, nem is tudakoltak semmi mást. Egy kicsit remegett ugyan a toll az ujjai között, de a bagolyképü kis praktikáns, aki a váltócédulát elébe tette, nem figyelt erre.

Most majd ki fog fizetni mindent. Számolni kezdett. Mi maradt meg neki azután? A Király-utcában tartozott két uzsorásnak. Az óráját is visszaváltja. Arra a gyanús öreg kufárra gondolt, aki csak este nyitja ki az ajtaját a rosszhírű ház udvarának a végében. Egy karperecet is igért egy leánynak. Nagyobb öszegek kezdtek eszébe jutni. Sok régi tartozás, melyről megfeledkezett. Már nem fütyült. Igyekezett eltólni magától a kényelmetlen gondolatokat, semmi értelmük, hiszen sok pénz van a zsebében. Valahogy majd rendet lehet vele teremteni. Kártyát pedig nem vesz többé a kezébe.

Egyszerre bágyadt tekintettel nézett a levegőbe; kedvetlen lett. Már nem bizott abban, amit saját magának igért. Annyiszor igérte, annyiszor megszegte. Valaki más előtt kellene a szavát adnia. Hol van Anna? . . .

Anna kinn állt a lépcsőnél és a korlátnak dülve nézett le a kapualjába. Nem változtatott a tartásán, mikor a bátyja melléje lépett.

— Mit csinálsz itt? — kérdezte Kristóf, hogy magára vonja a figyelmét. Szüksége volt rá, beszélni akart vele. Most mindjárt, mert később talán már nem lesz ereje hozzá.

— Anna . . .

A fiatal leány feléje fordult, de a pillantása túl nézett rajta.

— Valaki jött, — mondotta Anna, — csengettek a kapu alatt. — Ebben a percben olyan erősen

élte a saját életét, hogy a szíve nem fogta föl a másik élet hangtalan segélyhívását.

Kristóf még egy darabig állva maradt mellette, aztán füttyentett egyet. Már elmult az a perc, amelyben beszélni vágyott. Szinte örült, hogy nem kötötte le magát kényelmetlen igéretekkel. Szabad maradt.

Anna alig vette észre, mikor elment. Megint áthajolt a korláton. Szemének és ajkának a szeglete finoman fölhúzódott. Kis arca sajátságos, várakozó kifejezést nyert.

És aznap csakugyan eljött az, akire Anna várt.

A napszobában ültek kissé feszesen, udvarias körben, mintha középütt abroncs lett volna a földön.

Illey Tamás a hugát is magával hozta. Kristóf is ott volt és Anna úgy érezte, mindenkinek meg kell látnia, hogy küzködve lélegzik és a vér minduntalan az arcába száll.

Ijedten kezdte figyelni önmagát, de a hangja egészen természetes volt, a mozdulatai fegyelmezettek, mintha valaki más cselekednék helyette. Megnyugodott; fejében a zavarosnak tetsző hangokból szavak lettek. Illey Tamás hangja kivált a többi közül és hozzányúlt, mint egy érintés.

Összerezzent. Ellenállhatatlanul feléje kellett fordítani az arcát. Illey tekintete fényes és mély volt. Csak egy pillanatig látta őt így, aztán valaminő erőfeszítés látszott a férfi vonásain és mintha hirtelen, gőgös zárkózottság lepte volna meg, barna szemében kihült a fényes melegség, szinte elbújt a többiek elől.

De Anna nem felejtette el, pedig mióta az atyja is feljött az irodából, Illey Tamás csak János Huberttel beszélt, aki épen olyan ünnepélyesen ült a hegyes-

lábú, sokvirágos széken, mint régen Geramb bárónő szalonjában, Bajmóczy septemvir oldalán.

A városról beszéltek. Új vasútvonalakról. Dunai gőzösökről. Építkezésről. Politikáról.

Anna nem sokat értett ehhez. Az Ulwing-házban az ország politikája csak annyit jelentett, hogy: jó vagy rossz üzletév. Csak eszköznek vagy akadálynak nézték; míg Illeynél mintha önmagáért való cél lett volna.

Szűkszavú beszédje egyszerre gazdaggá vált.

Hiába tipornak ránk, hiába fojtogatnak, — mondotta és a tekintete kemény lett. — A nomád nagy szabadság az én fajtámnak az őshazája. Abból jöttünk. Nem lehet elfelejteni . . .

Anna feszülten nézett rá és mialatt hallgatta, emlékezetének a félhomályából messze dolgok kezdtek előjönni. Jörg nagyapa hajdani boltja, lázas emberek és az a rejtélyes, nagy hang, mely valamikor szavak nélkül elvitte a lelkét egy ügyért, melyet nem értett. Most úgy tetszett neki, Illey Tamás szavakat ad a régi hangnak és ő megért sok mindent, amit gyerekkorában átélt.

János Hubert is figyelmesen követte Illey szavát és közben az atyja jutott eszébe, Ulwing építőmester. Amit ő a városért tett és érzett, azt Illey az egész országért érzi, az egész országért akarná tenni. Vajjon hogyan lehetséges ez?

Józanul mosolygott. „Mind ilyenek ezek a magyar urak. Mindegyik az egész országot akarja megmenteni, pedig ha csak egy-egy darabjához nyúlnának, többet érnének el.“ Csendesen birálgatta magában a vendégét, azért mégis szívesen hallgatta, mert bízás

áradt a szavából és a gondolatai reátámaszkodhattak erre az erőre.

— Hát igazán lehetséges, hogy a gazdasági élet is föltámad még valaha minálunk? — János Hubertnek most már csak az üzlet járt a fejében. Faárakról kezdett beszélni, épületanyagokról, munkásviszonyokról.

Mártha szórakozottan mosolygott a sokvirágos divány szögletében. Kristóf idegesen szólt közbe, de az atyja nem hagyta abba.

Illey Tamás udvariasan hallgatott. Anna észrevette, hogy a console irányába néz, az üvegburás órára. Ijedten követte a tekintetét. Soha sem látta még ilyen ellenséges gyorsan futni a mutatót. És ebben a pillanatban fölfogta, hogy milyenek lesznek az órák, ha megint egyedül marad.

Valamit mondani kell Illeynek, mielőtt elmenne, valami, ami visszahozná őt. Nem tudta, hogy föláll, nem tudta, hogy a zongorához megy.

— Igen, énekelj Anna, — mondotta Mártha.

— Énekelj! — kiáltotta Kristóf és örült, hogy félbeszakíthatja az atyját.

Anna zavarodottan fordult Illey felé. Az ő szeme is kéri őt. A tekintetük találkozott. Messze voltak egymástól és a leány mégis úgy érezte, hogy hozzáhajlik és neki, egyedül neki fog valamit mondani. Még nem tudta mit, de a keze alatt már ébredt a zongorán Schubert zenéje.

Sei mir gegrüsst . . . Sei mir geküsst . . .

Halvány, rózsaszín felhőben emelkedett a vér Anna halántéka felé. Az arca idegenszerüen szép lett, érintetlen kis melle, mint kettős fehér szárnycsapás szállt és emelkedett a könnyű ruha alatt és a hangja tisztán

elragadóan áradt, mint egy mély, tündöklő szenvedély. Könnyek voltak benne, diadalmas ifjúság és benne volt egész szerelmének öntudatlan, gyönyörű vallomása.

Kristóf ámulva nézett rá. Soha sem hallotta így énekelni az ő józan, okos hugát. Mindannyian Annára néztek. Senki sem fogta fel, mi történik, és mégis, mintha meleg világosság rezgett volna át rajtuk.

„Milyen szép, mikor énekel", gondolta Illey Tamás.

Az emberek nem látják mindég egymást, csak néha, egy-egy pillanatra. Tamás ebben a pillanatban látta meg Annát. Kissé elsápadt, úgy tetszett neki, valaki forró, simogató kézzel megingatja arca körül a levegőt. Tekintete nem engedelmeskedett, kívánóan átölelte a leányt.

Anna nem értette ezt a tekintetet és mégis megrázta őt.

Aztán vége volt a dalnak. És a csendben egyszerre szinte kihült Anna lénye. Zölden-kék szeme hidegen nézett a levegőbe, a szemöldöke mozdulatlan lett. Mikor Illeyhez fordult, áthatlanul zárkózott volt az arca. El akarta takarni, amit önmagából megmutatott, mintha szégyelte volna.

A többiek is rendbeszedték az arcuk elváltozott kifejezését. Hétköznapiasan józanná vált minden. Netti behozta a lámpát. Este volt.

Egy hét sem telt el egészen és Illey Tamás megint eljött a régi házba. Egyedül jött, Mártha falura ment.

— A vőlegénye anyjához, — mondotta Illey. — Régi mátkaság. Ősszel lesz az esküvő. Ez a gond is elmulik.

Aztán nem szólt róla többet. Általában keveset

beszélt. Anna sem beszélt sokat, de azért derüs és boldog volt közöttük a csend.

Tini kötőtűi sebesen verődtek össze a lámpaernyő alatt és feszült, hosszú arcának olyan kifejezése volt, mint mikor öregedő emberek ablakon át a tavaszba néznek.

Anna olykor megrezzent, mintha a férfi tekintete a nevén szólította volna. A himzőkeret fölött Tamásra mosolygott, aztán megint lehajtotta a fejét és gyűrűinek a kövei egyenletesen csillantak föl a lámpafényben, ahogy a selyemszálat a magasba húzta.

János Hubert feljött az irodából. Tini mamzell beleszúrta a kötőtűket a gombolyagba. Fölállt. Lépései elhangzottak a folyosón és János Hubert megint az üzletről, a városról, az építkezésről kezdett beszélni.

Anna ilyenkor mindég meghallotta az óraketyegést. Ha egyedül lehetne Illey Tamással, odamenne az órához és visszatólná a mutatóját és ez mindent elmondana, amiről ő nem tud beszélni. De ők soha sem voltak egyedül. Csak akkor, csak úgy bírt Tamásnak valamit mondani, ha énekelt.

Megértette-e? Szerette-e hallani? Nem tudta. Illey más volt, mint mindazok, akiket eddig ismert. Mikor a szemük találkozott a csendben, egészen közel érezte magát hozzá. Mikor beszéltek egymással, úgy rémlett neki, messze-messze vannak és nagy távolságokon kell áthatnia a hangjuknak és útközben egészen kihülnek a szavak.

Anna szeretni kezdte a hallgatást. Ezt betölthette a szíve melegével.

Közben elmult a nyár.

Illey Tamás mindég gyakrabban jött, mindég hosszasabban maradt. János Hubert elhagyta esti sétá-

ját, hogy vele lehessen. Tini a legszebb csészéket adta ki a tükrös szekrényből, ha őt várták. Flórián gyorsan futott kaput nyitni.

A napok rövidek lettek. Netti már olykor tüzet rakott a kályhában.

Egy este Illey még a szokottnál is hallgatagabb volt. Tini elejtette a gombolyagot. Mialatt lehajolt érte, Tamás hirtelen Annához fordult és nagyon halkan mondotta:

— Nemsokára elmegyek Pestről. Adjon egy szót, amit magammal vihetnék.

A mamzell már ismét keményen, egyenesen ült a székén és kötőtűi szorgalmasan ütődtek egymáshoz.

Anna keze lesiklott a himzőkeretről és a szeme olyan lett, mintha az egész fénye megolvadt volna.

— Elmegy? . . . A hangja nagyon fátyolos volt.

— Mit mondtál? — kérdezte tőle Tini szórakozottan. Az egyik kötőtűt féloldalt a kontyába szúrta és számolni kezdte a szemeket.

Illey csendes kétségbeeséssel nézte a mamzell lassan mozgó száját, közben türelmetlenül forgatta ujján a régi pecsétgyűrűt.

— Mártha esküvőjére megyek. Egyéb dolgom is van, ki tudja, mikor kerülök vissza.

Anna a gyűrűre pillantott, aztán Tamásra emelte a szemét. Könyörögve, fájdalmasan akarta neki mondani a tekintetével, hogy vigye őt is magával, viselje őt is, mint azt a gyűrűt és ne hagyja egyedül többé soha.

— Jöjjön ki holnap Kristóffal a Palatinus-szigetre, — mondotta Illey hirtelen. A hangja szinte érdes és parancsoló volt. — A gátnál találkozunk, — aztán lágyabban folytatta: — Énekeljen valamit . . .

Ezt úgy mondta, mintha ki akarta volna törölni a levegőből szavainak ott maradt, kemény rezgését.

— Igazán, akarja? — Anna szeme felragyogott. A parancsoló hang úgy hatott rá, mintha Tamás a kezével nyúlt volna hozzá, mintha gyöngéd erővel meghajlította volna a testét. A szerelem alázatának öntudatlan asszonygyönyörűsége rezzent át rajta. Elpirult, aztán elfogódva kérdezte:

— Mit szeret? Schubertet, Mozartot vagy Schumannt?

— Ulwing Anna hangját, — felelte Illey egyszerűen és a szeme közé nézett.

Mikor elhangzott a dal, Tamás felállt.

— Viszontlátásra, — mondotta Anna és keze, mint egy kis madár a fészkében, szinte megbujt, beletámaszkodott a férfi meleg, erős kezébe. Egy pillanatig így maradtak. Aztán Anna megint magában volt. Visszaszaladt a zongorához.

Tamásnak énekelt most is. Utána küldte a hangját, hogy lekisérje a lépcsőn, vele menjen egy darab úton. Talán meghallja, talán visszanéz.

Széthúzta az ablak előtt a mullfüggöny szárnyait. Az utcalámpák már égtek. Valaki állt a túlsó oldalon. Anna jobban előre hajlott. Füger Ottó volt.

A fiatalabbik Füger egy darabig még állva maradt és arra felé fordította a fejét, amerre Illey Tamás elment.

Az iroda ablakából rácsozott fénysáv vetődött ki az utcába. Ulwing építőmester egykori dolgozó-szobájában meggyújtották a zöldernyős lámpát.

János Hubert ma kivételesen soká maradt az íróasztala mellett. Összeesve ült és szintelen bőre két üres ráncot vetett az álla alatt. Keze, mint valami élettelen

dolog feküdt egy csomó papiroson, melyet aláírásra beadtak hozzá.

Nehézkesen állt fel. Már másodszor nézett ki az ajtón, mely a szomszéd irodába vezetett. Valamikor Füger Ágoston dolgozott ott, de amióta a kis könyvvivő jobb karja megbénult a szélütéstől, Ottó fia foglalta el a helyét. Füger Ottó az utóbbi években ügyesen elfoglalt minden helyet az Ulwing-ház üzleti életében. Nélkülözhetetlenné tudta tenni magát, mert levette főnöke válláról az elhatározás kínját.

„Vajjon hol lehet?“ gondolta János Hubert, mialatt az ajtónyíláson át az üres szobába nézett.

Megint visszaült az íróasztalához. Szeme Pest-Buda régi tervrajzára meredt, de azért nem látott belőle semmit. Néha kissé megrándult a feje, mintha fel akarná rázni homloka mögött azt a tompa, sűrű anyagot, mely nem akart mozogni. Sóhajtott és abbahagyta az erőlködést. Lehúnyta a szemét. De most, hogy pihenni szeretett volna, megmozdult az agyveleje, zavaros kavargással kezdett forogni benne minden. Egyszerre Kristófra gondolt.

Füger Ottó csendesen nyitott be az ajtón. Hideg düh volt a szemében, a szájaszéle merev és egyenes volt. Mire a lámpa fénykörébe ért, mosolygott.

János Hubert fennhangon folytatta a gondolatát:

— Ma a pénzváltóban Kristóf nevét mondta valaki. A pénztár rácsa mögött beszéltek róla az alkalmazottak. Mikor feléjük fordultam, elharapták a szót. Nem értem, — aggodalmasan pillantott a fiatal Fügerre: — Tud valamit?

Füger Ottó nem felelt mindjárt. Ebben a percben határtalanul gyűlölt mindenkit, aki a házban élt. Annáért gyűlölte a többit is és azért a gőgös Illeyért,

aki mindég elnézett a feje felett. Úgy rémlett előtte, most a kezében tartja valamennyiöket. Rajtuk állhat bosszút, amiért csak egy kis könyvvivő udvari szobájában született, amiért szegény és hiába töri magát. Közben alázatos tekintettel nézett a földre és úgy tett, mintha szenvedne a kényszerűségtől, hogy beszélnie kell.

— Nehezemre esik, hogy eláruljam Kristóf urat. Én mindég visszatartottam, mindég könyörögtem neki.

— De hát mi történik a hátam mögött? — János Hubert hangja sűrűn bugyborékolt elfehéredett ajka között.

Aztán megtudott mindent és kínlódva ismételte:

— Kártyázik . . . Az egész város tudja . . . Veszít... Váltók? . . . Iszonyodva kérdezte: — de hát mennyi az összeg?

— Száznyolcvanezer forint . . .

János Hubert egy pillanatig kiegyenesedett a székében, aztán lassan, ferdén esett össze az alakja. Most már csak a magas gallér tartotta fenn meglazult, viaszsárga arcát. Néhány perc alatt egészen öreg ember lett belőle.

Füger Ottó alattomosan figyelte a főnökét. Elváltozott külsejéről olvasta le, hogy mit kell mondania.

— Ne essünk kétségbe, főnök úr. Kristóf úr azért alapjában derék, istenfélő fiatal ember. Csak a rossz társaság tette. Mindég mondtam neki. Azok a falusi nemes urak vadásztak rá. El is nyerték a gazdag Ulwing pénzét. De ne büntesse őt főnök úr. Inkább viselem én a haragját, úgy is én vétkeztem legnagyobbat, mert hallgattam.

Bűnbánóan horgasztotta le a fejét, mintha ítéletre várna.

— Jó ember maga, Ottó, — sóhajtotta János Hubert ellágyulva.

— Meg fogjuk menteni a cég hírnevét! — mondta a fiatal Füger ünnepélyesen, — Kristóf urat pedig, ha szabad tanácsolnom, el kell vonni a megrontóktól. Talán külföldre . . .

— Külföldre küldeni? Igen, — János Hubert egyszerre határozott lett. — Valamikor boldogult édes atyámnak is ez volt a terve. Frankfurtot tanácsolja? Jó, hát legyen Frankfurt.

A főkönyvelő nem várta, hogy ilyen könnyen fog menni minden. Merészebb lett.

— Kisigényű, munkás emberek közé kell küldeni, amíg megkomolyodik. Azalatt Anna kisasszonynak talán valami jó eszű üzletembert tetszik férjül választani, aki belép társnak a cégbe és leveszi a gondot a főnök úr válláról.

Ez egy új reménység volt. János Hubert megigazította a nyakkendőjét. „Egy komoly üzletember Kristóf oldalán. Valaki aki a családhoz tartozik. Az Anna férje“ . . . Illey Tamás képe kényelmetlenül tolakodott a gondolatai közé. „Meg kell akadályozni, hogy ezentúl találkozzanak.“ Olyan sokat követelt már tőle az élet, hogy most az egyszer ő akart követelni. Mindég kérlelhetetlen volt önmaga iránt, kérlelhetetlen akart lenni a többiekkel szemben is.

— Igen, ez megszabadítana minden gondtól, — mormogta, mintha önmagával tanácskoznék. — Az Anna férje . . . Dehát ki legyen az?

Füger Ottó szerénykedve mosolygott. Levette szemüvegét és rálehelt az üvegre; mialatt megtörölte, egészen közel tartotta a balszeméhez.

János Hubert maga sem tudta hogyan, Münster

Márton György fiára gondolt. Münster Károly tőkét is hozna a cégbe, esze is van . . .

Megveregette Füger Ottó vállát:

— Köszönöm!

A fiatal Füger zsibbadt arccal nézett utána. Ő egyebet várt.

Másnap Kristóf elutazott a régi házból. És kinn, a dunai gáton hiába várta Annát Illey Tamás.

Az udvarkertben fehér dér lepte be az őszirózsákat.

Az eső meggyűlt az ereszcsatorna torkában és olyan reménytelen hangot adott, mintha valaki zokogna a meredek, kettős tető alatt.

Odakinn esteledett, szomorúan, ősziesen. A napszoba ablakának az üvegjén úgy futottak le az esőcseppek, mint a könnyek egy átlátszó, szürke arcon.

A régi gyerekszobában üres volt a csend. Mióta Kristóf elutazott, Anna nagyon egyedül maradt. Délutánonként sokszor felállt a varróasztala mellől és halkan az ajtóhoz ment. Hirtelen kinyitotta: senki sem

volt ott. Lenézett a lépcső mélyedésébe. A ház hallgatott... Százig számol, aztán nem vár tovább. Még egyszer számolt százig és a küszöbről is visszanézett.

Este, mikor Netti meggyújtotta a lámpát és Flórián becsukta a nagy kaput, Annának nem egyszer könnybelábadt a szeme. Fogolynak érezte magát. Az élet kívül maradt. Megint elmúlt egy hiábavaló nap, pedig mikor megvirradt, olyan bőkezűen igért meg mindent. Aztán ravaszul kínozta őt, elosont és nem váltott be semmit.

Illey Tamás nem jött többé.

Anna kicsiny arca egészen halvány és keskeny lett. Félni kezdett. Talán valaki máshoz jár most Illey, vagy talán haragszik? Olyan komolyan mondta neki, mikor utolszor látta, hogy másnap ott legyen a dunai gátnál. És ő nem lehetett ott, nem is üzenhetett, írni sem tudott. Kristófnak el kellett utaznia és az atyjuk nagyon szigorú volt mindkettőjükhöz.

„Miért nem jön? Hol marad?“ Az ablaküvegnek szorította az arcát. Valahányszor megszólalt a kapucsengő, szívében összeszaladt a vér. Várt, aztán csüggedten hanyatlott le a feje.

A napszobában sugdosódni kezdtek a butorok. A falak is emlékeztek. Az ajtókilincs is ismerte Tamás kezét. Az ernyőslámpa, az üvegburás óra, mind azt mondták, hogy sokszor látták őt.

Anna elfordította az arcát. Az emlékek sebet ütöttek benne. Összekulcsolta a kezét, hogy kegyelmet kérjen attól, ami kínozza.

Órák multak: Tini bejött és kártyát kezdett vetni a lámpa alatt:

— Minden bánatod elmúlik, kis galambom, — mondotta, mikor a kártyavetés végére ért.

— Nekem nincs bánatom, — felele a leány és igyekezett magasan tartani a fejét.

János Hubert hangja hallatszott:

— Anna, vendég van!

Az utóbbi időben Münster Károly gyakran járt a házhoz. Esténkint kényelmesen ült a zöld szobában, mindenben igazat adott János Hubertnek és, ha semmi sem jutott eszébe, szelíden malmozott nagy, vörös kezével.

Az a két kéz ingerelte Annát. Zavarba tudtak jönni, mint az emberi arcok, vörösek lettek kínlódtak, míg Münster Károly maga mindég nyugodt és unalmas volt túl hosszú vasárnapi kabátjában.

„Vajjon miért jön?“ gondolta Anna fáradtan, mialatt szemben ült vele.

Egy napon aztán megtudta ezt is. Münster Károly megkérte atyjától a kezét.

— Megtisztelő ajánlat és igen előnyös, — mondotta János Hubert a leányának. — A Münster-cég jóhangzású és komoly cég. A fiatalember értelmes, tőkéje is van.

Anna hüledezve nézett rá, aztán az arcába szökött a vér. Egész életében azért küzdött, hogy elnyomja magában az akaratot, mindig engedelmeskedett, de amit most kívántak tőle, az ellen fellázadt.

— Nem, soha! — a hangja olyan röviden csengett, mint mikor kalapácsot ejtenek az acélra.

János Hubert összerezzent. Ez Ulwing építőmester hangja volt.

„Korán szóltam“, gondolta kedvetlenül, „még várni kellett volna“.

Aztán várt. Kinn már hullott a hó.

Anna arca még átlátszóbb lett az utóbbi hetek-

ben. Éjjente nem aludt. Nem énekelt többé, nem nevetett és a hosszú estéken át, mialatt atyja a sokfiókos íróasztalnál dolgozott, szótlanul üldögélt a zöld szobában.

János Hubert ekkoriban már pápaszemmel olvasott. Feltólta homlokára és lopva Annára nézett. Lassú félelem fogta el. A saját életére gondolt. Sohasem volt boldog, sohasem tett boldoggá senkit.

— Beteg vagy? — kérdezte hirtelen.

— Nem . . .

— Fáj valamid?

Anna nem felelt, de a szemének olyan kifejezése volt, mintha azt kérdezné, hogy miért kínozzák. János Hubert háta meggörbült. Tovább lapozott az üzleti könyvben. Anna hallotta gondtelt sóhajtását.

— Kristóftól jött rossz hír? — kérdezte, mialatt az íróasztalhoz ment. — Nem? Hát akkor az üzlet? . . . Beszélj róla velem, hiszen én is Ulwing vagyok.

János Hubert becsukta a könyvet, melyben számolt.

— Úgy sem értenéd.

— De hiszen megtanulhatnám . . .

— Te csak hímezz és énekelj. Nem kell az üzlethez tudnod. Nem asszonynak való az. Másra teremtett benneteket az Isten. — Ettől a mondattól megmozdult a lelkiismerete. Zavarba jött.

— Még mindig nem felejtetted el Illey Tamást? — kérdezte félhangon és a földre nézett.

— Nem felejtettem el.

Néhány nap mulva egy estén Jörg nagyapa eljött Annáért, hogy hangversenyre vigye. A kocsiban az öreg úr Münster Károlyt kezdte emlegetni.

„Hát ő is a többiekkel tart?“, gondolta a leány

és szomorúan nézett a nagyatyjára. Valamikor börtönben volt, mert megértette a mások szabadságát, most mégis az unokája szabadsága ellen beszél.

A hangverseny-teremben már szorongott a tömeg. Az aranyozott facsillárokban temérdek gyertya égett. Lángjuk nyugodt, sárgás világosságot szőtt bele a levegőbe. Az emelvényen nyitva állott a zongora. Az orchestrumból hangszerhangolás hallatszott, mintha hegyescsőrű madarak csipkedték volna a húrokat.

A fal mellett néhány ujság-recenzens állt. Anna hallotta, hogy előre megegyeztek abban, mit fognak a holnapi lapokban mondani. A széksorokban ismerős belvárosi kereskedők, gazdag polgárasszonyok, egyenruhás tisztek, öreg papok és legelől, óriási krinolinokban ékszeres dámák, magyar dolmányos előkelő urak.

Müller apothekáriusék integettek. A Münster kisasszonyok is ott voltak. Hátul székeket tologattak az érkezők. Néhányan köhögtek és a torkukat reszelték és a fejek, mintha rugóra jártak volna, hirtelen az emelvény irányába fordultak. Aztán csend lett.

Anna tekintete végigsiklott az arcokon. A sok ember úgy hatott rá, mint egy üres medence, mely a zongora felé tátong és várja, hogy hangokkal és érzésekkel töltsék meg. Az ő szíve tele volt magányos, fiatal fájdalommal és szinte félt, hogy az első hangra a szeméből csordul ki minden fájdalom.

Egyszerre megfoghatatlanul nyugtalan lett. Mintha valaki a távolból megérintette volna. Sebesen oldalt pillantott. Ereiben összerezzent a vér: pillantása találkozott Illey Tamás sötét, szomorú szemével. És a két tekintet egymásbavonaglott a távolságon át.

Körülöttük hullámzott a terem. Nagy, kiálló éljen

tört fel. A taps zaja, mint a zivatar csapkodta a falakat.

Az emelvényen ott állt, magasan a többiek felett, a nagy művész. Hosszú, fehér haja, puhán lendült meg márványfeje körül. Szikár alakja meghajolt a hódolat előtt.

Aztán felzúgott keze alatt a zongora. És a hangok zengtek, sírtak, dühöngve viharzottak, zsongva enyelegtek, feloldozóan mosolyogtak át a levegőn. A márványfejű művész előbűvölte a zongorából azokat a hangokat, melyek nem voltak előtte és nem lesznek utána.

A tömeg visszafojtott lélegzettel, igézetten hallgatott. És a zene zord erővel áradt tovább. Aztán gyöngéd lett, mint egy haldokló visszhang. Fenséges hatalommal tört elő megint. Tűzben hajlított hangok törtek elő és akik hallották, azok előtt megelevenedtek Beethoven, Bach Sebestyén és Weber alkotó percei. Ezeket a perceket bírta újból izzóvá tenni a művész, akinek a játéka mindég Istenek születése volt.

Ulwing Anna lelkét nagy, fénylő szárnyakon Beethoven Apassionatája vitte Tamáshoz az emberek feje felett. Úgy tetszett neki, a zene hullámjárása összesodorja őket és ők elmerülnek egy végtelen, csillogó fátyolban.

A terem megint tombolt. Az emberek felálltak. Néhányan az emelvényhez rohantak és ott tapsoltak tovább.

A művész saját szerzeményét kezdte játszani. És ekkor, mintha a márványarcban láng gyulladt volna, tűz világított át a homlokán, tűz áradt ki a két szeméből és az alkotó művész eltávolodott és magányossá vált.

Anna a zongora felé fordult. Ez más volt, mint amit valaha hallott. Régi szavak mozdultak az emlékezetében ... „Teremteni kell, úgy mint az Isten. Még agyagot is újat kell teremteni.“

Ismét tapsoltak, de a taps, mintha egyszerre tartózkodóbb lett volna. A virtuóznak szólt, nem az alkotónak.

„Nem értik“, gondolta Anna leverten. „Ezt a zenét még nem lehet biztonságban bámulni. Korán jött...“ és megint Walter Ádám szavai jutottak eszébe.

Aztán elfelejtett mindent. Tekintete Tamást kereste a kifelé tóduló tömegben. A ruhatár porszagú melegében egymást taszigálták az emberek. A kapu alatt a fogatok ajtaja csattant. Egy rekedt hang a kocsisok nevét kiáltozta.

Anna meglátta Flóriánt és intett neki. Jörg Ulrich ekkor már a kocsijában ült.

— Gyalog szeretnék menni, — mondotta a leány sebesen. Az öreg úr álmos volt. A mögötte jövő fogat lovai nem akartak állni a hidegben. A kocsiajtó becsattant. Anna szabadnak érezte magát.

— Menjünk ...

Flórián jó, széles arca egy pillanatig csodálkozva fordult feléje. Aztán engedelmesen indult el mögötte a hóban.

Az utca szegletén valaki mozdulatlanul állt egy lámpa alatt és keresően nézett be az elrobogó kocsik ablakán. Egyszerre nem nézett többé a kocsik felé. Annára nézett sötét, szomorú szemével. A kalapját mélyen levéve tartotta, a hó sovány arcába esett.

Erősen fogták egymás kezét és lelkükben olyan volt a csend, mint az az örülni nem merő, zsibbadt

pillanat, melyben egy kínzó testi fájdalom hirtelen megszűnik.

Az utcákon távolodón gurult szét a kocsik puha zaja. A tompuló emberi hangok közül kicsattant még egy-egy messze nevetés. Aztán csak a hó hullott csillagos, lassú pelyhekben. És a nagy fehérségen át, ők ketten, szótlan megegyezéssel indultak el egymás oldalán.

Anna nem érezte a hideget. Csupasz vállán megcsúszott a prém, kicsiny cipői elmerültek a hóban; mégsem fázott. Ment véghetetlen boldogságban. Illey elragadtatva nézte őt, aztán erőt vett magán. Nyugodtnak akart látszani, de a hangja idegenszerűen elváltozott volt.

— Mikor a hangverseny hirdetéseit láttam, reménykedni kezdtem, hogy találkozunk. Csodálatosabban jött minden, mint ahogy várni lehetett volna.

Anna is erőt vett magán.

— Hát igazán nem a zenéért ment ma oda? — kérdezte félhangon és mosolygott.

— Soha se járok hangversenyre, — mondotta Illey Tamás őszintén. — Nem értem én a magas zenét.

Anna szinte ijedten fordult feléje.

— Hát akkor azt sem értette meg, amit én magának énekeltem?

— Nem a zenéjét értettem meg, hanem azt, amiből az a zene lett.

Anna gondolatai összezavarodtak. Eddig azt hitte, hogy ők ketten találkoznak, együtt vannak a zenében... És Tamás most azt mondja, hogy nem érti meg az egyedüli nyelvet, melyen az ő lelke is, a vére is beszélni tud... Mindegy, minden mindegy, csakhogy itt van, csakhogy mellette lehet.

A nyaka kissé hátracsuklott és félig lezárt pillákkal olyan vágyóan nézett Illey vállára, mintha kis fejének ott, azon a vállon akart volna fészket rakni a tekintetével.

Tamás feltűnően lassan kezdett lépni. Egyszerre Anna is észrevette a befúvott lámpát az Ulwing-ház előtt.

— Régen kerestem ezt a mai órát, — mondotta Illey sebesen, — akkor a szigeten is ezt kerestem, mikor olyan soká vártam magára. A csillagok is feljöttek, a révész is tüzet rakott. Másnap megint ott jártam. A kapujuk csengőjét is meghúztam sokszor. Láttam az arcát az ablakon át, zongorázni is hallottam, mégis azt mondták, senki sincs otthon. Flórián a földre nézett, mikor mondta. Megértettem, nem akarták, hogy jőjjek.

— Pedig én mindég vártam ... Annyi szenvedés volt az Anna fátyolos hangjában, hogy Illey előtt egyszerre világos lett minden.

Ebben a pillanatban meglátták a házat. Már olyan lassan léptek, hogy szinte egy helyben maradtak, mégis fogyott a távolság. A kapu kimozdul a falból és elébük jön sötéten, sietve a nagy fehérségen át. A két oszlopember is vele jön. Egészen kihajolnak a kőpárkány alól és lenéznek rájuk.

A kapu mint egy zökkenésben megállt. Az út végére értek. Anna szíve megbénult az ijedtségtől. Még egy perc, aztán nem fogják látni egymást.

Flórián elejtette a kapukulcsot. Lassan, nagyon lassan turkált kezével a hóban és közben egyetlen egyszer sem pillantott fel.

Illey Tamás Annához hajolt:

— Már nem tudunk mi egymás nélkül élni, — és megcsókolta a leány kezét.

A hó csendesen hullott és ők ketten, a havas fehér fátyolon át, szótlanul néztek egymás szemébe.

Mikor Anna felment a lépcsőn, levette ajkával Tamás csókját a tulajdon kezéről.

Másnap mindent elmondott az édes atyjának, és mikor délután megszólalt a kapucsengő, Flórián széles, nevető arccal nyitott kaput Illey Tamásnak.

Anna hallotta a lépéseit. A lépések elmentek az ajtaja előtt, végig a folyosón, a zöld szoba felé.

Illey Tamás keveset beszélt. A szava komoly és határozott volt. János Hubert állva hallgatta, csak azután kínálta meg üléssel a vendégét.

— Megtiszelő ajánlat... Hirtelen eszébe jutott, hogy ugyanezeket a szavakat használta Münster Károlylyal szemben is. Köhögött, aztán lelkiismeretesen és pontosan elmondott mindent, úgy amint előre elhatározta. Beszélt a tűzkárról, a rossz üzletévekről, Anna hozományáról. A hangja kissé elhalkult:

— Nagyon sajnálatos, de nem vonhatok el tőkét a cégtől. A vagyonnak együtt kell maradnia. Még boldogult atyám határozta így. Ettől nem térhetek el.

Illey udvariasan elutasító mozdulatot tett.

— Ezek a dolgok csak Anna kisasszonyt érintik.

János Hubert leküzdhetetlen csodálattal pillantott feléje. A régi Illey névnek a varázsa megint hatni kezdett rá: már nem dűlt a karosszék támlájának. Ünnepélyesen, mereven ült és bántotta, hogy eddig olyan üzleti hangon beszélt.

— De hát az illei birtok, — óvatosan kereste a szavakat, — úgy tudom, sajnos, idegen kézen van...

Illey kissé elfordította a tekintetét. Érezte, hogy az előbb parádézott a másik előtt és szégyelte magát. Ez a szelíd szemű, jó öreg üzletember eszébe jut-

tatta azt, ami legelőször Annához vonta. Hiába tagadná le, akkoriban sokszor gondolt arra, hogy az Ulwingok gazdagok, és hogy az ősi illei birtok talán megint az övé lehetne. A föld utáni vágyódásában keresett most mentséget önmaga előtt azért, amit régen gondolt. Egy reménység volt. Eltólta magától.

János Hubert várakozóan nézett rá:

— És Illey úr igazán nem gondolna a birtok visszaváltására?

Illeynek sok büszke és önzetlen szó jutott az eszébe. Felülemelkedni mindenen, még önmagán is. Semmit se kérni, csak Annát, akit szeretett. Uri, keskeny arcát János Hubert felé fordította. Nyiltan a szemébe nézett, mintha igéretet tenne:

— Már nem gondolok Ille visszaváltására.

János Hubert udvariasan kérdezősködött a családjáról.

Tamás lassan forgatta ujján a régi pecsétgyűrűt. Az atyjáról kezdett beszélni. Korán elvitte egy szívbaj. Az anyja utána ment. Aztán dobra került a birtok. Csak egy mocsaras erdő maradt, az nem kellett senkinek. És egy kevés pénz. Meg akart tanulni dolgozni, azért jött ide a városba. A saját erejéből akarta visszavenni a földjét. Hiszen a nevüket adta, vagy ők adták neki a nevét, akárhogyan is volt, de az illei föld meg az Illeyek majd ezer év óta összetartoztak.

Tamás leverten nézett maga elé. Arra gondolt, hogy őt is utólérte az alispánok unokáinak a végzete.

— Jogász lettem, — mondotta csendesen, — ép úgy, mint a többiek, elnyelt a politika és pénzért dolgozni nem tanultam meg. A vérünkben van ez. A magyar nemesség csak akkor nem tartja szégyennek a munkát, ha ingyenbe megy. Aki közülünk pénzért

adta magát, az rossz ember volt; a jók pedig tönkrementek.

János Hubert szórakozottan bólintott. Egészen megnyugodott, mióta bizonyos lett, hogy Illey Tamás nem akarja kivenni a cégből Anna hozományát. Feléje nyújtotta a kezét.

— Rendben van. Ille visszavételére nem gondol. A cég ügyeibe nem avatkozik. Most megnézhetjük az üzleti könyveket és a mérleget.

Tamás mosolygott. Ő csak Annát akarta látni és János Hubert kinyitotta előtte a napszoba ajtaját: odabenn meleg és világos volt minden.

Mire az új tavaszban a föld és az ég is meleg és világos lett a régi ház körül, Tini mamzell koszorús fátyolt tűzött Anna hajába. Aztán, mint egy fehér felhő, végigúszott a fátyol a jó öreg szobákon, hozzáért az ajtókhoz, a falakhoz és Anna megcsókolta az atyját.

— Köszönöm, — mondotta a leány, — olyan boldog vagyok.

János Hubertnek ennél többet nem adott az élet... Könnybelábadt a szeme.

A folyosón az öreg Fügerék álltak, Henrietta asszonyság kikeményített fejkötőben, Gemming úr és a kis Feuerlein, aki meghatottan törölgette a szemét. Illey Tamás előtt, valamennyiök közül Füger Ottó hajolt meg legalázatosabban.

Fenn, magasan a tetők felett, bongva beszélt a lipótvárosi templom harangja, mely annyiszor mondott már valamit az Ulwingok végzetéről. És a kapu mellől a két oszlopember benézett a fehér-virágos kocsiba.

A kapuboltozat még egyszer megismételte magában, amit a kerekek mondtak, aztán elhallgatott a ház.

Anna elvitte nászútjára halk kis nevetését. Csendes lett minden, az ember, a napok.

János Hubert egészen egyedül volt. Egy levél Kristóftól, egy másik Annától. Sokszor elolvasta mind a kettőt, mosolygott és behunyta a szemét. Mostanában mindég álmos volt. Az órára nézett. Korán lenne még aludni menni. Fel-alá kezdett járni a csendes szobákban.

A zöld szobából beért a lámpa világa az ebédlőbe. A nap-szobába feljött az utcalámpa fénye és szétszóródott a mennyezeten. A régi gyerekszoba egészen sötét volt.

János Hubert összetette hátán a kezét és lassan ment át a világosságokon, sötétségeken. Az életére gondolt. Ott is épen így volt, csak hogy most, mikor visszanézett arra, ami elmúlt, egyre többnek látszott benne a sötétség.

Nem értette, miért kellett épen máma ilyesmikre gondolnia, mikor úgy is nehéz a feje. Egy pillanatra eszébe jutott, hogy elküld a protomedicusért. Fáradt volt erre is.

Mialatt az órájában lassan forgatta a kulcsot, elszédült, de azért mégis pontosan belerakta az alabástrom tálba mindazt, amit a zsebében hordott. Kulcsait, tollkését és a gyönggyel himzett szivartárcát. Ezt megszokásból hordta magánál, csak úgy üresen, mert az utóbbi években letett a dohányzásról is.

Másnap vasárnap volt. Nem kelt fel az ágyból. Tini időnként bejött és megkérdezte, akar-e valamit? Felnyitotta a szemét, bólintott, de nem mondott semmit.

Gárdos protomedicus megnyugtatta:

— El fog mulni; egy kis fáradság az egész — és nuxvomicát rendelt.

— Nem, nem kell a gyerekeknek írni . . .

János Hubert hétközben fenn járt. Vasárnap ismét ágyban maradt, ott jobban érezte magát. Annától levél jött. Belemosolygott az írásba. Hát mégis volt valaki a világon, aki neki köszöni a boldogságát... Megigazította a takaróját, a fal felé fordult.

Éjjel nagy zúgásra ébredt fel. A feje forgott; az ágy is forgott, a szoba is, és ő nehezen lélegzett. Ki akarta a nyakán gombolni a hálóingét, de nem bírta. Hirtelen felült és felesleges mozdulatával néhányszor odanyúlt még, mintha a nyakkendőjét akarná megigazítani. Aztán visszaesett és nem mozdult többé.

Ulwing János Hubert meghalt azon az éjjelen, kifogástalanul, zaj nélkül, úgy ahogy élt.

A ház üresen állt és a csend a falak közé fészkelte magát. A folyosó sokáig emlékezett rá, ha lépések mentek végig rajta. Az oszlopos óra ketyegése bejárta valamennyi szobát, semmi nesz sem állta el az útját.

Így találta Anna a házat, mikor férjével hazajött abból a megszakított útból, melyre úgy emlékezett, mint egy félben maradt álomra.

Gondolkozás nélküli napok. Halk szavak. Szép, leányos félelmek. Aztán beleszokott a Tamás karjába. Az atyja halálhíre verte föl onnan és az álmot nem lehetett tovább álmodni. Soha többé nem folytatódhatott. Más jött.

Eljött az élet és elmúlt az első év.

A régi házban lassan megint derüssé lett a csend. A szobák olykor már félénken nevetni kezdtek. Hirtelen, szinte szégyenkezve hagyták abba, mintha azok jutottak volna az eszükbe, akik kimentek a kapun és nem jöttek többé vissza.

Megint elmúlt egy év.

A régi ház sárga falai melegek voltak a naptól. Az udvarkertben bokrétás rózsafákat, nyíló koszorúkat emeltek a virágágyak maguk fölé.

A szobák most már szabadon nevettek, csengő, gyereknevetéssel. És a ház mosolygott a bensejében, mint egy jó öreg, aki megfiatalodik.

Ebben az időben Anna csodálatos kis dalokat énekelt. Nem tanúlta őket soha, maguktól jöttek és andalító lüktetésük olyan volt, mint a bölcső ringása. Aztán fölemelte a fiát azzal a rejtélyes mozdulattal, mely szebb még a szerelem mozdulatánál is, melyet a karja titokban régen tudhatott. És közben arra gondolt, hogy ez az, ami összeköti az emberiséget. Egy végtelen, áldott lánc, asszonyi karokból fonódó lánc a föld felett, mely az első asszonnyal kezdődött el és az utolsó gyermeknél fog bevégződni.

— Mama, — dadogta a kis György. Anna halkan utána mondta a szót, amelyet kapott, amelyet ő az anyjának soha sem adhatott és Krisztina asszony halványuló képe felé nézett... Hallgatódzni kezdett. A gyalogkapu nyílt oda lenn. Lépések jöttek a folyosón...

— Tamás, úgy vártalak! — többet, melegebbet akart volna neki mondani. Azt akarta mondani, hogy szereti őt, de a szavak szégyenkeztek és fölcserélődtek az ajkán. Odahajolt a férjéhez, mintha a csókjára várna.

Illey nem vette észre, másra gondolt. Olvasni kezdett egy levelet.

— Otthonról jött...

— Otthonról?... Hát ez nem a te otthonod? — Anna odaadón oldalt hajló feje lassan kiegyenesedett.

Tamás semmit se hallott, semmit se látott, mikor Illéről volt szó. A régi ispán, a kasznár, a tiszttartó, a plébános, mindenki hozzá fordult, aki bajban volt, mintha még mindég ő lenne az illei földesúr. És ő

eljárt a dolgukban és a szeme fényes volt, mikor róluk beszélt.

Anna mozdulatlanul nézett rá. Megint elfogta az a megismétlődő érzés, melytől nem bírt szabadulni, ha Tamás Illéről beszélt. Ilyenkor úgy rémlett neki, a férje elmegy tőle, messze van valahol másutt.

— Tamás,... mondotta halkan, mintha vissza akarná hívni magához.

Illey szórakozottan mosolygott. Még mindég a levelet olvasta. Anna arca komoly és zárkózott lett. A gyöngédség, mely az előbb még jóformán ellenőrizetlenül áramlott ki belőle, szinte fájdalmasan zsugorodott vissza a szívébe. Elfordult.

— Nem, ne menj el. Jer ide. Olvasd csak...

De Anna nem közeledett. Mereven tartotta a fejét. A hasztalanul tett odaadó mozdulat után, így akarta visszanyerni az egyensúlyt.

— Hagyd el, Tamás, — és a hangjába ellenszenv vegyült, — úgy sem ismerem azokat a te embereidet.

— Miért mondod ezt így? — a férfi szemrehányóan fordult feléje. Anna hangja ismét feldöntötte lelkében azt a reménységet, mellyel Illére gondolt, mely akarata ellenére újra és újra elhatalmasodott fölötte... Ha megmondana neki mindent, ha elmondaná neki, hogy ami Illéhez tartozik, az a szívéhez van nőve, hogy vágyódik a földje után . . . Vajjon megértené-e? A szavak olyan erővel formálódtak az agyában, szinte hallotta a hangzásukat. Megalázóan hatottak rá, mintha koldulnának. Érezte, hogy nem tudná őket kimondani soha.

Anna ebben a pillanatban keménynek és ridegnek látta a férje tekintetét.

— Miért haragszol, Tamás? — szeme az illei

levélre tévedt, — hát nem érted? Hiszen csak úgy mondtam. Mind ez olyan idegen nekem.

— Igazad van! — Illey kurtán, neheztelőn nevetett. Egyszerre világosan érezte, hogy Anna idegen mindazzal szemben, ami az ő multjából élőn él a vérében. Idegen és talán az is akar maradni.

A csendben úgy tetszett mindkettőjüknek, mintha visszaléptek volna, pedig valóságban még nem mozdult egyikük sem. Aztán Tamás volt az, aki elfordult. Anna utána nézett.

Az első időben, ha nem értették egymást, elfelejtették egy ölelésben. Később elég volt a kicsiny, tehetetlen gyereksírás a mellékszobában, hogy minden kimenjen a fejükből és egymás mellett szaladjanak és a küszöbön már fogják egymás kezét.

Ma mindeniük egyedül maradt. A kimondott szavak hidegek voltak Anna emlékezetében, amit pedig nem mondott ki, az nyugtalanította őt. Szórakozottan játszott a kis fiával. Tétovázva babrált a varróasztala fiókjában. Abbahagyta ezt is. Be akart menni a férjéhez, a vállára akarta támasztani a fejét és kérdezni és felelni akart, hogy ne legyen közöttük semmi, ami homályos és bizonytalan.

De Tamásnál vendégek voltak. Az urak hangja kihallatszott a zöld szobából az ebédlőbe és a pipájuk füstje is érzett. A király és az ország kibéküléséről beszéltek, a koronázásról és arról, aki koronázott, parlamentről, nagy nemzeti átalakulásról.

Mióta az alkotmány helyreállt, Illey államszolgálatba lépett; a földmívelési osztályban dolgozott. Anna hallotta, hogy odaát a mellékszobában az intenzivebb gazdasági üzemről mond valamit.

Milyen higgadtan és okosan tud Tamás beszélni,

pedig az ő szíve még mindig nehéz és szomorú volt. Egyszerre a férje nevetése hangzott át a csukott ajtón. A szemöldöke merev és egyenes lett, mintha megbántották volna...

Illey Tamás ebben az időben kezdett el sűrűbben vadászatokra járni. Falusi birtokos barátai hívták. Oda lenn Illén, az ő mocsaras erdejében is sok volt a vad. Ha a hivatalából szabadult, fogta a puskáját és ment. Aztán jókedvűen, lesült arccal jött megint haza.

A zöld szobában fegyverek álltak a régi szekrényben, hol Ulwing építőmester valamikor a tervrajzait tartotta. A dívány fölött, Fischer von Erlach és Mansard építőművészek arcképe helyén egy angol vadászkép függött. A sokfiókos íróasztal kis barlangjaiban töltények voltak. Az oszlopos óra előtt egy remekbe művelt vadászkés feküdt.

Annának olykor az az érzése támadt, hogy Tamás nem szereti a házat és a zöld szobát sem szereti, a dudorosra párnázott, jó öreg bútorokat sem.

— Nézd csak Anna, úgy állnak ezek a székek itt az asztal körül, mint a kövér polgárasszonyok a piacon. A csipőjükre támasztják a tenyerüket és majd szétpattannak a jóléttől.

Csendesen nevetett:

— Lehetséges-e, hogy ne lásd, milyen furcsák? Otthon, Illén is volt egy ilyen karosszék a gyerekszobában. Frau Mäyernek hivtuk és kosarat akasztottunk a karjára.

Anna kissé elpirult és zavartan símitotta végig kezével a csíkos vászonhuzatot.

— Bántanak minket, — mondotta, mintha a karosszékhez szólna, — pedig mi ketten összetartozunk... Egyszerre a Geramb-ház lépcsője jutott

eszébe, Bajmóczy Bertha... a régi sértés... a régi harag. Aztán, mintha a nagyatyja szava csendült volna meg az emlékezetében. „Szabad polgár vagyok“...

Fölemelte a fejét. Fiatal nyaka szinte gőgösen hajlott hátra.

— Milyen szép vagy így, — mondotta Tamás és a hangja elváltozott.

Az asszony válla megrezdült. Ez az a régi hang volt, mely úgy nyúlt hozzá, mint egy érintés. Egymásra néztek és Tamás elborította őt az ölelésével.

Anna úgy érezte, a férje karja között elmúlik minden gondolata és elmúlik ő maga is. A feje hátracsuklott, de már nem a gőg mozdulatával, hanem azzal az ősi asszonymozdulattal, melyben benne van a legyőzött győzelme.

— Szerelmem...

Aztán soká, szorosan átölelve tartották egymást és a rejtélyes, ritka találkozások nagy csendje volt közöttük. Mire elmúlt a csend, elmúlt a találkozás is és mindeniküknek visszatért önmagába.

Másnap délután Anna egy távirattal futott végig a szobákon és öröm volt a hangjában:

— Kristóftól jött!

— Most is Baden-Badenban van? — kérdezte Tamás gúnyosan.

— Este érkezik.

— Ideje is már...

Anna egyszerre leverten nézett maga elé. Tamás hangjában mindég valaminő ingerültség érzett, ha Kristófról beszélt és ez fájdalmat okozott neki. Igaz, hogy Kristóf az atyjuk halála óta sokat utazott, de Füger Ottó mindenről jelentést tett neki és mikor otthon volt, akkor dolgozott.

Az üzlet jól mehetett. Fényűzés több volt a házban, mint valaha. A régi deszkapadlók helyébe Kristóf parkettát tétetett. A lépcsőre szőnyeget húztak és az istállóban két pár kocsiló állt. Netti helyett már inas szolgált fel az asztalnál. Flórián portás libériában nyitott kaput. Anna annyi pénzt kapott a háztartásra, amennyit akart és máshoz ő nem értett. De ha Tamás nem volt megelégedve, miért hallgatott? Hiszen az ő kötelessége lett volna, hogy az üzleti könyveket átnézze. Miért tartózkodott mindentől?

Anna azt hitte, megveti az üzletet és mert az ő gondolatában a cég és az Ulwing-név egy volt, tompa, elnyomott sértést látott a férje idegenkedő közönyében. Az első időkben többször beszélt erről Tamásnak. Ő mindég visszautasítóan hallgatott.

Feléje fordult, de a férje mintha kitalálta volna a gondolatát, megelőzte őt.

— Hagyjuk ezt angyalom. Nem akarok beleszólani az Ulwing-cég ügyeibe. — Eszébe jutott, amit az apósa mondott neki, mikor megkérte tőle Anna kezét. Az ember tartsa meg még azt is, amit meg nem igér. Kinyújtotta a karját és a térdére vonta az asszonyt.

— Maradjunk együtt. Este úgyis elutazom, vadászatom van holnap.

Anna Tamás nyakán összekulcsolta a kezét. Akárhogy is szerette volna, nem bírta szóval kérni a férjét, hogy ne menjen el tőle. De ma tudott valamit, ami biztosan visszatartja. A szemébe mosolygott.

— Tudod milyen nap lesz holnap?

Tamásnak egyszerre jó kedve lett.

— Hogyne, vasárnap . . . Vadászni mehetek.

— Az esküvőnk harmadik évfordulója, — mondotta Anna halkan.

— Igazán, holnap? — Tamás szeme meleg lett a hálás visszaemlékezéstől és erősen magához szorította az asszonyt. Érezte nyulánk testét, amint a térdéről belehajlott a karjába. Kicsiny, hűvös arca az arcához simult. A hajából ibolyaillat áradt. Megszédült tőle . . .

„Nem mondja, hogy itthon marad", gondolta Anna „nem mond soha semmit". Szinte megalázta a lelkét az a dédelgetés, amit a teste kapott. „Mindég csak ez . . . nem kell". Hirtelen eltólta magától a férjét és megigazította a haját.

Tamás hideg ürességet érzett az ölében. Egy pillanatig zavarodottan nézett a levegőbe, aztán összeszedte magát. Úri kivánás volt a szerelme, nem pedig epedő koldulás. Dacosan rándult össze a szemöldöke.

— Hány órakor indul a vonatod? — kérdezte Anna és elfáradt az erőfeszítésben, hogy közönyösnek lássék.

Illey egészen idegennek hallotta az asszony hangját. „Nem tartóztat. Eltól magától", az arca egyszerre ellenséges és sötét lett a megalázott kivánás emlékétől. Kivette az óráját. Visszatette, anélkül, hogy megnézte volna. Sietni kezdett. Előszedte a fegyvereit. A töltényzacskóból kiáradt valami, ami az erdőkből maradt benne. A bőrszíjak finoman ropogtak, épen úgy, mint odakinn, mikor az ember válla felett egymáshoz surolódnak és a gondolata már nem volt a szobában, messze járt, a nagy szabad földön, a nap alatt.

Anna szótlanul ment ki az ajtón.

Este, míg a kis fiát altatta, elmúlt évfordulókra gondolt . . . Mióta lett ilyen más az élet közte és Tamás közt? Lassan változhatott meg, nem vette észre.

A gyermek már aludt. Anna kinyitotta a napszoba ajtaját és hosszú idő után, jóformán öntudatlanul a

zongorához ült. Nem játszott, nem énekelt, csak reátámasztotta a fejét, mintha valakinek a vállára támasztaná.

Mikor Kristóf megérkezett, ott találta a hugát a néma hangszer mellett.

Anna szinte ijedten nézett a bátyjára. Hogy megváltozott az utóbbi időkben. Az angolos ruha lógott a testén. Egykori szép, ezüst fényű haja megritkult mélyen benyúló, kékeres halántéka körül. A világos pillák nehezeknek látszottak bágyadt szeme felett.

És Tamás? Úgy, . . . vadászaton van?

— Beteg voltál? — kérdezte Anna, mialatt szembe ült vele az ebédlőasztalnál.

— Miért gondolod? Nem, csekélység volt, — Kristóf sebesen evett, közben szinte kapkodva beszélt. — Semmi bajom, csak az idegeim rosszak, pedig szükségem lesz rájuk. Nagy dolgokat akarok. Sok új dolgot tanultam. Idegek kellenek hozzá.

Szivarra gyújtott, ujjai között sajátságosan mozgott a gyufa.

— Régen az egész élet az emberek izmaira támaszkodott, azt fejlesztették a nevelésben. Most minden az idegekre támaszkodik és senki se törődik velük. — A szája kissé elferdült. — Mondd csak Anna, te is érzed azt néha, hogy fonalak remegnek a nyakadban, fel egészen az agyvelődig?

— Nem, én nem érzem ezt, — felelte Anna és mereven nézett rá.

Kristóf zavartan nevetett:

— Hiszen én sem érzem, csak hallottam ilyesmiről. Egy barátom, tudod . . . az idegek.

Anna görcsösen szorította össze egymásbakulcsolt két kezét, de az arca azért egészen nyugodtnak látszott.

— Mondd meg a barátodnak, hogy beteg és gyógyíttassa magát.

Kristóf a levegőbe fujta a szivarfüstöt.

— Az öregek ellentállóbbak voltak nálunk. A mi nemzedékünk fiatalon kapott túl sok lökést. Emlékezel, mikor az ágyúgolyó a házhoz csapódott? És a tűz... Aki gyönge volt közöttünk, azt összetörte az ilyesmi, aki erős volt, azt erősebbé tette. Te erősebb lettél tőle. Neked jó Anna, még melletted lenni is jó, olyan biztos és nyugodt vagy.

— Hát maradj mellettem mindég Kristóf.

— Igen. És mondd csak, éjjel sem ijedsz fel soha? Ugy-e idegentől nem igen lehet ilyesmit kérdezni... És az az érzésed sincs, hogy mikor egyedül vagy, valaki áll a hátad mögött? A falnál áll és figyeli, amit csinálsz.

Anna dermedten nézett a bátyja szemébe.

— De hiszen ezek őrültségek...

— Kályhatündérek és zongoraegerek, — mondotta Kristóf és bágyadtan mosolygott a zöld szoba felé. — Hát a kis György? — erőltetett vígsággal nevetett föl: — hiszen már egész úrfi lehet. Hoztam neki Párisból egy lovat. Masina van benne, kulccsal kell fölhúzni, mint az órát, aztán szalad. Milyen csodákat találnak ki mostanában az emberek!...

Városokról, utazásokról kezdett beszélni. A francia császárról, a párisi tőzsdéről, Eugénia császárné ruháiról. Közben egyik szivart a másik után szívta; hangjából eltünt a bágyadtság és a szeme élőbb lett. Mikor lement a lépcsőn, fütyörészett. Anna világosan hallotta, de azért nem bírt megnyugodni.

Kristóf, mióta a húga férjhez ment, odalenn lakott a földszinten. Két szobát vett el a régi irodahelyiségek-

ből, úgyis üresek voltak, mióta a központi üzlet összezsugorodott.

A mély, boltíves szobában virágok álltak a háromfiókos szekrényen. Tudta, hogy Anna tette őket oda. A csipketeritőt is ő tette az éjjeli szekrényre. Egy pillanatig örült, hogy itthon van és az inasnak meghagyta, hogy reggel ne zavarja; aludni akar. Ekkor jutott eszébe, hogy másnap a főkönyvelőjével lesz dolga. Útközben sok biancováltót írt alá, hogy Füger Ottó pénzt küldhessen neki. Baden-Badenben szüntelenül vesztett, a párisi tartózkodás is megviselte a tárcáját. Holnap majd össze kell számolnia mindent. A homályos nemtudás kényelmes volt, ami most jött, azt nem szerette.

El akarta kergetni a gondolatait. Olyanok voltak, mint a darazsak, visszajöttek és megszúrták.

És az üzlet? Hogyan mentek a vállalkozások, amíg odajárt? A heti jelentések az utazó-bőröndjében voltak. Soha sem ért rá, hogy végig olvassa azokat. Mindegy. Párisban tanulmányozta a tőzsdét. Egy nap alatt gazdagok lesznek az emberek. Csak hidegvér kell hozzá. Nem szabad megijedni. Mennyi pénzt látott! Mennyit!...

Eloltotta a gyetyát. Nyitott szemmel feküdt a hátán. A gondolatok egy darabig békében hagyták. A sötétség egészen üres volt. Pedig mi minden ment már át az ő sötétségein. Régi tündérek és törpék. Zsófi, az első szerelem. Utcai leányok, színésznők, asszonyok, szép előkelő asszonyok, akik nappal hidegek és közömbösek voltak és az éjszakában forróak és követelők lettek. Elég volt. Most már nem érdekelték őt. Csak az a sok pénz bírta érdekelni, mely szüntelenül folyik az emberek keze között, mint egy nagy, uralkodó folyó, végig a világon.

Csatornát kell építeni a folyónak, aztán ömlik, amerre az ember akarja. Látta a párisi tőzsdén és szédült bele. Mennyi pénz...

Kristóf éjszakájának a sötétsége egyszerre nem volt többé üres.

A pénz!... Ez a mindenki igazsága... És vágyódni kezdett utána, mint hajdan az asszonyok után.

A zöld szobában már égett a függőlámpa a kerek asztal felett.

Anna keze lassan engedte el a kis gyermek-fejkötőt, melyet horgolt. Már jó ideje figyelte Kristóf egyenlőtlenül kopogó lépéseit. A bátyja nyugtalanul jött és ment végig a szobákon. Néha beleütődött a kitárt ajtószárnyakba, néha céltalan, nagy kerülővel fordult a bútorok körül.

Anna észrevette, hogy Tamás térdére ereszti az ujságot, melyet olvasott. Ő is a fegyelmezetlen lépések neszét figyelte.

Kristóf megint beleütődött az ajtószárnyába, aztán idegesen megállt az asztal mellett.

— A fundusoknak nagy áruk van mostanában, — mialatt beszélt, szivarra gyújtott és a füst lappangva jött ki az ajka között, — soha sem lesz így többé. El kellene adni egynéhány telket, úgy is sok van. Jobb tőkebefektetést tudok.

Anna nem szerette ezt a gondolatot. Ő meg akart volna tartani mindent úgy, amint a nagyatyjukról rájuk maradt.

— A nagyatyánk lenne az első, aki ezt a telekuzsorát kihasználná, — mondotta Kristóf indokolatlan ingerültséggel. — Nem értesz hozzá, kedvesem.

Anna felsóhajtott:

— Igazad van. Beszélj Tamással.

— Velem? — Illey fagyosan nevetett. Mialatt Kristófra nézett, fölényes lett az arca. — Azt hallom, a tőzsdén játszol és nyersz. Vigyázz. Eleinte mindég így van, később megfordul. Ott csak akkor állanak meg az emberek, mikor kitörik a nyakukat.

— Hidegvér kell hozzá, semmi más, — dünnyögte Kristóf, — nem szabad megijedni. Különben, ez nem ide tartozik. Mi a véleményed a telekeladásról?

Tamás felvonta a vállát.

— Nincs véleményem. Nem ismerem a viszonyokat. — Érezte, hogy dölyfös tartózkodása nem egyéb, mint az ő megcsalódott reménységének a gőgje. Még sem bírt másként tenni.

Kristóf örült, hogy ilyen könnyen ment minden. Néhány háztelket úgyis el kellett már adnia. Most hát utólagosan megkapta a felmentést. Szabadabban lé-

legzett. El fogja adni a régi ácspiac telkét is. Füger Ottó ügyes közvetítő.

Anna felvette újra a munkáját. Tamás elutasító közönye fellázította. Kristófban már nem bízott, Füger Ottóra gyanakodott, ő maga pedig nem értett semmihez. Csak zongorázni, énekelni, hímezni és táncolni tanították.

Arra gondolt, hogy ha majd a kis leánya megszületik, neki meg kell tanulnia mindent, amit az anyja nem tud. És mikor fiatal lesz, azt is meg fogja tudni, hogy az emberek soha sem lehetnek egészen boldogok. Egyszerűen fogja neki megmondani, úgy, hogy megértse és ne kelljen később fájdalmasan elhervasztania önmagában azt, ami senkinek sem kell, amire észrevétlenül mindég azok tipornak rá, akiknek hasztalanul nyújtaná oda.

De a kis leány, akire Anna a régi házban várt, soha se jött el. Tavasszal megszületett a második fiú és László, Tamás, János, Kristófnak keresztelték a Lipótváros újraépülő, régi templomában.

Anna ezután sokáig volt beteg. A szeméből elmult az a hideg fény, mely azelőtt olykor keménnyé tette a tekintetét. Szép szemöldökének a vonala ellágyult. Fiúsan csontos, kis keze erőtlenebb és asszonyosabb lett.

Aztán megint fennjárt, de a szenvedés árnyéka az arcán maradt.

Tamás előzékeny és figyelmes volt hozzá. Könyveket hozott. Órákon át olvasott neki, megállás nélkül, szinte hajszoltan, mintha félt volna Anna tekintetétől, mellyel találkoznia kellett a szemének, mikor betette a könyvet. Mit akart az a tekintet? Mondott valamit, vagy kérdezett, vagy kért, vagy követelt? Nem, Anná-

nak nem kellett már tőle semmi. Már elmult az az idő . . . Szomorúan támasztotta kezébe a homlokát.

Tamás minden évvel szótalanabb lett és ha Anna megkérdezte, hogy bántja-e valami, fáj-e valamije, türelmetlenül rázta meg a fejét. Nem, nem volt semmi baja: olyan magyar természet ez.

De azért, ha a fiát a térdére ültette, akkor nagy erdőkről, egy ősi falusi házról, egy öreg kertről mesélt. Földek, lovak, napsütéses tarlók . . . és az arca szinte megfiatalodott és a fejét úgy tartotta, mint régen, a kis tisztáson, mikor a nap felé fordult.

Anna már megszokta, hogy a férje nem beszél vele ezekről a dolgokról. Ő sem említette Illét, mióta asszonyírással írt levelek is jöttek onnan és az egyik írás, formátlan, parasztos betűivel többször megismétlődött. Mikor egyszer, véletlenül Füger Ottó hozta fel a postát, Anna a zongoráján talált egy ilyen levelet. A kezébe vette és a keze megremegett tőle. Önmagával kellett küzködnie: büszkeség volt-e, becsületesség, vagy gyávaság? Érintetlenül tette le a borítékot Tamás asztalára. Nem kérdezett, nem panaszkodott, de Illéről többé nem beszélt.

És ettől fogva annak az idegen földnek a neve kisértet lett a házban. Nem mondták ki, láthatatlanul még is ott volt kettőjük között.

Annának úgy tetszett, most is ellenségesen lopódzik át a csenden és elvonja tőle Tamást. Kétségbeesett félelem lepte meg, úgy érezte, egészen egyedül marad valaminő rideg sötétségben, melyből nincsen kivezető út.

— Tamás, — mondotta olyan hangon, mintha segítséget kérne tőle, — miért nem tudunk mi egymással beszélni?

Illey felemelte tenyerébe támasztott homlokát.

— Már megint a hallgatásomért vádolsz?

Anna türelmetlen ingerültséget érzett a férje hangjában.

— Hiszen nem úgy értettem, — az asszony hirtelen elnémult, mintha valaki nyersen a szájára szorította volna a kezét.

A nap-szobába ezalatt lassan ömlött be az este. Már nem látták egymás arcát, mikor Tamás egyszerre figyelni kezdett. Mintha egy elfojtott zokogást hallott volna... Nem, csak képzelődés volt, hiszen az ő felesége nem sír soha. Olyan régen hallgattak már, hogy Anna bizonyosan elaludt a divány szögletében. Illey felállt, zajtalanul tette be maga mögött az ajtót.

Anna betegsége alatt Tamás a közös hálószobából abba az udvari szobába költözött, melyben egykor Ulwing építőmester lakott. És azután maga se tudta hogyan, ott maradt. A felesége nem mondott ellent, ő pedig szerette ezt a szobát. Az ablakból elérte a gesztenyefa lombját a kezével és eső után feljött hozzá az udvarkertből a nedves föld szaga.

A ablakdeszkára ült. Kinn beszéltek valamit a fák.

Tamás gondolata már nem volt a bezárt falak között. A vágyódás vitte a lelkét a városon túlra. Ment magányosan és az esőszagú szél jött eléje. Hogy szerette ezt. Hogy szeretett mindent odakinn: a szagokat, a színeket, a hangokat, a gőzös, forró nyári zsombékot, az átfagyott téli erdőt, melyben cseng a lépés is, az ág is, mikor leesik. Aztán előkerül a nádasból a szél és végig borzong az élet a világon. A barázdában lecsurog a víz a föld alá. Az erdő tele van a madarak szerelmes kínjával. Hívás... felelet. Vajjon ők mindég megtalálják-e a párjukat?...

Tamás szinte érezte az agyában a nagy erdei csendet. Remegő, ünnepélyes csendben hull az ujrakezdődés magva. A napfényben lassan, részegen úsznak a madarak. Mire eljön a termés órája, nyár van. Aratnak mindenütt és az ő vérében ősi vak emlékek kísértenek. Hányszor, de hányszor megállt a mások buzája mellett és a keze ökölbe szorult. Neki nem termett sehol.

Ettől az emlékezéstől szomorú őszidő lett a gondolatában. Nagy, szomorú ősz és ő a ködben jön a város felé. Úgy jön, mint egy megszökött rab, aki visszakerül a börtönébe. És megint kövezett utcák és keskeny, füstös égszalagok. Hivatal, tintasorok, papiros és egy régi ház, amely idegen és egy szép, hideg asszony, aki nem érti őt.

Elmosódott percek jutottak eszébe. Szinte újra érezte a mellén Anna tiltakozó két kis kezét és azt az érzéktelen asszonypillantást, mely nem egyszer visszautasította a vágyódását.

Kinyúlt az ablakon a gesztenyefa felé. Letört egy fiatal hajtást. Az ág könnyen odaadta magát, nedves és üde volt...

Eszébe ötlött valaki, aki épen olyan könnyen odaadta magát, mint a fiatal hajtás. Ottan termett az ő régi földjén, a mocsaras erdő kerülőjének volt a leánya. Alázatos, mint a dédatyjával a régi jobbágyleányok, csinos is, a szeme nevetős. Aztán sohase kérdi, mégis tudja, mire gondol a gazdája. Az erdőre, a rétre: arra gondolt ő is és úgy énekel róla, mintha a föld hangja lenne. Figyelni sem kell, fütyölni is szabad, nem várja, hogy megdicsérjék. Hiszen a madarak sem várják...

Tamás nem emlékezett rá, hogyan volt, mikor az a leány először kellett neki. Csak úgy egyszerűen kel-

lett, mint az erdő szaga, mint a puha rétek a lába alatt. Átöröklött férfi-gondolkodásában nem vádolta magát érte. Nem érzett benne bűnt, sem hűtlenséget, hiszen nem szerette azt a leányt. Úgy hitte, nem vét Anna ellen, nem is vesz el tőle olyant, amire tartana valamit.

Megint kihajolt az ablakon. Felnézett az égre. Holnap viszontlátja az erdők felett... Aztán a kalapja után nyúlt. Ami ritkán történt, cigányzenére vágyott. Egyedül akart lenni valahol, ahol csak neki szól a hegedű.

Anna ajtaja előtt habozott. Bemenjen? Talán még mindég alszik...

A nap-szobában meghallották a lépteit. Anna felugrott. Ha Tamás kinyitná azt az ajtót, a karjába vetné magát, de... a lépések odébb mentek.

Megindult, hogy utánuk fusson, aztán csüggedten állt meg a küszöb előtt. Hiába alázná meg magát. És amint ott állt, eszébe jutott valami. Egy álom. Néptelen, idegen utca. Csak a túlsó végén jár egy magányos ember. Tamás... és ő fut utána, de a távolság nem fogy el. Az utca nyúlni kezd, Tamás egyre messzebb-meszebb látszik és ő nem bírja elérni...

A leánykorára gondolt, arra az időre, mikor még minden ígéret volt. Hát ez lenne a beteljesülés? Már túl lenne rajta? Ezentúl így maradna minden? Ő meg Tamás soha se jöhetnének közelebb egymáshoz? És élni fognak és egymásra néznek és nem tudnak egymásról semmit?

Összerázkódott, mintha fáznék.

Ebben a pillanatban tudatára ébredt, hogy odalenn valaki már régen csenget a kapu alatt. Ki lehet? A régiek már nem jöttek hozzá. Tamás hallgatag volt velük is. Talán gőgnek vették, elmaradtak mind. Az

Illey rokonokat pedig Anna kerülte. A Bajmóczy Bertha hangja állt közte és a régi földesurak utódai között.

Az ajtón kopogtak. A folyosón égett a lámpa és a világos nyilásba egy férfi alakja lépett. A feje formája széles volt, a válla nyomott. Anna a hangját hallotta, egyszerre mind a két kezét kinyújtotta feléje.

Walter Ádám volt.

— Ennyi idő után... És Anna arra gondolt, milyen csodálatos, hogy épen ma jött vissza hozzá a régi barát, mikor ő olyan szegénynek és magányosnak érezte az életét. Egy pillanatra öröm áradt szét a szívében. Úgy tetszett neki, a fiatalsága, a leánykora jött vissza, mindaz, amit megszépített a távolság.

Walter Ádám komoly és kimért volt, mint az olyan ember, aki nehéz emlékeket akar elhallgattatni magában. Tekintete azért mégis mohón követte Anna mozdulatait, mialatt fölágaskodott, hogy lámpát gyújtson. Vágyódott is, félt is viszontlátni az arcát.

„Szenvedett, mióta nem láttam", gondolta Walter Ádám, „és szebb lett tőle". Anna fátyolos hangja és a tekintete fölszaggatott a belsejében valamit, amiről azt hitte, hogy régen elmult. Neki is eszébe jutott a fiatalsága; mikor elment innen és nem sejtett semmit, mikor dolgozott, mikor álmodott. Aztán megtudta, hogy Anna férjhez ment és ugyan abban a pillanatban megtudta azt is, hogy szerette őt. Mindég szerette.

Az asszony teste idegenszerűen magasnak és nyulánknak tetszett előtte. A láng fellobbant.

— Soha se hittem volna, hogy valaha még itt leszek.

— Ezt nem kellett volna mondania, — Anna régi

fiatal mosolyával mosolygott, — vagy még mindég megmond mindent, ami az eszébe jut? Emlékszik Müller Ferdinándékra? És a cégtábla, a fehér Aesculapfej? Mennyit nevettünk . . .

— Akkor még minden másként volt, — felelte Walter szárazon.

Anna feléje fordult. „Ez is megöregedett. Milyen kemény a nézése", és az asszony arcáról eltünt az a mosoly, mely fiatallá tette.

Walter Ádám hangja gúnyos lett:

— Valamikor azt hittem, teremteni fogok, mint az Isten, egészen úgy. Aztán megbukott az operám, a sonatáim senkinek sem kellettek. Senkinek . . . — s most nagyon alázatosan megköszönöm, hogy segédtanár lehetek itthon a nemzeti zenedében, — élettelenül nevetett: — de talán így van ez rendjén! Ha az ember fiatalon Isten akar lenni, akkor legalább segédtanár lesz a végén; ki tudja, ha mindjárt az elején csak segédtanár akarna lenni, akkor a végén semmi se lenne belőle.

Anna zsibbadtan nézett maga elé. „Hát ő sem érte el, ami után a kezét kinyújtotta? Hát senki sem éri el?"

— Mind forradalmárok voltunk valamikor, — mondotta Walter, — hiszen a fiatalság magában véve forradalom. Az egyik egy gondolatért, a másik egy álomért és . . . valamennyien a szerelemért kerültünk vesztőhelyre. Ez bolondul hangzik és mégis úgy van. Sokszor meg kell halnia az embernek önmagában, hogy tovább bírja az életet. Én is csak olyan voltam, mint a többiek és akik most vannak, olyanok, mint mi voltunk régen. Szertelen gőgjében minden kornak a fiatalsága azt hiszi, hogy ő fedezte fel, hogy a nap felkel és

minden fiatalság azt ordítja torkaszakadtából, hogy a nap neki nem nyugszik le soha. Igy van jól. Mire a nap lenyugszik, már egy másik kor fiatalsága hiszi ugyanezt. Csak az emberek dülnek ki, a hitük megmarad másokban, újra másokban és ez a fő.

Annának úgy rémlett, hogy Walter Ádám, aki valamikor fiatalon, a szabadságba segítette ki a gondolatait, most megtanítja őt a megalkuvásra.

Walter megint gúnyos akart lenni, de a hangja nem engedelmeskedett:

— Annyi szín van az emberen, mikor elindul, annyi fényes szín. Mind lekopik. Csak a szürke marad meg. A rettenetes szürke, az terjed, egyre szürkébb lesz és elborítja az embert és az életet.

— Óh Walter, milyen szomorú ez . . .

— Nekem már nem szomorú. Én már túl vagyok rajta. Ne sajnáljon kérem. A szürke emberek számára is vannak szép dolgok a világon. A szürke emberek meglátják a mások szineit. Csak ők látják igazán. Mióta letettem róla, hogy magam teremtsek, sokkal mélyebben és nyugodtabban élvezem azt, amit mások teremtenek. Azelőtt ingerült és türelmetlen voltam, látja, most már szeretem Schumannt és Schubertet is, mindenkit, aki álmodott, mindenkit, aki felébredt.

Anna félig lehunyt pillákkal, kissé összegörnyedve ült és halvány keze egymásba kulcsolódott a térde körül.

— Elszomorítottam? — kérdezte Walter vontatottan.

Az asszony megrázta a fejét:

— Megérttette velem a saját életemet is . . .

„Ő sem boldog“, gondolta Walter és egy pillanatig valaminő ellenőrizetlen kiengesztelődést érzett a

sorssal szemben. Aztán szégyelte önmaga előtt azt, ami az eszébe jutott. Nem volt joga hozzá, hiszen Annát nem vádolhatta. Ő nem tudott semmiről.

— Énekeljen valamit . . .

Az asszony nagy, ragyogó tekintettel nézett rá. Olyan régen nem mondta ezt neki senki se.

Zenéről kezdtek beszélni. És megint azok lettek mind a ketten, akik voltak a fiatalságuk elmult vasárnapjain.

— Jöjjön el nem sokára és hozza magával a hegedűjét, — mondotta Anna, mikor elbúcsúztak egymástól. Csak aztán jutott eszébe, hogy Tamásról egyikük se beszélt.

Walter Ádám és Illey Tamás nem is lettek barátok soha. Feszes udvariassággal érintkeztek egymással. Walter Ádám kicsinylően mosolygott Illey világnézlete felett; Illey gúnyos tekintete szinte felhívta Anna figyelmét a zenész rosszul szabott kabátjára és formátlan, nehéz cipőjére.

Mit bánta ezt Anna. Most már nem állt hallgatagon a zongora a napszobában és a zene, melyet elnémított a közöny és a meg nem értés, mint egy nagy világosság feltámadt Anna életében. Feltámadt és megváltotta őt. Lelkében nem fuldokolt többé a beszélni nem tudó kín; könnyebb lett, szállt és énekelt és a hegedű hangjában Walter Ádám lelke kisérte csendes estéken át.

Kristóf olykor benézett az ajtón. Megveregette régi iskolatársának a vállát, aztán, mialatt a tőzsdetudósításokat futotta át az ujságokban, halk, finom fütyüléssel kisérte a zenét. És egyenlőtlen lépései már megint kinn hangzottak a folyosón.

Nem volt nyugta sehol. Éjjel sem volt nyugta. Szá-

mok nyüzsögtek a fejében. Megmutatták magukat, de mielőtt meg bírta volna őket fogni, szétfutottak és eltüntek. Nem tudta már, nyer-e, veszít-e; nem merte megnézni a számláját. A pénz egyre drágább lett. A bankok megszorították a kölcsönt. Bécsből gyanus hírek szállingóztak a pesti értéktőzsdére. Az árfolyamok lassan, ingadozva hanyatlottak. De ő neki nem volt ereje hozzá, hogy lebonyolítsa az üzleteit. Még mindég várt, még mindég vásárolt. A kockázatnak a varázsa és a vak reménység megrészegítették. Az idegei szüntelenül feszülten remegtek. Agyában sorvasztó kínná lett a nyerés vágya.

A nagyatyja a harcosa volt a pénznek, az atyja az őre volt, ő talán a kalandora. Mindegy, a vélet-len a kalandorok munkatársa.

Az éjszakák hosszúak lettek. Kristóf vergődve forgatta feje alatt az átmelegedett párnát. Reggel korán kelt. Most már nem elégedett meg azzal, hogy az ügynökeit küldje a tőzsdére. Látnia kellett a zürzavart, hallani a zsivajt, éreznie kellett a pénz emésztő lüktetését az emberek nyugtalanságában.

Az irodán hirtelen átszaladt. Ekkoriban Füger Ottó már teljhatalmú üzletvezető volt. Ő gondoskodott a tőzsdei fedezetről, ő vett fel pénzt, ő fizetett az Ulwing-cég nevében. Kristóf nem ért rá elolvasni semmit. Kusza betűkkel ráírta a nevét mindenre. Aztán sietett és nyitva hagyta maga mögött az ajtókat.

Szép májusi reggel volt.

A dorottya-utcai tőzsdeépület lépcsőjén, a korlátnak dűlve, ügynökök alkudoztak. A ruhatár fülledt, savanyú levegőjében kis csoportokban álltak az emberek. Innen-onnan elfojtott beszéd hangzott. Egy kövér hátú öreg, nyakába tólt kalappal, buzát szűrt egyik

kezéből a másikba. Az ablaknál egy vörös hajú ügynök morzsolt tengerit tartott a markában. Néha megemelte és közben sárga foga között kidugta a nyelvét.

A lépések alatt ropogott a szétszóródott gabona.

A tőzsde nagy termében ajtócsapkodás hallatszott. A kis emberek hátrább szorultak. A bankok páholyai körül tolongás támadt. Szállingózva jöttek a tőzsde mesterei. Az emberek alázatosan köszöntek nekik, mintha kapnának érte valamit. A jelentéktelenek az arcokról, a kezek mozdulatából olvasnak. A hatalmasak közömböseknek látszanak, pedig ők azok, akik tudják a titkokat, melyek pénzt érnek. Egy elhízott, bagolyszerű arc körül ideges fejek inogtak. A hátulsók furakodva taszigálták egymást.

Kristóf mellett egy véres szemü, ösztövér ember a falhoz lapult. Elnyűtt, hosszú selyem pénzes-zacskót forgatott a kezében. Egyszerre szopni kezdte a zacskón a csontgyűrűt, az elmenők beleütődtek, a csontgyűrű a fogához koccant, de azért nem hagyott föl vele.

— Veszek . . .

— Adok! . . . innen-onnan jött a kiáltás, mint a vércsevijjongás.

Valakinek leesett a kalapja . . . rátapostak. Egy szeplős kéz cédulákat lobogtatott.

— Adok! . . . — hangzott mindég sűrűbben. A nagy bankok ügynökei rekedtre ordították magukat. A zsivaj nőtt. Az értékpapirok olcsóbbak lettek.

„Most . . . venni kell“, gondolta Kristóf halálos izgalomban. Kiáltása belesivított az üvöltésbe.

— Pesti Népbank . . . kilencvenkettő . . .

— Nyolcvan! — bőgött egy állati hang.

— Hetvenhat . . .

Karok emelkedtek. A kezek csuklóban mozogtak, puhán, mint a rongyok. .

— Kézmívesbank . . .

— Hitelegylet!

— Negyvenöt . . . negyvenkettő . . .

Az arcok égtek. A játék veszett tűz volt, sütötte az emberek bőrét. A teremben hírek terjedtek. Senki se tudta honnan jöttek, egyszerre ott voltak és szétgurultak.

Fülsiketítő lárma támadt. Az emberek vakon elhittek mindent. Az árfolyamok estek. Valaki vásárolt. Vakon bíztak ismét.

— Veszek . . .

Megint jöttek az ellenőrizetlen rémhírek. Az egész tőzsdeterem örvénylett, mintha megkeverték volna. Senki se tudta, mi történik. Távirati lapok repültek. Öklök csapódtak a levegőbe . . . Minden fölfordult.

Egy izzadt arcú ember nyílsebesen futott bele a tömegbe.

Fekete szombat volt Bécsben! Megjött a hír. Egész Európában derout . . . Az árfolyamok hanyatthomlok zuhantak.

Egy nagy bizományos közbevetette magát. Az ár elsodorta. Vége . . . pillanatok alatt emberek, családok, intézmények mentek tönkre. Elvesztek a könnyen szerzett tegnapi vagyonok, melyeket sohasem láttak azok, akikéi voltak. Régi vagyonok pusztultak, melyekért sok nemzedék dolgozott keményen, verejtékesen.

Kristóf krétafehér arccal támasztotta fejét a falnak. Mellette az ösztövér ember még mindég egykedvüen szopta a pénzes-zacskója csontgyűrűjét. És ő nem bírta róla levenni a tekintetét. Ezt nézte, mialatt tönkrement.

Az ügynökei lihegve jöttek. Nem, már nem lehetett eladni semmit. Ami egy óra előtt még pénzt jelentett, értéktelen rongy volt.

A tőzsdeszolga lecsengetett. Halálharang . . .

Kristóf csak dadogni bírt, Senki sem hallgatott rá, még az ügynökei is otthagyták. Egyedül az ösztövér ember nézte őt furcsa, véres szemével.

Aztán egészen közel az arcához idegen arcok húzódtak el előtte. A levegőben émelyítő izzadtságszag mozgott velük. Kristóf tekintete merev és üveges lett. Arcok . . . idegen faju arcok. Néhányan sápadtan mosolyogtak: ezek nyertek. Övék lesz minden, csak idő kérdése. Övék lesz az arany, a város, az ország.

És Ulwing építőmester unokája, kifosztottan, tántorogva ment ki a tőzsde kapuján az új emberek között.

Zavaros és zilált lett az élet. A tőzsdei különbözetek óriásiak voltak. A fekete szombat után nem jött többé világos vasárnap Kristóf számára. Fizetnie kellett és mert sohase számolt, belemarkolt az Anna vagyonába is. A titkot egyedül vitte ő, meg Füger Ottó. Tamás előtt eltagadott mindent.

Kapkodott, mint a vízbefuló. Pénzzé akart tenni mindent. Eltitkolni, fenntartani, amíg lehet . . . küzdelmesen, hazudva, bujkálva. Ha Füger Ottó olykor súgva a füléhez hajolt, összegörnyedt és iszonyodva nézett az ajtóra.

— Nem, nem! Mondja nekik, hogy holnap . . . Ma nem lehet.

Napról-napra, óráról-órára tartotta fenn magát és a hurok szorult a nyakán. Időt nyerni, perceket legalább . . . Egy perc is sok idő, mikor az ember ragaszkodik az életéhez.

Igy mult el a nyár és ősszel elkövetkezett az építkezési vállalatok rettenetes csődje. A Münster-cég fizetésképtelenné lett. Az újak közül is sokan elbuktak. Csak Kristóf áltatta magát még mindég és utolsó reménységével egy délután elindult a Paternoster-utca felé.

A pénzváltó üzletben senki se törődött vele. Az egyik alantas hivatalnok, akinek megmondta a nevét, elnézett a feje fölött. Soká kellett várnia, míg bejutott az igazgatóhoz.

Az igazgató egy levelet olvasott az íróasztalánál és nem látszott tudomást venni jelenlétéről. Kristófnak keservesen jutott eszébe, hogy milyen más volt minden, mikor első váltóját ugyanebben a pénzüzletben aláírta. A füstös, alacsony szobák eltüntek azóta, az intézet elfoglalta az egész épületet. Bankház lett belőle.

Tekintete megakadt a mindenható igazgató bagolyszerü, hájas fején. Egyszerre megismerte benne azt a bagolyképü, szegény kis praktikánst, aki akkor régen alázatosan hajlongott előtte. Arcának arányai megkétszereződtek azóta, a teste is megkétszereződött, alig fért el a karosszékben.

Az igazgató a levél végére ért. Leszegte a fejét, mint egy állat, amely döfni akar és dülledt szeme bizalmatlanul tekintett Kristófra a pápaszem üvegje fölött.

— Ulwing úrhoz van szerencsém? Igen . . . hogyne, hogyne, ismerem a céget. Fiatalkori összeköttetés . . . Valamikor szerencsém volt egy öreg Ulwing Kristóf urat is ismerni. Talán rokona lenne uraságod? Hatalmas ember, kiváló ember volt.

— A nagyatyám . . .

Az igazgató egyszerre igen udvarias lett. Üléssel kínálta meg Kristófot.

— Mivel szolgálhatok?

Kristóf összeijedt ettől a kérdéstől, amelyet az elébb még várt. Sápadtan, kinlódva nézett maga elé. Ki akarta volna tólni a feleletet. Addig legalább meg volt ez az utolsó reménysége. Azután már nem lesz semmi sem.

A bagolyképü megigazította aranykeretes pápaszemének a szárát, mely aggasztóan mélyedt húsos halántékába.

— Parancsoljon velem, — mondotta kissé türelmetlenül és a fali órára pillantott.

Kristóf erőt vett magán.

— Kölcsönre volna szükségem.

Az igazgató egyszerre hűvös és fölényes lett.

— Mostanában mindenkinek arra van szüksége. A fekete szombat sok embert tönkre tett.

— Nem tagadom, az okozott egy kis átmeneti zavart az én cégemnél is...

— Tudom, — mondotta az igazgató szárazon.

Kristóf egész arca nyugtalanul dolgozott.

— Egy sürgős kölcsön könnyen segíthetne...

— Milyen fedezetet kinál?... Az Ulwing nevet? — a bagolyképü mosolygott, — ez sajnos már nem elég...

— A főkönyvem rendelkezésére áll, legyen szerencsém, — dadogta Kristóf. Világosan érezte, hogy megalázza magát egy idegen előtt, pedig tudja, csak nem meri bevallani, hogy hiábavaló. Azt is tudja, hogy hasztalan beszél és azért mégis beszél.

Az igazgató hidegen pillantott a szemébe,

— A bankháznak pontos értesülései vannak mindenről.

Kristóf fölhúzta a vállát, mintha egy ökölcsapásra várna. A szája gyámoltalanul ferdült el.

— Későn méltóztatott hozzám fordulni. Túl későn . . . — folytatta a bagolyképü. — Tudtommal, már csak a ház Ulwing-tulajdon. Igaz, hogy most nem lehetne eladni. Rossz idők járnak, de ha emlékezetem nem csal, a telek kivételesen nagy, jó helyen van, a város közepén, elbírja a betáblázást.

Kristóf kétségbeesetten horgasztotta le a fejét. Az igazgató a pápaszem felett várakozóan nézett rá. Egy pillanatig jó, emberi szánalom volt a tekintetében, aztán felsóhajtott és nehéz mozdulattal ejtette vastag kezét a térdére.

— A házra adhatok kölcsönt. Csak így lehetne megcsinálni a dolgot.

Kristóf elhárító mozdulatot tett. A sárba merült, de volt még annyi ereje, hogy ne abba fulladjon bele. Már nem küzdött magával. Érezte, hogy a házhoz soha se tudna hozzányúlni. Legalább az maradjon meg tisztán Annának. A ház, a jó régi ház . . .

Az öreg bankár fölállt, mikor Kristófnak kezet nyujtott és elkísérte az ajtóig.

— Nagy tisztelője voltam Ulwing építőmesternek. Sajnálom, hogy az unokáját nem szolgálhatom ki. Majd máskor, — mormogta olyan hangon, mintha nem hinné, amit mond.

Kristóf torzan, gyötrelmesen mosolygott. Ez a mosoly az arcán maradt még kinn az utcán is és fájdalmasan kínozta a vonásait. Belekapaszkodott a szája szélébe és húzta lefelé, féloldalt.

Nem tudta, hogy hol jár. Belcütődött az emberekbe. Egy öreg úr haragosan rákiáltott:

— Nem tud vigyázni, fiatal ember!

Kristóf bágyadtan nézett rá. Arra gondolt, hogy ez az aggastyán fiatalabb, mint ő, tovább fog élni nála.

Mikor hazaért, az ágyára vetette magát. Megfoghatatlanul mindjárt elaludt. A kimerültség nehéz álma lepte meg. A homlokán folyt a verejték.

Mikor fölébredt, egészen sötét volt a szobában. Eleinte nem tudta, hol van, azt sem tudta, mi történt vele. Aztán, mint egy rándulásban, hirtelen visszaemlékezett. Felnyögött, mint valami beteg állat, amely nem mondhatja el a kínját. Nem bírta elviselni tovább a magányt. Már a küszöbön állt. A lépcsőn megnézte az óráját. Tizenegy óra volt. Félénken kopogtatott be a napszoba ajtaján.

— Anna, alszol?

— Igen, már régen, — felelte a húga odabenn. Az ajtó kinyilt. Anna vígnak akart látszani, de a tekintete szomorú volt.

— Emlékezel Kristóf, régen hányszor kérdezted ezt a rácsos kis ágyadból?

— Akkor is így feleltél. Akkor is féltem . . .

Anna a szeme közé nézett. — Hogy érted ezt?

Kristóf sajátságosan nevetett:

— Hiszen csak szabad tréfálnom, ha jó kedvem van. Hát te mit csinálsz ilyen későn? — Az asztalra nézett. Az ernyős lámpa alatt számlák és számadási könyvek hevertek.

— Ezt is megtanultam, — mondotta Anna fáradtan, — annyi számla gyűlt össze mostanában. A kereskedők sürgetnek, pénzt meg nem kapok az irodából. Érthetetlen, miért halaszt Füger Ottó mindent?

— hirtelen elhallgatott, már másra gondolt: — Hallottad? ... és futni kezdett a gyerekszoba felé.

Kristóf vontatott lépéssel indult el utána.

A háromfiókos szekrényen éjjeli lámpa égett. A cserépkályha barlangos mélyedésében, egy kancsóban víz melegedett. Anna az egyik ágy fölé hajolt és a hangja lágyan járta át a szoba csendjét:

— Itt vagyok ...

Kristófnak szívébe nyilallott ez a két kicsiny szó, amely mégis minden volt. Valamikor, ugyanott, abban a rácsos ágyban aludt ő is és fölijedt és félt, de az anyja hangja sohase mondta: „Itt vagyok". Sohase ismert egy könnyü, hűvös kezet, mely csak a símogatásért símogat, két meleg asszonyi kart, mely tisztán ölel és azt a világos, átlátszó mosolyt, melynek nincsenek céljai. Nem ismerte azt, aki mindent megért és mindent megbocsájt és mikor az ember nyomorult, egészen halkan mondja: „Itt vagyok" ... Pedig ez talán elég lett volna ahhoz, hogy más legyen az élete.

— Jó nekik, — mormogta Kristóf, mikor visszament a napszobába. Anna, mielőtt becsukta volna maga mögött az ajtót, egy darab összehajtogatott papirost tett a két üvegezett ajtószárny közé. Sohase felejtkezett meg erről. A meglazult öreg ajtók zörögtek, ha odalenn az utcán kocsi járt és a kis László fölijedt tőle.

— Meg kellene igazíttatni ezt is ...

Kristóf szótlanul ült a sokvirágos divány szögletében. Nem figyelt oda. Tekintete, ritkán mozduló pillái alatt, kimerülten járt körül a szobában. Egyszerre észrevette, hogy Anna hallgat. Miért is nem szól? Segíthetne rajta, ha mondana valamit, akármit, szavakat, egészen közömbös, mindennapi szavakat,

amik hangzanának, élnének és megfognák a gondolatait, még egy percre visszatartanák az örvény szélén, melybe irtózott belenézni.

— Anna, mesélj valamit.

Az asszony fölpillantott a kis fiókból, melybe a számláit elzárta. — Meséljek? Mi jut eszedbe? Én meséljek, aki négy fal közt élek, — elmosolyodott és a bátyja vállára tette a kezét.

— Hát, kis Kristó, volt egyszer, hol nem volt egy régi ház. Abban élt egy asszony, aki soha sem aludta ki magát, mert a két fia minden reggel korán fölkeltette . . .

Kristófnak megvonaglott az arca, mikor fölállt.

— Igazad van, hát akkar menjünk aludni . . . Lehajolt és megcsókolta a húga kezét. — Jó éjszakát Anna, és . . . Valamit mondani akart, aztán erőszakosan elfordította a tekintetét; kiment az ajtón.

A folyosón megállt a mozgó kőlapon és megpróbálta . . . Most is mozgott. Az oszlopos óra öreges ketyegése még egyszer lekísérte a lépcsőn.

Mély, boltozott szobájában gyertya égett, de a kis láng fénye nem bírt a szobával, üreges, sötét szegleteket hagyott. Egy nagy, fehér folt megfogta Kristóf szemét. Mialatt Annánál járt, az inas megvetette az ágyát, holnapra való ruhái ott feküdtek kikészítve a széken . . . Nem bírta ezt nézni. Holnap . . . A torka összeszorult. Ebben a pillanatban finom ropogás ért a füléhez. Arra felé fordult.

A kályhában égett a tűz és átvilágított a régi cserepek között. Kristóf odament, a kályhára támasztotta a kezét és benézett az ajtó szelelő nyílásán. A hasábok fölött apró lángok billegtek. Egy darabig megfog-

hatatlan érdeklődéssel nézte őket, aztán sóhajtva felegyenesedett.

Mindenből kifosztotta őt az élet. Mikor közelről megnézte azt, amiben hitt, mindég rájött, hogy hazugság volt épúgy, mint a kályhatündérek. Hazugságok után futott akkor is, mikor elbukott. Estében kettétört, hiába akarna fölállni, már nem tud. Aztán mire való lenne? Az emberek is, akik közel jöttek hozzá, mind letörtek a lelkéből egy darabot és elvitték és eldobták. Hol keresse össze a sok szétszórt darabot? Hol keresse össze önmagát? ... Ami megmaradt belőle, az kevés volt ahhoz, hogy tovább éljen. Egy kis becsület, nagyon kevés. Egy kis irgalom Anna iránt... semmi más.

Keze lecsúszott a kályháról. Minek melegíteni? Hiszen most már nem érdemes ...

Az iróasztalhoz ment. Aztán szinte undorodva tólta el magától a papirost. A küszöbről visszafordult. Egy csomó levelet a tűzbe dobott. Az óráját és az üres pénztárcáját az asztalra tette. Nem, más nem volt nála.

Az udvarkertben halkan zörögtek az őszi levelek, mintha a sötétben valakinek a foga verődött volna össze. Kristóf görnyedten osont ki a gyalogkapun ... csak a két oszlopember nézett utána.

„Mint egy tolvaj, épen úgy.“ Ebben a pillanatban maga se tudta hogyan, a nagyatyja temetése jutott eszébe. A polgármester, a városi tanács-urak, a céhek zászlói és a papság énekelt és a harangok zúgtak ... Visszapillantott, aztán ment egyenlőtlenül kopogó lépéseivel.

Az éjszaka sűrű volt. A ködben úgy nézett ki a város, mintha szürke, zavaros vízben tükröződő kép

lenne. A gázlámpák fénye szétmállott a levegőben, a házak fala is szétmállott, az elhaladó emberek arca is. Kristóf borzongva hajtotta föl a kabátja gallérját.

A Dunához ért. A rakodóparton hordók és zsákok között botorkált. Aztán leült a legalsó parti lépcsőre, két karjával átfogta a lábaszárát és fölhúzott térdére támasztotta a homlokát. Csak egy kicsit akart pihenni. Csak egészen rövid ideig.

Kinyitotta a szemét. Mire vár? Hiszen már elmult minden, amire várni lehet.

A nedves levegőben emelkedni látszott a Duna . . . lágy, fekete emelkedéssel közeledett hozzá. Vak ösztönnel, szinte menekülőn csúszott hátra és a keze iszonyodva kapaszkodott meg a kövekben.

Egyszerre elmult ez is. A nagy víz szép és nyugodt lett. A parti lámpák fénye ingó tűzlépcsőket merített a mélybe. A folyó már nem volt ellenséges Kristófhoz. Mondott valamit és mintha megismerte volna, hívni kezdte őt is, mint a régi Ulwingokat.

Kristóf fáradt lelke utána indult a hivásnak és a teste követte a lelkét.

Aztán nem jött vissza soha.

A dolgok és események, melyekhez Kristóf keze hozzáért, lassan, fájdalmasan hűltek ki. A reménység kimerült és a régi ház nem várta többé vissza az utolsó Ulwingot.

Anna mindent megtudott... Ulwing építőmester óriási vagyona összeomlott, mielőtt valaki a nap felé emelte volna az aranyát. Soha se csillogott az a vagyon és azok, akik még éltek, csak akkor fogták föl, hogy milyen nagy lehetett, mikor a romjait látták.

Tamásnak elszorult a torka, mialatt föltárta Anna előtt az igazságot. Irtózott a szavaktól, melyeket ki kellett mondania, félt, hogy összetöri velük az asszony lelkét.

Anna lehajtott fejjel, némán hallgatta, csak az arca lett halálosan sápadt, csak a szeme vált zavarossá, mint a nehéz betegek szeme.

— Régen sejtettem, hogy így fog történni, — mondotta egész halkan és egy nagy erőfeszítésben kiegyenesedett, mintha a szerencsétlenségnek akarna a szemébe nézni. Egyszerre még magasabbnak látszott, mint különben. A tekintete tiszta és bátor lett, finom állának a vonala dacosan határozott.

— Ne kímélj meg semmitől, Tamás. Tudni aka-

sok mindent. — Aztán még csak annyit mondott, hogy ki kell fizetni Kristóf hitelezőit, nem akar mocskot az Ulwing-néven.

Azokban az időkben, melyek ezután következtek, Anna épen olyan fölényes akarattal viselte a balvégzetü pusztulást, mint aminő fölényes akarattal valamikor Ulwing építőmester a szerencséjét megteremtette. És Illey Tamás meglátott Annában valamit, amit eddig nem ismert. Egy megfoghatatlan erő áradt ki belőle, az a szívós asszonyerő, mely nagyobb tud lenni a romok között, mint akkor, mikor építeni akar.

Soha se hallotta senki panaszkodni a vagyona romlása miatt, soha se látta senki sírni. Csak a halántéka fölött, a haja meleg, árnyékos aranyában támadt lassanként valaminő ezüstös fény.

Illey Tamás most már kénytelen volt belemarkolni az Ulwing-cég ügyeibe. Szabaságot kért a hivatalában és az építőmester egykori irodájának rácsos földszinti ablaka előtt kínos, nehéz munkájával dolgozott az ügyvédjével, az idegen, zavaros tömegek között. Aztán kiegyezett a hitelezőkkel és az Ulwing-cég, melynek nevét három nemzedék ismerte, — megszünt.

A kis táblát leakasztották az irodaajtóról. Az alkalmazottak végkielégítést kaptak. Kevesen voltak, a régiek közül már csak az öreg Gemming és Feuerlein úr. Az irnoknak feltűnően vörös volt a szeme, mikor Annától elbúcsúzott. A folyosón többször visszanézett, a lépcsőn is megállt; összeverődő térddel körüljárta az udvarkertet és egy fehér kavicsot vitt emlékül magával.

Mind elmentek, csak Füger Ottó maradt meg állásában a fölszámolásig. Tamás becsengette őt magához. Fölvilágosítást kért. Kibúvó mentegetődzés volt a válasz.

„Úgy sem ért hozzá“, gondolta Füger Ottó és türemetlenül várta az órát, melyben szabadulhat.

Illey maga mindég nyugodtnak látszott. Nem kapkodott, nem vesztette el a fejét soha. Hidegen hallgatta végig, amit mondtak neki és a kezét a zsebébe dugta, mikor Füger este hajlongva búcsuzott tőle.

Aztán feltünően lassan ment föl a lépcsőn. Ilyenkor, ha az elpocsékolt, nagy vagyon zilált tételei közül jött, mindég az kínozta, hogy annak a vagyonnak egy kis töredéke elég lett volna ahhoz, hogy megmentse őt a legyőzhetetlen sóvárgástól, mellyel egész elmult fiatalságán át az illei földre gondolt. Őrölő, szótlan keserűséget érzett a belsejében, mikor Annával szembe került.

Az asszony fölnézett rá:

— Fáradt vagy, Tamás?

Illey megrázta a fejét és kezét egy pillanatig laposan a mellére szorította, mintha a kabátja baloldali, felső zsebében nyomná valami.

Anna hallgatagon küzdött a gondolataival. Az jutott eszébe, hogy ha Tamás évek előtt elszánta volna magát arra a munkára, melyet most végzett, Kristóf talán élhetne és a cég is élne és a vagyon is.

Szótlanul vádolták egymást. Csak jó idő után vették észre mind a ketten, hogy a csend kihült közöttük, szinte csúnya lett és nem lehetett hozzányúlni.

Néhány nap mulva nem jött el többé az ügyvéd. Tamás elzárta az üzleti könyveket és bereteszeltette a fatáblákat Ulwing építőmester egykori dolgozó szobájának az ablakán. Egészen nyugodtnak látszott most is, csak az arca volt beesettebb, mint különben. A külső irodában megállt Füger Ottó előtt és mozdulatlanul nézett le rá.

Az egykori főkönyvelő zavarba jött.

— Szomorú munka volt, — dadogta, mialatt levette a szemüvegét és közel tartva a szeméhez sebesen törölgette.

— Gazember, — mondotta Illey Tamás kifogástalan nyugalommal, — ügyesen lopott.

Füger Ottó elképedve meredt rá. Erre nem volt elkészülve. A szája kinyílt, tiltakozni akart.

Illey megvetően mérte végig. Rákiáltott:

— Pusztuljon! — aztán mert Füger nem mozdult, megmarkolta a vállát és az erőfeszítés látszata nélkül, kilökte az ajtón. A földre esett szemüveget, mint valami méltatlan dolgot, melyhez nem akart hozzányúlni a kezével, a cipője hegyével tolta ki a küszöbre.

Füger Ottó fojtottan, izgatottan beszélt a kapualjában:

— Becsületsértés . . . Még találkozunk. Majd meglátjuk akkor! Törvény elé viszem . . .

Soha se tette. Nem állt érdekében zajt ütni. Már gazdag ember volt.

A régi házban csendes és takarékos lett az élet. A földszinti irodahelyiségeket idegenek vették bérbe. Henrietta asszony egykori lakásából és az istállóból, egy borkereskedő raktárakat csinált. Elfalaztatta az ajtókat és ablakokat az udvarkert felé és az utcáról töretett bejárást magának. A kocsik és lovak idegen kézre kerültek. A cselédségből csak Flórián és Netti maradt meg és Tini mamzell, aki hosszú, feszült arcáról titokban törölte le a könnyeit.

Az utóbbi években a ház környéke is egészen megváltozott. A hajdani ácspiac telkén nagy, idegen bérházak épültek és kormos tűzfalaik csúnyán, tolakodón néztek be az udvarkertbe. Az Ulwing-ház és a

Duna közé négyemeletes épületeivel egy keskeny utca állt. Anna nem láthatta többé ablakából a szép, nagy folyót, a várhegyet, a tornyokat és a Jezsuita-lépcsőt, melyen valamikor Sebastián bácsihoz kapaszkodott föl az út. A szobákban később lett reggel, mint azelőtt. A szemközti házak bele öntötték árnyékukat az ablakokba. A nap már sohase sütött be és az este korábban jött el, mint régen.

Annának gyakran eszébe jutott, hogy ha a nagyatyja visszatérne, nem ismerné ki magát az ő kedves városában, nem találna már haza.

Gyorsan nőtt és fejlődött a város és gyorsan multak az évek. Minden gyorsabb lett, mint régen volt. Anna emlékezett: a gyermekkorában szélesen, nyugodtan telt az idő, most szinte rohant, mintha lejtőre ért volna.

Tamásnak befolyásos, nagy állása volt a hivatalában. A két fiú már régen iskolába járt és Anna, mikor kikérdezte a leckéjüket, sok mindent megtanult, amiről addig nem tudott.

Az udvarkertben kinyíltak a virágok, eljött a szünidő. Aztán hirtelen megint csak tél lett . . .

Karácsonyeste volt.

Nem az a hajdani gyerekkarácsony, amikor még miden gyönyörű csoda és a fenyőfát földöntúli erdőkből, égő gyertyákkal angyal hozza el a havas háztetők fölött. Ez már felnőtteknek való, józan karácsonyeste volt.

A fiúk mosolyogtak a mesén. Előtte való éjjelen ők maguk diszítették föl a fát. Vacsora után aztán álmosak voltak mind a ketten és csendesen szedték össze a napszobában az ajándékokat.

György egy zsebórát kapott és könyveket és egy igazi puskát az atyjától. A kis Lászlónak építőköveket vett édesanyja.

— Siessetek. Későn van, — mondotta Tamás.

Egyszerre kiment az álom a fiúk szeméből.

— Jövő karácsonyra hídjátékot kérek, — határozta el a kisebbik őszinte gyermeki telhetetlenséggel.

György fölvonta a vállát.

— A helyedben olyan lovakat kérnék, mint aminőket a Váci-utcában láttunk a kirakatban. Mikor én kicsi voltam, nem csináltak még ilyen szép játékokat.

— Te mindig csak lovakra gondolsz, — vetette oda a kisebbik, — én pedig hídat akarok építeni. Mire nagy leszek, a Dunán építek hídat és sok vámot szedek mindenkitől.

— Ostobaságokat beszélsz, — mondotta a bátyja, — hiszen a lovakon is meggazdagodhatik az ember.

Tamás elmosolyodott és a feleségéhez fordult:

— Ezekben benne van a nagyatyád jó vére is.

Anna a fiúk után nézett. A kisebbik szőke volt és kékszemű, mint az Ulwingok. Csontos kis ökle hasonlított a dédatyja hatalmas kezéhez és ha haragudott, ferdén tartotta az állát és a szeme egészen hideg lett.

— De az alakjuk, a mozdulatuk a tied, a fejük formája is, — mondotta az asszony és, amit régóta nem tett, végigsimította Tamás fejét ott, ahol olyan nemes, finom vonallal hajlott bele a nyakába. Hálából tette, mert szerette az ő vérét a fiaiban. Aztán átsiklott a keze a férje vállára és egyszerre mérhetetlen vágyódás fogta el, hogy oda támassza a homlokát. De vajjon mit gondolna Tamás? Ennyi idő után? Talán csodálkoznék, talán félremagyarázná... Halványan elpirult és kiegyenesedett. Eszébe jutott, hogy valahányszor puszta gyöngédséget kért, Tamás mindég mást adott neki. A férfiak nem értik meg soha, mikor az asszonyok a lelkük számára kérnek tőlük valamit.

Anna egy pillanatig még elgondolkozva állt a férje mellett, aztán, mintha túláradt volna benne az, amit nem lehet kimondani, ellenállhatatlanul a zongorájához ment.

— Énekelni akarsz? — kérdezte Tamás és egyszerre kedvetlen lett. — Hiszen Walter Ádám megígérte, hogy eljön. Zenélhettek még eleget.

Anna megállt és a válla fölött visszanézett rá. Szemének és ajkának a szeglete lassan, szomorúan húzódott fölfelé.

— Jer inkább ide mellém, — mondotta Tamás, — jer, beszélgessünk.

— Beszélgessünk . . . Anna ajkán mint egy élettelen visszhang, ismétlődött meg ez a szó, amely nem szó, hanem egy név, valakinek a neve, aki sohase jön, ha hívják.

Egymásra pillantottak röviden, kérdőn. Aztán lemondó lett a csend. Annyi kicsiny szó és annyi nagy hallgatás volt már közöttük, melyben nem egymás felé mentek, hanem el egymástól, távolodón, ki-ki vissza a saját lelkébe, hogy most elölről kellene kezdeni mindent, ha beszélni akarnának. Fájdalmasan elölről és . . . ma karácsony este van.

Illey egyszerre fölkapta a fejét.

— Hallod?

Anna összerezzent és fázósan nézett a sötét szobák felé.

A nesz finoman, makacsul ismétlődött, mint egy parányi fúrószerszám hangja, mely a dolgok mélyében munkálkodik. Újra és újra kezdődött. Egy pillanatig a mennyezet vakolata alól hangzott, aztán a padlóból jött föl, az ablaktokból a szemöldökfából, mindenünnen.

— Hallod? — kérdezte Tamás és keze megállt a levegőben a mozdulat közepén.

— Én már régóta hallom, — Anna szája remegett, mikor mosolyogni próbált. Megint elnémultak mind a ketten és a szú tovább dolgozott a régi házban.

Tamás szinte fellélegzett, mikor Walter Ádám lépései behangzottak a folyosóról. Elébe ment és kivette kezéből a hegedűtokot.

— Isten hozta, kedves troubadour, — aztán, mintha maga is észrevette volna ellenőrizetlen iróniáját, hirtelen tette hozzá. — Foglaljon helyet tanár úr, — és szivarral kínálta meg a vendéget.

— Vagy igaz, maguk zenélni akarnak. A feleségem már egy óra előtt szellőztetni kezdte a zongorát, — halkan nevetett és közben kissé gúnyosan nézte Walter nyakkendőjének a nyelvét, mely fehér gallérja mellett a levegőbe meredt.

— Mi ujság a városban?

— Én csakis zenészek közé járok, — mondotta Walter jóakaratú művész-leereszkedéssel, — ott most Wagner Richárd Parsifal partiturája fölött áll a harc. A muzsikusok ökölre mennek.

Illey egy kissé hátra vetette a fejét.

— Mondja, tanár úr, maguk igazán komolyan veszik ezeket a dolgokat? És a művészetet is egészen komolyan veszik?

Walter Ádám fölhúzta alacsony homlokát. Gúnyos elnézéssel mosolygott.

Anna úgy nézett rá, mintha kérné, ne folytassa ezt a tárgyat. Mindég kínosan érintette, ha a férje ezekről a dolgokról beszélt. Szinte ellenszenvesen következetlennek, dacosan tagadónak találta őt ilyenkor: nem szerette így látni.

— Tudom, hogy haragszol, ha mondom, — folytatta Tamás könnyedén, — de az én magyar fajom csak a természet magyarázó utánzatának tekinti a művészetet. Nincs szükségünk rá, hogy művészek álljanak közénk és az élő természet közé. A kondás is meglátja az alföldi naplementét, a juhász is, anélkül, hogy rímbe szednék neki a szépségét.

Walter elfordította az arcát, mintha szabadulni szeretne Anna lenyügözőn kérő tekintetétől. Felelni akart, mert felelnie kellett:

— Én csak a zenéhez értek, csak arról beszélhetek. Az nem a természet magyarázó utánzata, az az embernek egyetlen, önmagában élő, önmagától való művészeti alkotása.

— Én is azt hiszem, — mondotta Anna halkan, — minden művészet létezőt másol, a zene nemlétezőt teremt.

„Hogy egyetértenek", gondolta Tamás kelletlenül. Szinte félvállról kérdezte:

— Hát vajjon a zenészek nem a nádastól, az égzengéstől, a széltől, a madártól tanulnak-e?

— A természet csak harmóniát és disharmóniát ismer, — felelte Walter Ádám, — a melódiát az ember teremtette. Melódia nincs a természetben.

— Ne mondja, tanár úr, hát sohasem járt kinn az erdőn? Sohasem aludt el egy patak mellett a mohában?

Walter Ádám megrázta a fejét.

— Úgy látszik, nem értjük egymást.

— Lehetetlen is, — mondotta Illey, — maguk azok közé tartoznak, akik komolyabban veszik a festett képet, mint az igazi tájat. Én nem az illatszeres üvegben szeretem szagolni az ibolyát, hanem az erdő alján.

Walter hirtelen Annára pillantott, aztán mintegy összehasonlítóan Tamáshoz fordult:

— Illey úr úgy hat rám, mint a cigány-muzsika.

— Cigány-muzsika... ismételte Anna elgondolkozva, — és én... mi vagyok én?

— Egy Schubert-dal, — felelte a zenész.

Tamás kurtán nevetett.

— A kettő nem illik egészen együvé... Gyujtson rá, tanár úr. Vagy igaz, maguk zenélni akarnak.

De Walter Ádám az nap nem vette elő a hegedűjét a tokból. Egy kis bokréta volt benne. Annának szánta, azt sem vette elő. Elvitte magával, ki a hóba, vissza a fehér, karácsonyi éjszakába.

Mikor újra eljött, egy nagyobb bokrétát hozott. Ujságpapirba csavart, szegény, ügyetlen bokréta volt. Félszegen tette le Anna mellé a zongorára és mindinkább zavarba jött.

— Kérem, ne köszönje, szót se érdemel. Egészen véletlenül jutott eszembe.

Anna arcán egyszerre átrezzent valami, ami hasonlított a fájdalomhoz. Már nem hallotta Walter hangját, már nem tudta, hogy virágot hozott, egyedül csak azt tudta, hogy Tamás soha, sohasem adott neki virágot.

„Miért?“... és keze sejtelmes, álomszerű accordokat ébresztett fel a zongorán. Gyöngéden beesett arca öntudatlanul tragikussá vált. Énekelni kezdett... Egy mély kérdés énekelt a hangjában. Egy egész asszonyélet sírt föl benne, panaszkodott és könyörgött. Szívszaggatón könyörögte az elérhetetlent, az elmúlt fiatalság igéretét, az álmot, a beteljesülést.

Walter Ádámot birtokába vette az elragadó aszszonyi hang. Az ajtóhoz ment, szinte féltékenyen betette, aztán mozdulatlanul támaszkodott a falhoz...

Igézetten állt ott még akkor is, mikor az utolsó dal elhangzott. Nem volt ideje nyugodtra keményíteni a vonásait és, mert Anna ebben a pillanatban maga is szenvedett, megértette Walter tekintetét. Egy szomorúan hálás mosolyban vette át a gyöngédséget, mely szótlanul áradt feléje... Igy maradtak egy pillanatig. Anna volt az első, aki felrezzent. És mintha föl akarta volna ébreszteni a másikat is, az ajtó irányába fordította a fejét.

— Azért csuktam be, — mondotta Walter alázatosan, — hogy a hangja ne legyen ma másé, csak az enyém...

Aztán elment és az asszony sokáig nézett bele a növekvő homályba. Az az érzés, melynek a melege megérintette, föllobbantotta az ő saját, kihültnek hitt érzéseit.

Tamás nyitott be az ajtón. Annának ekkor jutott eszébe, hogy a férje vadászatra megy, bizonyosan búcsúzni jön tőle.

— Hát elment a troubadour? — Illey körülnézett a szobában. Egyszerre meglátta a bokrétát a zongorán. — Most már virágot is hoz neked?

Anna ráemelte a szemét.

— Tudod-e, Tamás, az jutott eszembe, hogy te sohasem adtál nekem virágot.

— Csak nem adok neked olyan virágot, amely a más földjén termett! — Illey kurtán fölnevetett és egy csók, egy búcsúszó nélkül kiment a szobából.

Igy még soha se váltak el egymástól. Anna csodálkozó pillantással nézett utána.

— Mulass jól! — kiáltotta és nem ismert rá a saját hangjára. Hideg és közömbös tudott lenni.

Mikor Tamás lement a lépcsőn, hallotta Anna

zongorájának a hangját. Egy szomorú dallam áradt szét a házban... Olyan ellenségesen csapta be maga mögött a gyalogkaput, mintha ezzel akarta volna agyonütni a zenét. A bérkocsiból fölpillantott. Egyszerre eszébe ötlött, hogy Anna régen mindég utána nézett az ablakból. Régen, valamikor... „Most talán örül, hogy elmegyek és élhet a zenéjének. Abban találkozik Walter Ádámmal.“ Gőgösen taszította el magától Walter képét. Nem akart egyszerre gondolni reá és Annára, de azért a két kép megint összeszövődött az agyában és ő kifosztottnak érezte magát.

A bérkocsi zaja elhangzott. Fönn, a napszoba homályában ketté tört a zene. Annát fojtogatni kezdte az égető keserűség, mellyel a férjére gondolt. Hát nem látja Tamás? Hát nem tudja meglátni, hogy szenved, hogy hazugsága a mosolygása, a nyugalma, a közönye? Hát nem látja, hogy csak álarc az egész? Álarc... ijedt mozdulattal kapott az arcához, mintha le akart volna tépni róla valamit...

És ebben a pillanatban legalul, sok emlék alatt, a lelke legmélyében bizonytalan derengés támadt. A feledésből lassan küzdötte föl magát egy régi, meg nem értett mese. Eleinte csak a képét látta: a kis órásboltot, a félköríves ablak előtt a nagyatyját, Sebastián bácsi öreg kezét, a violaszínű frakkot, a csattos cipőket. Ujra hallotta a hangját. Töredezett, összefüggés nélküli szavak jutottak eszébe, a szívéhez értek, egyszerre világos lett.

Nem, az emberek nem tudják egymásról, hogy milyen az igazi arcuk... Mindenki álarcban jár, senkinek sincs bátorsága levetni, senki se mer az első lenni, mert nem lehet tudni, hogy a többiek követik-e, vagy megkövezik...

Anna gondolatai kétségbeesetten ismételték a régi mese szavait: „Mindenki álarcban jár, mindenki . . .“ És talán azok az irgalmasak, az önérzetesek, akik a hallgatás álarcát viselik.

— Tamás, — hangosan mondta ki a nevét, úgy, mint hajdan, a szerelmük kezdetén. Szinte az az érzése támadt, mintha egy lámpát talált volna, amellyel a sötét úton belevilágíthat a férje igazi arcába. Várni kezdte őt, pedig tudta, hogy nem térhet vissza ilyen hamar. Hosszú magányos órákon át várta. Várta másnap is.

Újra este lett. Walter Ádám eljött és a hegedűtokban megint hozott virágot.

Anna szórakozott és nyugtalan volt. Ezek a virágok ismét csak Tamást juttatták eszébe. Walter Ádám hangja idegennek rémlett előtte, meleg tekintete szinte ingerelte őt. Ma még a zenében sem tudtak egymásra találni.

Anna, mialatt a hangjegyeket olvasta, egyre kifelé hallgatódzott. Lenn a kapu alatt kocsi állt meg. Lépések jártak a folyosón. Önkénytelenül felállt és kinyújtotta a karját, mintha valakit meg szeretne állítani, aki elhalad . . . Odakinn csend lett, a karja csüggedten hanyatlott le.

Walter Ádám figyelmesen nézte őt és az alatt szinte kegyetlenül, kíváncsian nézett bele önmagába. Hát most érzi ő is azt, amit annyi ember átszenvedett már? És testi fájdalommal gondolt arra a másikra, akit vártak, aki odébb ment . . . Az arcán reménytelen kifejezés suhant át. Aztán, mintha saját maga felett gúnyolódnék, felhúzta alacsony homlokát és félretette a hegedűt.

Az asszony felrezzent és kérdően pillantott rá.

— Ma nem tudok, — Walter hangja nyers és visszautasító akart lenni, de a szeme végtelenül szomorú volt.

Anna nem tartóztatta, mikor menni készült. Fellélegzett, nem kellett többé lenyügöznie az arckifejezését, a mozdulatait. Futva ment a férje ajtaja felé.

Tamás háttal állt a szoba közepén és a levegőbe nézett.

— Hát már be se jössz hozzám? — kérdezte az asszony és melegség volt a szemrehányásában.

— Tudtam, hogy nem vagy egyedül. Magamban akartam maradni.

Anna visszalépett, de azért nem ment ki az ajtón, mint ahogy máskor tette volna. Tamás fel-alá kezdett járni a szobában. Többször a kabátja bololdali felső zsebéhez nyúlt és laposan a mellére szorította a kezét. Egyszerre megállt Anna előtt.

— Köszönöm, hogy itt maradtál, — mondotta izgatottan, — beszélnem kell veled.

Anna ijedten nézett rá. — Valami baj történt?

— Nem, semmi. Hallgass ide . . . Ille eladó . . .

Tamás leült az ablakdeszkára, mintha fáradt lenne és feltünően gyorsan lélegzett. Elmondta, hogy a mocsaras erdejében vadászott. Az egyik hajtótól tudta meg, hogy megint dobra kerül az illei birtok. Tönkrementek, akiké mostanában volt, el is költöztek onnan. Nem bírta megállni, és amit sohasem tett, bejárta az illei határt. Egy öreg béres ráismert. Fiatal úrnak szólította, úgy, mint régen, pedig már őszül a haja. A botosispán is megismerte. És ő látta a nagy kertet, a ház tetejét, a szabad Dunát, a szérűst és a hinta-fát, melynek kérgén most is megvan a kötelek forradásos nyoma.

— Érted-e, Anna, eladó az egész, olcsón adják, a miénk lehetne. És ott célja lenne az életemnek. Tudod, a fiúkért . . . Csak az a család marad meg, amelynek a gyökere a földben van. A városi kövezetre hiába hinti a fa a magvát, ott nem létezhetik tartós élet. A polgári-családok csak házak, a legtöbbje három emberöltőre szól. A falusi ember a föld. A föld túléli a házakat . . . Ha hazamehetnék, ott minden másként lenne.

Anna szeméből eltünt a csodálkozás, mondhatatlan rémület tükröződött az arcán.

— És a ház? Hiszen akkor el kellene innen mennünk!

— Ne ijedj meg, — mondotta Tamás hidegen, — nem kívánom, hogy elhagyjad miattam a házat. Sohase kértem áldozatot tőled. Most se kell. De én nem bírom ezt tovább.

Mindenik szó megsebezte Annát.

— Miért bántasz, Tamás?

— Hát velem jönnél? — a férfi hitetlenül, fürkészően nézett rá. — Lehetséges-e? Velem jönnél, oda én hozzám, most, mikor már megöregedtem és a szerelmed elmúlt?

Anna fájdalmasan mosolygott.

— Nem gondolod, Tamás, hogy az együtt megjárt út emléke van olyan erős, mint a szerelem?

A férfi megint végighúzta kezét a felső baloldali zsebén, aztán hirtelen lecsúsztatta a csípőjén, mintha véletlen lenne.

Anna egyszerre meglátta ezt a mozdulatot. Eszébe jutott, hogy az utóbbi időkben gyakran megismétlődött. Már nem törődött azzal, ami neki fájt.

— Mi bajod van? De hát mi lelt? — sebesen visszahajtotta a lámpa fodros selyemernyőjét.

Egymásra néztek, mintha nagy idő óta nem látták volna egymást . . . Hol vált el útjuk? Mikor, mely szónál, mely hallgatásban? Már nem tudta egyikük sem. Régen lehetett és azóta mentek egymás mellett egymás nélkül át az életen.

Anna Tamás fölé hajolt. Úgy rémlett neki, hogy most szembe kerültek a sötét úton és ő a Sebastián bácsi meséjén át belelát abba az arcba, amelyet sohasem értett.

— Te is szenvedtél, Tamás . . . és mintha a gyermeke lenne, gyöngéden a két kezébe fogta a férje fejét. A mellére szorította, csendesen simogatta őszülő haját, a barázdákat: meg akarta engesztelni a szomorú meg nem értések nyomát. Minden simogatástól ledült kettőjük között valami abból, amitől olyan régen nem láthatták egymást.

— Nem voltam jó hozzád, — mondotta a férfi tompán, — elmentem melletted, mert mindég csak a földem után vágyódtam.

— És én egészen mást hittem, — felelte Anna szinte suttogva. — Te hallgattál, én pedig nem vagyok azok közül való, akik kérdezni bírnak. Hallgattunk mind a ketten, ez volt a szerencsétlenségünk. Mert, most már tudom, hogy a csend csak takar, de nem töröl el semmit. Édes Istenem, miért is nem mondtad el soha a vágyódásodat? Miért nem szóltál, mikor még gazdagok voltunk?

Tamás elfogta az asszony kezét és megcsókolta.

— Attól féltem, hogy nem értenél meg. Most megértettél és . . . még nem késő.

— De hát miből vehetnők meg Illét? — kérdezte az asszony nyugtalanul.

— Emlékezel Anna, arra a mocsaras erdőre? Ré-

gen senkinek se kellett, most jó árat kínálnak érte. Ebből jutna valamennyi és a terheket is átvenném.

Anna szeme kitágult a félelemtől. Kristófra gondolt, akit elnyeltek a terhek.

— Dolgozni fogok, — folytatta Tamás és a hangja egészen megfiatalodott, — letörlesztem az adósságokat.

— Adósságok, — ismételte Anna gépiesen és mint egy ütéstől fölébredt benne Ulwing építőmester reális polgárvére.

— Nem, Tamás, adósságokra nem építünk! — Olyan erővel mondta ezt, mint ahogy életében sohase mondott semmit a férjének.

Tamás egy pillanatig sötéten meredt rá. Aztán sajátságosan görnyedt össze az alakja és mialatt elfordult, olyan mozdulatot tett, mintha eldobna valamit magától.

Annának a szívébe nyilallott ez a mozdulat. Kétségbeesésében még egyszer küzdeni akart utólszor, minden áldozattal. És míg gondolatai zavarosan keresték a megoldást, szeme öntudatlanul követte a férje tekintetét, az ablakon át, ki az udvarkertbe, hol az esti ég alatt, a vízöntő bádogsárkánynál leereszkedett a meredek tető.

Némán néztek oda mind a ketten. Már nem küzdött egymás ellen a két akarat és Anna, mintegy megenyhülve érezte, hogy egyet gondolnak.

Kezébe temette az arcát, szinte görcsösen, mintha álarcot szorítana rá, amely nehezebb a réginél, amelyet ezentúl mindég viselni fog, mindég, ameddig él. Aztán föltekintett.

— El kell adni a házat.

És ebben a pillanatban az öreg falak között egy régen feszült húr, nagy láthatatlan kínban elszakadt.

Idegen lépések jártak a házban, közönyös, kíméletlen lépések. Végig mentek a folyosón, fel még a padlásra is. Lenn az udvaron sivár üzleti hangok alkudtak és lebecsültek mindent. Azt mondták, csak a teleknek van értéke. Arról lehet beszélni; az épület nem számít. Hasznavehetetlen régi dolog, az új igényeknek nem felel meg többé.

Anna úgy nézett körül, mintha attól tartana, hogy a ház meghallja ezt. Kiáltani szeretett volna: menjenek innen az ügynökök és soha se merjenek visszajönni. Az öreg Flórián csukja be gyorsan a kaput.

És legyenek a napok megint olyan biztosak, mint azelőtt, mikor még nem kellett félnie, hogy elszakadnak itt a házban és másutt fognak folytatódni . . .

A zöld szobában egy ügynök megkopogtatta a falat és nevetett.

— Erős, mint egy várkastély. Dolga lesz a csákánynak a sok öreg téglával.

Anna nem bírta ezt hallgatni. A legtávolabbi szobába menekült, elbújt, hogy Tamás ne nézhessen a szemébe. Minek rombolná le a férje boldogságát? Ő olyan elégedett és hálás volt. Dolgozott, tervelt, tárgyalt, alkudott. Az árverésen övé maradt az illei birtok és a szeme csodálatosan fénylett, mikor erről beszélt.

— Nemsokára rendbe jön otthon a ház, meg a gazdaság. Minden a régi helyére kerül: a bútorok, a képek, a cselédek, a tiszttartó, a kasznár, még az öreg kulcsárné is. A termés jónak igérkezik . . . Örülsz-e, Anna? Ugy-e, velem örülsz? Nekünk terem a föld.

Szinte lázas, beteges sietség érzett a hangjából, a cselekvéséből. Anna fáradt és lassú volt; soká tartott, míg egyik szobából a másikba ért; útközben annyi néznivalója akadt . . .

Tamás viszontlátásra készült, türelmetlenül számlálta a napokat. Anna búcsúzott és félve ébredt fel minden reggel.

„Még nem történt semmi“, körülnézett és mert egyedül volt, hangosan megismételte ezt, hogy a falak is hallják . . . Megint összeijedt. „Talán ma, . . . talán estére . . .“

Aztán eljött az a nap is.

Egy idegen úr járta be Tamással az udvarkertet. Rálépett a virágágyakra és többször a ház felé fordí-

totta a fejét. Anna látta bagolyszerű arcát a lépcső ablakából, szorongva figyelte mozdulatait. Ez is alkudott és lebecsült mindent. Reménykedni kezdett: talán elmegy, mint a többiek és az élet a régiben marad és nem alakul ki az a nap, amely végleges lesz.

A bagolyszerü arc egyszerre emelkedni kezdett felfelé a lépcsőboltozat alatt és mosolygott. Benézett a napszobába. Anna hasztalan menekült előle, a zöld szobában megint szembe került vele.

Az idegen ekkor már szinte otthonosan támaszkodott a sokfiókos íróasztalhoz és mondott valamit Tamásnak.

Anna nem értette tisztán a szavakat, mégis úgy érezte, mintha egy száraz, rövid ütés érte volna a homlokát. Elzsibbadt tőle az agya. Tamás hangja is zavarosan hatott a fülébe, csak azt látta kétségtelen bizonyossággal, hogy a férje tekintete egészen világos lett.

Mikor egy óra múlva a paternoster-utcai bankház igazgatója elment, már az övé volt a régi ház.

Anna homloka mögött napokon át nem szünt meg a fásult zsibbadás. Minden, ami körülötte történt, valószínűtlennek tetszett előtte, az is, hogy a földszinti lakókat hirtelen kiköltöztették, az is, hogy az egész házban csomagoltak.

Az átadási határidő rövid volt. Sietni kellett.

A régi butorok kimozdultak a helyükből, olyan nehézkesen, szenvedőn, ahogy az öreg emberek mozdulnak megszokott szegletükből. Lenn, a ház előtt, időnként dörömbölő szállítókocsik álltak meg.

Anna kihajolt az ablakon. Mezítlábos, izzadt emberek kivitték a kapun a zongorát. A járda kövezetén az utcai nép között, halomra rakva álltak az elkényeztetett butorok. A kottás-szekényen egy napszámos

ült. Kristóf régi tanulóasztala megfordítva feküdt a három-fiókos szekrényen, egészen úgy, mint egy holt állat, mely a levegőbe mereszti a lábát.

Tamás ezekben a napokban minduntalan elutazott, ő maga akarta elhelyeztetni az illei curiában a régi ház butorait. A fiúkat hangossá tette az új, az ismeretlen utáni vágy. Úgy beszéltek Illéről, mintha ottan egy mese lenne valósággá ... Az atyjuk meséje.

„Nem ragaszkodnak a házhoz", gondolta Anna és elhagyatottnak érezte magát. Legjobban szerette, ha egyedül maradhatott. Ilyenkor képzelete a kifosztott szobákban visszaállíthatott mindent úgy, ahogy azelőtt volt. A papírkárpiton meglátszott a butorok formája. Az elárvult szegek, mint kampós kis újjak nyúltak ki a falból és akartak valamit. Krisztina asszony arcképe helyén egy hullámos árnyék elmosódottan emlékezett.

Megint eltünt egy butor és megint egy ...

A zöld szobában már csak a sokfiókos íróasztal állt a helyén. Anna egyenként kihúzta a fiókokat. Az egyikből keresztöltéssel hímzett kis kézimunkák kerültek elő. Milyen csúnyák és kedvesek voltak! Emlékezett rá, valamikor a nagyatyjának hímezte őket. Aztán ügyetlen, régi rajzok akadtak a kezébe, furcsa várkastélyok, leányok, nagyfülű macskák és két összekötött, ezüstszőke gyermek-hajfürt egy papírban; alattuk elmúlt, messze évszám, a nagyatyja elsárgult írása.

Valahányszor az óra ütött, felrezzent és a homlokához kapott, mintha épen odaütött volna, hogy siettesse.

Egy másik fiókban Pest szabad királyi város díszpolgári oklevele feküdt és egy elnyűtt, kicsiny könyv. Borítékán kétfejü sas tartotta karmai között Magyarország címerét.

... Pozsony a. D. 1797. Ulwing Kristóf ... polgári ácslegény ...

Mialatt lapozta, kissé dohos, avult szag legyintette meg az arcát. Az emlékezete tétovázva kezdett keresgélni:

... Zwei Wanderbursche zogen
Hinaus in's ferne Land.

Egyszerre szétesett agyában a zsibbadás. Öntudatában kérlelhetetlenül alakot öltött a valóság. El kell mennie innen és minden másként lesz ... Az arcán feltarthatatlanul folytak végig a könnyek.

Nem volt bátorsága, hogy becsomagolja a fiókok tartalmát, ahhoz sem volt bátorsága, hogy a nyitva álló ládákat leszegeztesse. Irtózott mindentől, ami végleges volt.

Valahol egy ajtó nyilt. Anna tudatára ébredt a tétlenségének. Úgy tett, mintha sietne és erőltette magát, hogy elrejtse a bensejét azok előtt, akiket szeretett.

A fiúk vizsgára készültek, Tamás pedig nem vett észre semmit. A saját örömének az önzésével vakon ment el Anna bújkáló, szótlan kínja mellett. Mindennel meg volt elégedve, egyedül a felesége lassúsága kedvetlenítette.

Annát egy félig kihúzott fiók, egy üres szekrény hosszasan meg bírta állítani. Szegény elkínzott agyában már csak az emlékeknek volt helyük. Még fenn a padláson is csak elfeledett emléket talált.

Sebastián bácsi nagyfülü, rozzant karosszéke; Fischer von Erlach és Mansard füstös metszete; Pest-Buda elvénült színes térképe ... A padlásablak világosságába vitte a térképet. Sokáig nézegette a kurta, görbe utcák vonalát, a kékre festett Dunát, a Hajóhid apró

sajkáit, a kicsi templomokat, a temérdek üres házhelyet.

Nem ismerte ki magát a rajzon. Gyermekemlékei felett egy új, nagy város épült, mely fejlődésében elnyelte az egykori utcákat, eltólta a régi piacokat, szétterült, túl nőtt az elavult terven, túl még azon is, amit Ulwing építőmester valamikor merész bízással elképzelt.

Anna fáradtan ment le a lépcsőn és az este megint tétlenül találta egy nyitott szekrény előtt. A földön ült, térdén egy laposra vénült, gyönggyel hímzett szivartárca hevert...

A szomszéd szobából lépések közeledtek. Figyelmes lett és igazán sietni akart, de megfeledkezett arról, hogy a nyitott ládába kellene rakni a holmit és gyors mozdulatokkal, ösztönösen megint visszatett mindent megszokott helyére, a szekrénybe.

Tamás megállt mellette.

— Mit gondolsz, mennyi időre van még szükséged?

— Még nagyon sok tennivaló van, — felelte Anna védekezve. Hogy mi, azt nem tudta volna megmondani.

— Egy hét múlva át kell adni a házat, — mormogta a férje izgatottan.

Anna felpillantott rá.

A lámpafény megvilágította Tamás arcát. Milyen öregek és elhasználtak voltak a vonásai. Szép formáju feje szánalmasan száraznak tetszett és a csontok között, a beesett mélyedésekben liláskék árnyékok sötétlettek.

Anna azt hitte, hogy rosszul lát és felállt.

Tamás a melléhez kapott és megint azt a sajátságos mozdulatot tette a kezével, melyet az asszony régen ismert. Anna ebben a pillanatban nem bírta többé elhinni, hogy véletlen volt. Mintha szorongó aggodalma

elől menekülne, a férje karjába bújt és a mellére szorította a fejét.

Tamás úgy állt egy helyben, mintha nem tudna magáról. Nehezen lélegzett és tekintete zavarosan meredt az asszony kis feje felett a levegőbe. A szíve erőtlen, gyors futással vert, aztán megbotlott és egy pillanatra ijesztő, hideg csend lett a mellében.

Anna lélegzetvesztve hallgatódzott. Feje alatt újra kezdődött a gyors, botladozó dobogás.

Tamás, mintha csak most vette volna észre az asszony közelségét, kiegyenesedett és türelmetlenül eltólta őt magától. Anna hirtelen visszaemlékezett: ez nem először történt. Rettenetes világosság támadt az agyában.

— Semmi, —mondta a férfi és erőlködve nevetni próbált, de a nevetése elfulladt Anna siralmas tekintete alatt.

— Tamás, de hát mióta?

— Régóta.

— Az Istenért, miért nem szóltál?

— Azt hittem, Illén ez is elmúlik . . . Nyisd ki az ablakot. Ma rossz . . . Az arca hamuszürke lett, a szeme segítséget kért. Egyetlen rántással feltépte a gallérját.

Anna végigfutott a szobákon.

— Orvost hívjanak! Orvost . . .

Az egész házban hallatszott, mikor Flórián becsapta maga mögött a kaput.

Órák jöttek és mentek és nyomokat hagytak az arcokon. Tamás már az ágyban feküdt. A barlangos lépcső-lejárón Anna soká beszélt az öreg protomedicus fiával, a fiatal Gárdos doctorral.

Az orvos hangja fojtott volt, a szavai alig értek el Annáig és azért mégis elpusztítottak körülötte jó-

formán mindent. Hát még nem vesztett el eleget? Hát nincsen irgalom a számára?

Gárdos doctor szánakozva nézett rá.

— Történhetnek csodák . . .

Anna szemének a szeglete lassan felhúzódott és a tekintete olyan lett, mintha valami iszonyút látna meg. Összerázkódott, aztán sajátságos, feszes lépéssel indult vissza a folyosón. Mikor Tamás félálomban a keze után nyúlt, összezúzott szegény mosolyával hajolt föléje.

Lassan virradt meg a reggel és soká tartott, míg újra este lett. A házban nem változott semmi, csak a világosság nyitotta ki és csukta le a szemét.

Tamás mozdulatlanul feküdt az ágyán. Anna feszülten leste minden lélegzetét és az órákra gondolt, melyek múltak és az átadás napjára, mely fenyegetően egyre közelebb jött.

Halasztást kért. Nem kapott. El kellett hát fogadni a fiatal Gárdos doctor tanácsát.

Az az üres kis lakás a szemközti házban . . . nincs más választás, oda kell átköltözni. Összehúzzák magukat, megférnek benne pár napig. Hiszen az orvos mondta, egészen higgadtan mondta, hogy csak rövid időről van szó.

„Hát mégis vannak csodák“, gondolta Anna. „Igen, rövid időről van szó, aztán . . . még minden jóra fordul“. Fellélegzett és így múlt el a házban az utolsó nap.

Este lett. A két fiú Tinivel már átment a szemközti lakásba. Tamás aludt, Anna és az öreg szolga virrasztott mellette, de egymásra nézni nem mertek.

Az ablakok nyitva voltak, a folyosón a fal mellett, a földön ketyegett az oszlopos óra. Csak ez maradt még az üres házban. Flórián maga akarta átvinni az új lakásba.

Anna számlálta az óra ütéseit. „Három óra múlva... két óra múlva . . .“ Nesztelenül felállt és végig osont a folyosón, le a lépcsőn. Az udvarkertben, a nagy, idétlen tűzfalak között még helyükön álltak az öreg gesztenyefák, a félkarú húzóskút, a bokrok . . . és az almafa kerek lócáján meg lehetett pihenni. Minden úgy volt, mint régen, még az öreg óra ketyegése is lejött a kis kertbe.

Anna megtámasztotta fejét a fa törzsén és bár nem vette le szemét Tamás ablakáról, mégis elbúcsúzott mindentől, ami körülötte volt.

Egyszerre mintha valaminek a szava szakadt volna ebben a búcsúzásban, csend lett . . . Az óra elnémult.

Anna felszaladt a lépcsőn. Most már eszébe jutott. Tegnap este megfeledkezett az óráról és a pillangós inga, melyet mindég élőn látott, holtan függött az apró alabástrom oszlopok között. Fáradtan húzta végig kezét a homlokán. Hát a kis törpe is elment már? Az idő is elment már a házból?

Kinyitotta a zöld szoba ajtaját. A gyertyavilág himbálózva úszott körülötte. Lépései szaggatottan kongtak a puszta falak között. A magas, fehér üveges ajtók előtt megállt. Az egyiken emelkedő rovások látszottak. Mikor gyerekek voltak, Kristóf és ő, évről-évre ott jelölte meg az atyjuk, mennyit nőttek. Tovább ment, óvatosan próbálta végig a kilincseket. Némelyik néma és engedelmes volt, némelyik ellenkezve nyöszörgött. Ismerte őket . . . sokszor beleszóltak az életbe. Mindennek ismerte a házban a hangját. Az ablakok is beszéltek hozzá, ha nyíltak, a küszöb deszkája is mondott valamit a lépése alatt, mindég ugyanazt, régtől fogva, de ez hozzátartozott a végzetéhez.

A falak mentén osont odébb. Kezét végighúzta a

színehagyott papírkárpiton, a szürke cserépkályhán, még az ablakdeszkán is. Odaállította a gyertyát és kinézett az apró üvegkockákon a Duna felé, ép úgy, mint régen, de a szemközti ház homlokzata visszalökte a tekintetét.

Egy kocsi robogott végig az utcán: úgy hangzott, mint egy ostorcsapás. Anna a falhoz tapadt és a nagy, szinte testies közelségben, az összeszövődő némaság alatt egyszerre bizonyossággá lett benne valami, ami talán mindégtől fogva homályosan, szavak nélkül élt öntudatlan énjében. Ebben a pillanatban megérezte az összetartozást önmaga és a halálraitélt öreg ház között. A téglák a vakolat alatt, a gerendák, a boltívek, ugyanegy erőből származott minden, ő is egy volt velük, mintha a falak közül jött volna ki, mintha csak részük lenne, mely mozog és fennhangon tudja elmondani, ami nekik szótlanul fáj.

Gondolatában elmúlt életek mozdultak, melyek ő benne folytatódtak, aki túl élt mindenkit. Rejtélyes emlékek vonaglottak át rajta, melyeknek a valóságát sohase látta, melyekre ő benne emlékezett az Ulwingok háza.

Amióta az óra megállt. Anna számára megszünt az idő. Saját testének kínzó remegésére eszmélt fel. Az egész ház vele remegett. Odalenn a kapu alatt megrázták a csengőt.

Anna bénult szívében összetorlódott a vér. A térde megcsuklott, mikor visszaindult a szobákan át. Egymás után, lassan tette be maga mögött az ajtókat és mindég újra körülnézett. A gyerekszoba ajtaja mellett egy darab összehajtogatott papiros feküdt a földön. Felvette és óvatosan az üveges szárnyak közé szorította úgy, mint ahogy megszokta, hogy ne zörögjenek, ha lenn kocsi jár.

Csak akkor fogta fel, hogy mit tett, mikor a kilincs visszaugrott a helyére, mikor bezárult az ajtó, melynek zörgése nem fog többé soha senkit felébreszteni. Anna felzokogott a siralmas, üres falak között. A szobák megismételték a zokogást, egyik a másik után, halkan, mindég halkabban . . .

Lenn kinyilt a kapu. A lépcsőről a fiatal Gárdos doctor rendelkező hangja hallatszott. Két ember jött a nyomában, vállukon hordágyat hoztak. A folyosón Anna szembe került velük. Megtántorodott, mintha mellbe lökték volna, aztán már megint egészen nyugodtnak látszott. Benyitott az ajtón és szeliden ébresztette fel a férjét.

A kora virradatban mint egy keskeny, kékes vizen úszott át a hordágy Tamással az utca közén. Az egyik, a megszokott part, a régi ház volt, a másik az ismeretlen sötét ház és az ismeretlen új élet, melyben úgy érezte Anna, nincs többé gyökere.

Lehajtott fejjel, sebesen ment ki a kapun. Csak az utca közepén ingadozott a lépése. Hirtelen visszanézett.

A két oszlopember kihajolt a párkány urnái alól. Kőszemük feléje fordult, mintha vádolóan, egyenesen ő reá merednének és kérdeznének valamit, amire nem lehet felelni.

Flórián lassan fordította meg a zárban a nagy, öreg kulcsot. Utólszor, legutólszor . . .

Az idegen, kicsiny lakás új lakói ellenségesen sivárnak láttak maguk körül mindent.

A keskeny előszobában egy nyitott gázláng fütyült. Az elhanyagolt ajtók kopottak voltak és a sötét szobák olyanokra emlékeztek, akik nem szerették őket, akik mindég odébb mentek.

Elmult az első hét. Anna nem mozdult el Tamás ágya mellől és még mindig nem mert az ablakhoz menni. Pedig a lelke két életet élt: az egyik Tamásé volt, a másik a házé.

Egy átvirrasztott éjszaka után nem bírta tovább. Nesztelenül az ablakhoz lopódzott és gyáván, habozva hajolt előre.

Megkönnyebbült, kinn a szürkületben még érintetlenül állt a régi ház . . . Csak most vette észre, hogy sárga fala kijebb lép a sorban, szűkebbé teszi az utcát. Azt is most vette észre először, hogy a ház milyen öreg a nagy, meredek tető alatt, melynek árnyékából a megvakult szemek szomorúságával fordultak feléje az ablakok.

Mialatt sorra megnézte mindegyiket, szüntelenül

hátra figyelt. Egyszerre, mintha elhalkult volna a Tamás lélegzete. Remegve osont vissza hozzá . . .

És ezentúl ez lett az egyedüli út, amelyen Anna járt. Az út rövid volt és mégis átfogta az egész életét.

Néhány nap mulva, egy reggelen különös zaj riasztotta fel a kimerültség félálmából. A szobában csend volt; a zaj odakinnről jött be hozzá. Felállt a karosszékből, melyben virrasztott és lábujjhegyen az ablakhoz ment.

A régi ház előtt munkások álltak. Néhány napszámos kátrányos szálfákat görgetett le egy szekérről. A kapu tárva volt, mintha rettenetes halálkiáltásra tárult volna fel. A padláson rés tátongott a cserepek között és emberek jártak a tetőn.

Anna elfedte a szemét . . . Hát ezt is át kell élnie? És nem futhat el. És mindent látni fog . . .

Tamás felriadt nyugtalan álmából.

— Mi az? . . . Mi történik?

Nem volt szó, amellyel meg lehetett mondani azt, ami odakinn történik, vagy ha volt, Anna nem bírta megtalálni. Némán ment vissza az ágyhoz és mint egy fátyolt, az arcára vonta régi szép mosolyát. Sietett, erőszakosan bánt vele, . . . a fátyol elszakadt és nem takart többé.

Tamás a keze után nyúlt. Ebben a pillanatban egész nagyságban átérezte Anna áldozatát. Azelőtt bízott magában, azt hitte, hozzá bírja kötni az asszony lelkét ahhoz, amit ő szeret. A betegség kicsavart kezéből mindent és szégyelte magát, a büszkesége szenvedett, amiért Anna soha meg nem szünő áldozatának ő volt az oka.

Kialvó szeme komoly, végtelen szeretettel nézte

őt. Anna háttal fordult a világosságnak és mialatt Tamás kezét simogatta. Illéről beszélt. Tervezett ...

Másnap a posta egy kis zacskót hozott. Búza volt benne ... aranysárga, nehéz illei búza. Tamás lassan, elgondolkozva szűrte át az ujjai között és mialatt az élet nagy ellentétben átfolyt kisérteties, sovány kezén, megtelt a szeme könnyel.

Ezekben a percekben, ezekben a napokban az elhasznált, szakadozó mosoly alatt, megöregedett Anna arca.

Kinn már eltünt a tető a régi házról és az épületállványok között, mint egy szegény, öreg fogoly, szomorúan várakozott a holtan sárga homlokzat. Anna azt képzelte, hogy a ház panaszkodik a nagy faváz alatt és tudja, hogy azért kerítették be, mert meg akarják ölni.

A csákány dolgozni kezdett. Egy vályuban vonítva csúsztak le a téglák az emeletről. Az állványon napszámosok, tótleányok jártak és saraglyákon ők is téglát hordtak.

Minden nappal, amely elmúlt, kisebb lett a ház. A napszámosok barlangokat vágtak a falakba, aztán hagyták, hogy a fal leomoljék. Igy hamarabb ment.

Csontig hatolt az a tompa zaj és Anna szívében mindannyiszor összedült valami. Úgy tetszett neki, mintha minden zuhanás után gyöngébbé válnék, mintha nemzedékek erőfeszítése dülne össze a lelkében, nagy, régi erőfeszítés, mellyel a legelső Ulwingok, az elmultak, az ismeretlenek, a sötétek, mind-mind téglát hordtak az építőmesternek ... téglát a házhoz.

Az atyjára gondolt. Ő még fenntartotta a falakat. És Kristóf ... ő kezdte bontani az épületet és most már vége.

A rés ijesztően elharapózott a sárga falon. Lassanként rés lett az egész homlokzatból. Be lehetett látni a szobákba. Az utcáról is benéztek az emberek és Annára úgy hatott ez, mintha zárkózott életének a multjába néznének tolakodó, kiváncsi idegenek.

A zöld papirkárpit itt-ott még szivósan kapaszkodott a romokra. A szegletben egy kerek, fekete lyuk tátongott, melyből kiméletlenül kitépték a kályhacsövet: Kristóf tündéreinek az alagútját. Helyenként felszaggatott padlódarabok csüngtek a levegőben és a felhasított kémények sötét üregjei is meglátszottak még, mintha valaki nagy, kormos ujját végighúzta volna a falakon.

Túl már előbukkant a folyosó félköríves ablaksora. Az udvarkertben ágaskodtak a fák és kinéztek az utcára. Aztán egy napon nem álltak többé ott. Mikor a nagy szekér zökkenve jött ki velük a tátongó kapun, Anna megismerte mindegyiket külön-külön. A szekér tetején egy csonka törzs feküdt és a kerek pad hasadozott deszkái szilánkokban meredeztek rajta.

Hirtelen ment minden, már a két oszlopember is hanyatt feküdt, lenn az utca kövezetén. Mikor este lett és a munkások elmentek, Anna egy kendőt kapott magára és leszaladt a lépcsőn. El akart búcsuzni az oszlopemberektől. Lehajolt hozzájuk és az arcukba nézett. Az utcalámpa fénye, mely hajdan mindég bejött a nap-szobába, megvilágította a két kőembert. Olyanok voltak, mintha meghaltak volna.

A szeglet felől lépések közeledtek. Anna hátrahúzódott az egykori kapunyílásba. Két férfi jött lefelé az utcán. Az öregebbik megállt; tisztán hallatszott a hangja:

— Ez valamikor Ulwing építőmester háza volt.

A fiatalabbik közömbösen lépett át az oszlopember feje felett.

— Ulwing építőmester? — egyszerre érdeklődve nézett a csonka falakra, — Ulwing? ... a budai órásnak valami rokona?

— A testvérbátyja.

— Sohase hallottam, hogy más is létezett ebből a családból. Ulwing Sebestyén, — dünnyögte a fiatalabbik elmenőben, — az sokat tett a házáért.

Anna utánuk nézett. Hát csak ennyi élte túl az Ulwing nevet? A munkájuk emléke már elveszett? Csak Sebastián bácsi hősies halála, csak egy homályos mese maradt meg?

Emberek jöttek megint. Kocsik, élet, a város zaja.

Anna megindult vissza, az utca túlsó partjára, az idegen ház felé.

Azon az éjszakán Tamás nagyon nyugtalan volt. Hánykolódott és többször kérdezte Annától, hogy ott van-e? Nem látta, pedig az ágya szélén ült és a kezét fogta. Az asszony egészen bátran tartotta a fejét; nem volt könny a szemében. Nem akarta, hogy Tamás a halálát az ő arcáról olvassa le.

Reggel felé Anna egy gyönge szorítást érzett a kezén.

— Itt vagy? — kérdezte a beteg, — mindég vártam, hogy itt légy.

Tamás arca néhány pillanat alatt csodálatosan elváltozott. Egy árnyék esett rá és Anna hiába nézett körül, nem bírta megtalálni, honnan vetődött oda. Csak ott volt és egyre mélyebb lett a szeme gödrében, a szája mellett.

— Most már elmegyek, — mondotta Tamás, — ne rázd a fejedet. Tudom . . .

Az asszony nem bírt felelni és a könnyeit sem bírta többé visszatartani.

— Sírj Anna, ez jó és bocsáss meg, ha tudsz. Nem értettelek, ezért volt olyan nehéz mellettem az életed... Lehunyta a szemét és soká feküdt mozdulatlanul, csak az arca vonaglott meg olykor, mintha bensejében sírt volna valami. Aztán a szívére vonta Anna fejét.

— Ide, . . . közel, egész közel. Ez a tied volt, egyedül a tied . . . Anna . . . Anna, — mondotta a hangja sokszor, távolodón, — Anna . . .

Ez volt az utolsó, mintha egész életéből csak ezt akarta volna magával vinni az idegen, magányos útra.

Mire este lett, Illey Tamás halott volt.

Anna két halott között virrasztotta át az éjszakát. A férje . . . és a régi ház között.

Reggelfelé valaki bejött a szobába és erősen átölelte őt. A fia volt, a Tamás fia.

Az ő karjára támaszkodva ment ki Anna az idegen házból Tamás koporsója mögött. És a kisebbik, a szőke, a kékszemű hozzásimult és nagy összetartozásban, szorosan fogta a kezét.

Tamást elvitték. Ő akarta, hogy Illén temessék el. Anna és a két fiú kocsin ment át a városon a pályaudvarra.

Meleg nyári este volt. A gázlámpák már égtek. Az elvétett villanygömbök, mint izzó kékezüst cseppek lógtak a vassodronyokon. Kivilágított boltok, kirakatok, nagy, fénylő ablakú kávéházak. A Szervita-tér, a Gránátos-utca . . . és az egykori Grassalkovich-szeglet tájékán egy villanyos óra mutatta az időt.

A kocsi fordult, két oldalt a gyalogjárón lökdö-

sődve mozgott az esti tömeg. Omnibuszok, kocsik, zsibongás, kivilágított hirdetések és emberek. Sok ember mindenütt.

Odébb torlódás támadt. Az épülő házak állványai kikönyököltek a gyalogjáróra. Nedves mészszag áradt a felkavart nyári porba. Az épületállványok alatt felvont vállú, siető alakok. Kiabálás hallatszott... egy vízsugár nagy kévében locsolni kezdte a tikkadt kövezetet.

A lovasrendőr felemelte fehérkeztyűs kezét. Egy pillanatra minden megállt, aztán szétbonyolódott a zűr-zavar és hömpölyögve megint odébb folyt.

Anna tekintete üresen siklott el a boltok cégtáblái felett. Egyetlen ismerős nevet sem talált. A Jörgök, a Münsterek, a Walterek nem voltak sehol. Más nevek, más emberek. És az Ulwingok?

Egy ott feledett régi szegletlámpa, egy lábon maradt öreg fa az utcák fiatal fáinak a sorában, egy halálra szánt vén, furcsa ház, félszeg ijedtséggel a hatalmas új házak között... Ezek talán még tudtak valamit Ulwing építőmesterről, de az emberek, azok már nem tudtak semmit.

A kocsi az út végére ért. Megállt az indóház előtt.

A füstös előcsarnokban Flórián és Tini mamzell ült a podgyászokon. Valahol egy csengőt ráztak és egy hang ismeretlen helyek nevét kiáltotta, ahová emberek mentek, ahol emberek laktak.

Anna a perronról látta, mikor a vonathoz egy sötét teherkocsit csatoltak. Soká tartott, ... az indulás késett. Az emberek siettek. Csak az nem sietett többé, akit abban a teherkocsiban Illére vittek.

Megint nyelvelni kezdett a mérges csengő.

Anna mégegyszer kihajolt a vasúti kocsi ablakán, pedig nem akart már semmit se megnézni, hiszen

minden elmúlt, minden messze volt. Kimerült, céltalan tekintete egyszerre mégis megakadt.

Valaki jött feléje, abból jött, ami már elmúlt... ami messze volt...

Walter Ádám megállt a vasúti kocsi ablaka előtt és szótlanul levette a kalapját. Még akkor is ott állt a sinek mellett, mikor a vonat elment. Soká, mozdulatlanul nézett a füst után.

A sötét nagy éjszakából reggel lett és földek és fák . . .

Időnként, mintha valami fehéret rántottak volna el a vonat iramodó ablakai mellett, sebesen tüntek az apró őrházak. Sorompórudak szálltak, mint emelkedő karok. Nyargaló távirópóznák . . . ezüstvillanású huzalok. A lombok meginogtak a mozdony szelétől és a füst árnyéka szélesen úszott a napfényes, termő földeken.

Aztán meglódult minden. A vonat megállt.

A kicsiny illei állomáson régen várakoztak az emberek. Kék foltok, tarka parasztszoknyák, vakító fehér ingvállak. Egyszerre leszálltak a kerek ünneplő kalapok, mint egy raj fekete madár.

Fedetlen fővel, némán állt az illei nép Illey Tamásné előtt. Kérges, barna kezek nyúltak ki eléje és a sok könnyes szem úgy nézett rá, mintha régen ismerné őt.

— Az Isten hozta haza mihozzánk . . . Egy barázdás arcú vén paraszt hajolt a keze fölé.

A hátulsók közrefogták a fiúkat. Az egyik parasztasszony megsimogatta a fiatal Illey György karját.

— Olyan a lelkem, mint az édesatyja.

Anna tévelygő tekintettel pillantott körül. Valami idegenül újat érzett. Az a föld, amelyen állt, illei föld volt, a fák is belőle nőttek, az emberek is, minden hozzátartozott, a fiai is, Tamás emléke is . . .

Egy mély parasztos hang lassan mondotta:

— Hazajött a mi jó urunk.

Az emberek útat nyitottak az érckoporsó előtt, négy szálas legény vitte a vállán a szekérig. Feltették a temérdek tölgyfa-gally közé, aztán elindultak mögötte valamennyien. A keresztútnál a kápolnadombnak kanyarodott a szekér. A hintó a jegenye-fasorba fordult.

Anna utána nézett a szekérnek. A kerekek nem látszottak a lehajló, gazdag lomb alatt. Ingó, zöld élet vitte a halált. Vitte a tölgy koronája Illey Tamást, ment vele a fa a temető felé.

A kápolna harangja csendesen beszélt az égnek. Megszólaltak egymás után a messzeségben is a falusi templomok. Egyik mondta a másiknak, mondták végig a nagy földön, hogy hazajött az illei úr.

Az út mentén két oldalt, régi hagyományaikkal, mint a csatlósok, álltak végig a jegenyék. A kocsi megint kanyarodott, a kerekek felverték a kavicsot. És a tölgyek között ott várt az ősi curia és a fehérre meszelt hűvös tornác-szobában kongott a lépés a régi illei urak arcképe alatt.

Anna fáradtan indult el, aztán egyszerre, szinte iszonyodva hátrált. Mintha boldog ünnepre készült volna a ház . . . minden tele volt virággal. Fájt a szeme tőlük, tarka, kiáltó világosságok voltak és a fojtott kín felnyögött a mellében. Odakapott mind a két kezével... megsebezték a virágok.

— Miért tették, miért? Épen most . . .

Az öreg kulcsárné kilépett az asszonycselédek közül.

— A mi jó urunk parancsa volt. Ő akarta, hogy minden virágot leszedjünk, ha az asszonyunk hazajön.

Anna átlátszó, halvány arcában lassú fájdalommal emelkedett a szeme és az ajka szeglete. Mintha egy rejtélyes mélységbe nézne, melyről eddig nem tudott. Most látott bele a Tamás lelkébe, most mikor ideadott neki minden virágot, ami nem a más földjén termett. Holtan adta, mégis ideadta . . .

Ha vissza lehetne szólni azokhoz, akik elmentek; ha beszélni lehetne, mikor már nem lehet . . .

Anna magára maradt egy boltíves kis szobában. A sokvirágos divány felett Krisztina asszony arcképe függött. Ott volt a zongora és a kicsiny varróasztal is, minden úgy állt, mint hajdan a napszobában.

Az ablakrácsnak támasztotta a homlokát és régi butorai közül kinézett az idegen világba. A nagy kert zöld lélegzete az arcához ért. A fák idegen dolgokról suttogtak maguk között.

Anna a hinta-fára gondolt és mintha keresné, elindult a kertben a tekintete. Valami beszélni kezdett hozzá. Most már tisztán hallotta. A fákon túlról csendes, távol nesszel egy meghitt hang beszélt: a Duna, ...az Ulwingok végzete. Beszélt a mult. Csak az maradt meg a számára, semmi több . . .

Ebben a pillanatban erős fiatal lépések tiportak bele a multba. A kavicsos úton, a nyári napsütésben az ő két szép fia járt.

Utánuk nézett és lassan felemelte a fejét.

TORMAY CÉCILE KÖNYVEI:

EMBEREK A KÖVEK KÖZÖTT.
Regény.

MENSCHEN UNTER STEINEN.
Übersetzt von Ernst Goth.
(S. Fischer, Verlag. Berlin.)

AU PAYS DES PIERRES.
Traduit par Marcelle Tinayre.
(Calmann Lévy, Editeur. Paris.)

APRÓ BŰNÖK.
Novellák.

APRÓDSZERELEM.
Novellák.

Legközelebb megjelenik:

DAS ALTE HAUS.
Übersetzt von Heinrich Horvát.
(S. Fischer, Verlag. Berlin.)

VIASZFIGURÁK.
Elbeszélések.

PH
3351
T57R4
1917

Tormay, Cecile
A regi haz

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY